

СРПСКИ НАРОД

ТРИ ГОДИНЕ ИСТОРИЈЕ

Данас бележимо три године како генерал Недић води Србију кроз буру највећег рата у целој историји свећа, борећи се за њен опстанак и за живот српског народа. Три године, а чини нам се да су прошле бар три десетије...

Било је тренутака, када је изгледало да је све неповратно пропало. Да нема више наје за српски род.

Једна велика земља, која је веровала да претставља неку снагу, готово преко ноћи срушила се и разбила у парампарчад. Њене вође, које су је увукле у један непотребан рат, побегле су срамно са бојишта и из земље. Оставили су обезглављен народ да се сам сналази у тешким данима националне катастрофе.

То је било доба правога беспућа.

Наш српски народ у овом путању често пута ишао је самом ивицом понора, у који је могао да се сурва због и најмање погрешног корака. Многи су сматрали да је то агонија смртно рањеног српског народа. Изгледало је да је судбина српског народа запечаћена за сва времена.

Али тада на замраченом и мутном српском обзорју појавио се лик једнога човека. Кроз мрак и тмину, који су пали на српски народ, синуо је зрак његове наде и вере у Србију. И убрзо читав сноп светлећих зракова појавио се на српском небу, побеђујући дотадајни мрак.

Славом овенчани војсковођа наднео се над судбином српског народа. И стрпљиво и неуморно прионуо је на рад, да би се спасло што се може спасити и да би се могао наставити макар како национални и државни живот.

Пре свега било је важно продужити нит прекинутог државног живота и националне историје. То је било потребно да нас не би нестало у хаосу, да нас не би прогутала тама историје. И он је зидао дело обнове у сузама свога бола и у патњи целог народа.

Цементирао га својом вером у српски народ и његовом вољом за животом. Немајући ништа сем својих десет прстију за кратко време он је успео да у сред рушевина и пустоши подигне нову, скромну зграду државе, да обнови географски и политички појам Србије.

Неуморно, бдијући даноноћно кроз недаће и страдање, борећи се са заблудама и предрасудама, сузбијајући туђинску и плаћеничку пропаганду, генерал Недић радио је свој национални посао, носећи у себи визију нове Србије, лепше и праведније него скрхане Југославије.

Требало је натчовечанских напора, много мудrosti, а највише стрпљења и опет стрпљења, да се обезбеди и сачува новоподигнута зграда, мала и скромна Србија, као што је била пре сто година. Да се сачува да је овако недозидану какву олуја поново не обори и сруши. Тако је ускрснула Србија из рушевина и из праха и почела да живи новим животом, очекујући од своје мудrosti и памети боље дане и лепшу будућност.

Као што мајка бдије над првенцем, тако се генерал Недић старао за васкрслу Србију, бринући бригу и дању и ноћу да јој обезбеди живот. Да је очува, како би чврсто стајала на својим властитим ногама. Да је сачува од свих непријатеља, а у првом реду од страшне

црвеној немани, која стапно покушава да уништи српски народ.

То је историја ових три године исусовског страдања и үиновских напора да се земља очисти од рушевина и прљавština и да се обнови. Да се ударе темељи за стварање Отаџбине поштења и рада да би Србија опет била као што је некад била, вољена од својих синова, цењена и поштована у свету.

Србија је опет васкрснула, и добила снагу да обезбеди себи живот.

Недићева Србија савладала је многе и многе тешкоће. Пребродила је многе и мно-

(Наставак на 2-ој страни)

АРМИСКИ ГЕНЕРАЛ
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ
ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ

Поред свију тешкоћа и неприлика и поред тога што је српски народ био избачен из тока великих светских збивања, Недићева Србија је постепено и полако враћала свој углед међу Србима и међу светом. Она је настављала традицију своје светле прошлости да буде светионик, који је осветљавао пут, којим сви Срби треба да иду. Она је сваким даном све више постајала жижа, око које се окупљају све српске снаге, које треба да се сједине, амалгамишу у једном истом осећању, у једној истој вољи.

То су историске заслуге генерала Недића. Он је за ове три године пожртвованог рада, готово ни из чега, помогнут вољом и свешћу српског народа и жртвама његових најбољих синова, обновио Србију. Иако под окупацијом, он је створио државу са свима атрибутима упркос тешких ратних прилика.

Генерал Недић у тим часовима био је пред истим задатком као Карађорђе и Кнез Милош. Требало је васкрснути Србију, требало је оживети српску мисао и створити услове

ЕПОХАЛНА УРЕДБА

Данас, у време кад бележимо трогодишњицу владе Народног спаса и позитивне резултате, које је она постигла у свима областима националног живота, можемо забележити још један велики успех политике генерала Недића. Добро проучена Уредба о задругарству, којом се ударажу темељи за изградња нове Србије, у којој ће владати поштење и правда, потписана је и ступа на снагу. Истовремено ји одобрен кредит од 100 милиона динара који треба да омогући материјалну страну овога подухвата.

На тај начин је на путу да се оствари најприснија жеља генерала Недића да задругарство дође до најпунијег изражaja и да се почне са изградња српске задружне сељачке државе, у којој ће сељак добити своје место. По његовом уверењу то је организација националног и државног живота која најбоље одговара српским традицијама и српском духу, јер се заснива и надовезује на старо српско задругарство, које је било у прошлости највећа снага српског народа и извор свију врлина.

Својим високим моралом, својом економском и социјалном организацијом задругарство је у прошлости сачувало српски народ од пропasti. Данас прилагођено условима и потребама новога времена и економске производње оно ће моћи да одигра нову улогу у животу српског народа и да му обезбеди правду, благостање и нову величину.

Тако ће правдољубље генерала Недића бити задовољено, јер је ударио темеље српске сељачке задружне државе, која треба да дође место ранијег хаотичног и неправичног уређења земље.

Сада треба свесрдно и истрајно прионuti на посао и зато генерал Недић оставља у аманет новим поколењима да доврше ову његову замисао, да остваре ову основну тежњу српског народа, који је кроз векове тежио правди, једном правичном друштвеном уређењу. А то уређење биће његово својствено уређење, само његово, а не преношење и кошија неког страног узора. То је најбоља залога да ће оно бити конструктивно и од највеће користи по српски народ.

Зато је ова Уредба од епохалног значаја.

«С—Н»

ТРИ ГОДИНЕ ИСТОРИЈЕ

(Наставак са 1-ве стране)

ге препреке. Сада она има пред собом слободан пут за нови успон и нову величину.

То је био пут Србије за ове три године од најтежих искушења до данашњих дана, када постигнутом слогом и јединством са већем самопоузданошћу и веома можемо гледати у нашу будућност...

Пролазећи кроз овај најтежи период своје историје, када је изгледало да се све заверило противу њега и његовог опстанка, својим данашњим положајем српски народ, сложан и јединствен, још једном је испољио своју животну снагу, своју вољу за животом, која успева да савлада све препреке.

Сваки прави српски родољуб и поштен Србин мора да ода признање на крају треће године националној политици генерала Недића, која, савлађујући све тешкоће, мрећи све супротности, успела је да окупи све националне Србе у један заједнички српски антикомунистички национални фронт.

То је био један од главних циљева свеколиких напора генерала Недића за ове три године да поврати јединство и слогу разједињеном српском народу. Ову потребу, од које је зависио опстанак и будућност Србије, генерал Недић је схватио од првог дана преузимања тешке одговорности вођења Србије и у своме историском говору од 1. септембра 1941. године он се позива на стару српску девизу, која је у прошлости чуда стварала:

«САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА.»

И за ове три године он је одлучно и истрајно настојао да се национални Срби не боре између себе и да се узајамно не истрећују. И стално је проповедао слогу и јединство целог српског народа, да би што успешније одолевао настапима комуниста и да би у што већем броју, сложан и јединствен, сачекао крај рата и био што снажнији у моменту, када се буде решавала његова судбина.

Тако генерал Недић јесте не само спасилац Србије, већ је истовремено и најнеуморнији апостол слоге и братства међу Србима. А његова влада, влада Народног спаса јесте истовремено и влада народне слоге, која води српски народ из тешких ратних перипетија у болу будућности.

То је круна националне политике генерала Недића, његова непоколебљива тежња да се сви национални Срби уједине, заштита је он насеично жртвовао све лично и показао највећу широкогрудост и трпљивост. И као Кнез Лазар уочи Косовске битке, он у једном свом говору жигоше издајнике слоге и јединства:

«Највећи је душман српског народа онај, који дели Србе на макакве фракције, партије или фронтове... Сви Срби сложно братски на окуп да се спасавамо сами.»

«С—Н»

ЛИФЕРАНТИ ГЛАДИ

Испочетка су Британоамериканци покушали да лиферију глад непријатељима. То није успело. Немачка је организовала исхрану Европе, и Европа је могла да буде читавих пет година у ратној зони, а да не подаげње дејству блокаде.

Увидевши да не могу лиферовати глад противнику, Британоамериканци су почели да лиферију глад оним народима који су силом околности или издајством испали из борбеног блока Европе, и ушли у сферу привредног војства коалиције. Прва лиферација глади је била извршена у Алжиру, затим у Сицилији, па онда у целој Италији. Британоамериканци су се показали као неспособни управљачи и као бездушни окупатори, јер су препустили народе Јужне и Средње Италије да умири од глади.

Можда би се то могло објаснити тиме што се је Италија борила (а и сада се једним делом бори) против коалиције. Али ево сада случај са Француском, која се је борила против Немачке, а на страни Енглеза. И она је сада постала набављач глади, јер ништа друго не може набавити код Англоамериканаца.

Коалиција изјављује потпуно отворено да ни водени транспорт преко океана, нити железнички на територији Француске, не могу служити за снабдевање становништва републике; становништво треба то

СРБИЈА КОЈА СЕ РАЂА

Пуна четири месеца провели смо у средини наших оружаних одреда тј. свих националних бораца, који се боре против црвених немана, ма како се они звали: Народна гарда, добровољци, државна стража или национални четници. У тој средини ми смо могли да испитамо осећања ових људи и да осетимо, како народно било кућа за Отаџбином.

Одмах се примећује колико ова средина одудара од оне јавље средине из позадине, коју углавном представљају насиљни посматрачи и саботери. Оно што се види и осети у овој средини право је откровење и читав један други свет, него овај у којем проводимо наше дане.

Ту сусрећено људе разног доба: поред 16-то годишњег младића 50-годишица, поред дечака на гаражњених усана бокате колосе. Од девојачког лица до гробога и марканог, избразданог ожилјцима, као успомена из раних јуначких борби.

Али све њих једна иста мисао обузима, једна иста идеја их води. У својој души они имају усвојен лик Србије а у срдцу својим носе жарку љубав према своме народу.

То су борци нове Србије, који служе само њој и ником више.

То су људи који се старају да сваком речи у

сваким делом посведоче своју службу Отаџбини. Најсрећнији су кад падне команда: У камione, пењи се! То је за њих знак за почетак борбе, полазак усред војни на терен.

Као да су читав век провели у касарнама и нечујно се спремају, притежу бомбени пушке уз своје тело или голе јаче своје најомиљеније оружје на грдима, свој „пикавај“. Спокојно као да иду на свадбу, а не у борб је седају на своја места, друг до друга, отац поред сина, брат уз брата.

Наша јавност диви се успесима ових наших бораца, који спречавају црвеног непријатеља да продре у нашу земљу, али не улази дубље у њихову психу, да упозна и осети откуда они пропу снагу у неравној борби са комунистичким бандама. Зато, треба бити близу њих, сродити се и спријатељити са њима, разговарати са њима, па ће човека задивити колико је велика њихова љубав према земљи и народу која их покреће на ове херојске подвиге за спас Отаџбине.

Али непријатељска пропаганда уптиње се да их духовно бастроји, поћела и завади. Та лажна и подла пропаганда потуда у њихове дедове измишљене дугајаје, преноси лажна подметања, оговарања једних против других, подменујући једним или другима себичне интересе. И до скора ова перфидна пропаганда најсисала је доста зла, спречавајући јединство и слогу у боровима бораца.

Али то више неће бити тако.

Код свију наших бораца пробила је свест чистог српског патриотизма, свест о насуној потреби слоге свих бораца у борби против комунизма. И они борећи се са њима помишиљају, да се обрачунају и са унутарњим непријатељем.

Наши борци су скромни људи; они су са малим задовољијим. Њихово оружје за њих је светиња; они га одржавају увек чисто и светло, они са њим лежу и устају. У комунистичким редовима окупили су се нерадници, безбожници, а у српским националним редовима сврстани су наши најбољи домаћини.

Преко дана они се баве својим редовним пословима уколико им то служба допушта, а иноћ живе на пушци, на опрези, готови да положе свој живот у одбрани земље и народа. Ако су удаљени од својих звичајних места, они помажу ипакосна домаћинства и породице, чији су домаћини у заробљеништву. Кад ппитате о томе они обично одговарају: „Па радимо српску њиву, свеједно где је она и чија је.“

Српски народ је духовно оздрављен, то се може тврдити, кад се на извору виде ствари. Отуда редови наших националних бораца свакодневно се повећавају и с обзиром на недовољно наоружање, постaju већ прекобројни.

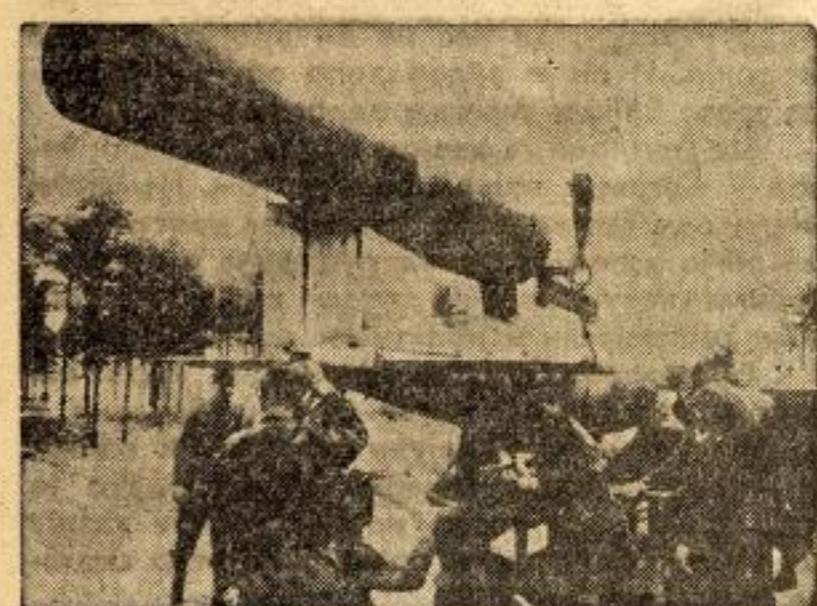
У разговору са њима избија њихова страсна мржња према комунистима, које они називају народним именима: зверови, сотове, врагови, црвени ћаволи, жадија и томе подобно.

У последњих месец дана морал се код њих јако подигао приједољском нових бораца и повратком слоге у националним редовима. Ту у средини ових дивних и идеалних српских националних оружаних одреда рађа се нова Србија, рођена сестра деветгодишње најстарије Србије.

То је наша доскора заборављена и изгубљена, данас вакслила и обновљена, драга и мила Отаџбина — Србија.

Хвала јунацима — хвала родољубима!

Стари ратник

«V-1» НА СТАРТУ

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг бр. 43 партер (Теразије).

ШТАМПАРИЈА «ЛУЧА», Краљице Наталије 100. Тел. 21-772. Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко «Пресек» в. д. Влајковићева 8.

МЕС.

„СРПСКА ОМЛАДИНА ЈЕ ДАНАС СИГУРНО И ЧВРСТО ВОЂЕНА“

Задаци пред којима се Министарство просвете и вера налазило за ове три године били су разноврсни. Пре свега морала се извршити ревизија затеченог става, које је наметало хитно уклањање извесних штетних појава у нашој просвети. Ово је повлачило за собом потребу неодложних и коренитих реформи, за којима се одавно осећала потреба, а којима се из различних узрока дотле није приступало.

I ОСНОВНА ВАСПИТНА НАЧЕЛА

Ратно време паметнуло је исто тако извесне мере традијног или пролазног карактера, које су се морале донети, ако се желело васпитање и образовање наше омладине, макар и под најтежим приликама и условима.

У васпитном погледу заузело се следеће начелно ставовиште и предузете следеће мере:

а) Српска се омладина мора васпитавати у националном духу, у духу наших народних традиција. Отуда су, поред осталога, заведена Српска ћачка поседа, на којима је негована рецитација родољубивих песама, наши позоришни комади, народна песма и игра. Фолклорне групе имале су притом нарочитог успеха.

б) Верском васпитању, као основи нематеријалистичког схватања света и живота, мора се обратити нарочита пажња. Услед тога је настава из веро nauke уведена и у школе у којима дотле није постојала; парећено је редовно похађање цркве, као и оснивање ћачких црквених хорова.

в) Контрола над животом и радом омладине мора се појачати стварањем што тешње сарадње дома и школе, како би оба васпитна фактора деловала складно и у истом смјеру. Отуда је наређено оснивање заједница дома и школе, што је имало нарочито благотворан утицај при стварању ћачких кухиња, у којима су се исхранивали сиромашни ученици.

г) Омладина се мора навићи да у раду и стварању гледа смисао свога живота. Отуда је настава одржавана чак и под најтежим условима. Где то вије било могућно, ученици су упућивани на саморадњу. Ученици из Београда и осталих места која су била погођена бомбардовањем подвргнута су испиту по околним селима. У слободном времену ученици су обраћавали своје ћачке вртве.

д) Само строго спроведеном селекцијом омогућиће се стварање моралне и интелектуалне елите, која једино може обезбедити поуздано и достојно народно и државно војство. Зато је у средњим школама заведено специјално психолошко проучавање ученика, како би се ученици упућивали у оне школе за које имају стварне способности. У ту сврху образована су и саветовалишта за родитеље. У сарадњи са приватном иницијативом остварен је Фонд за школовање сиромашне и даровите деце са села.

Верност овим начелима, као и мере које су отуда резултирале, нису остале без свога благотворног дејства. Нарочито се показало корисно завођење васпитача по школама. Установљена је и контрола од стране самих ученика у виду специјалних редарстава.

У основним школама враћени су јавни годишњи испити као једна од добрих традиција прошлости. У том погледу отишло се и даље, па су јавни годишњи испити заведени и у средњим школама, као једно од средстава за ученичко такмичење.

Овако вођена и упућивана школска омладина српска сачувана је од многих опасности и искушења, која су је у овом ратном времену вредбала са свих страна. За заблудеље основан је Поправни васпитни завод у Сmederevskoj Palanci; за напуштене Недићев дечји град у Обилићеву.

Све ове побројане мере тешко да би дале жељене резултате да иницијатива било пожртвованог рада код већине наставника и наставница, који су, ма да живе у врло тешким приликама, давали све од себе.

II ПРОСВЕТНА РЕФОРМА

Но поред ових тако реди текућих послова у Министарству просвете и вера вршени су далекосежни радови на просветној реформи. Изменjen је сам назив министарства, пошто су верски послови из Министарства правде враћени у Министарство просвете. Стало се на стаповиште да је просвета, права просвета, без вере искључена.

Једно од основних начела просветне реформе гласило је: са једнога места мора се управљати цеоукупним васпитањем и образовањем наше школске омладине. Само тако моћи ће бити у правом смислу задовољење државне и народне потребе. Са усвајањем начела планске просветне политike модало је доћи и преношење стручних школа из песора пољопривреде и народне привреде у песор просвете.

Још пре него што се ово десило, поиступило се опсежним студијама за изградњу дугорочног Државног просветног плана, који треба типове и број школа да утврди према стварним потребама нашег народног живота, а њихов распоред да изврши према демографско-привредној структури појединих крајева.

Као основа за ове студије послужили су одговори на анкету, коју је Министарство просвете и вера вршило, обраћајући се свима стаљским и стручним удружењима као и министарствима, у циљу сазнавања њиховог мишљења о стању у нашој просвети, као и о томе које се измене у том погледу треба да изврше. Ови одговори били су у сваком погледу драгоценни.

Да би се омогућило да сви друштвени редови у будућем имају прилике да дају своје мишљење у погледу васпитања и образовања наше омладине, Министарство просвете и вера донело је Уредбу којом

ИЗВЕШТАЈ Министра просвете и вера ВЕЛИБОРА ЈОНИЋА

је Главни просветни савет из основа реорганизован. На место некадањих 35 чланова искључиво из реда просветних радника, сада у Главни просветни савет улазе претставници свих стаљежа, корпорација, Светог синода Српске православне цркве, свих министарстава, као и високих просветних и научних установа.

III ДРЖАВНИ ПРОСВЕТНИ ПЛАН

На основу мишљења која су добијена путем поменуте анкете, као и студија Просветног одбора, који је замењивао Главни просветни савет до његовог реорганизовања, израђен је пројекат Државног просветног плана. Овај план заснован је на следећим принципима: типови, број и распоред школа одређени су према географско-демографским, културним и привредним приликама појединих крајева, са циљем да се врсте школа, као и њихови наставни планови и програми, доведу у склад са народним и државним потребама.

У Државном просветном плану, који је дугорочан и који се има реализовати у току једног низа година, предвиђени су извесни нови типови школа: двогодишње народне пољопривредне школе, задружне школе, шумарске школе, сеоске пољопривредне домаћичке школе, варошке домаћичке школе, девојачке школе, пољопривредне учитељске школе, административне академије и лаборантско-препараторске школе. При средњим техничким школама предвиђени су извесни нови отсеки. Обавезно основно образовање повећано је од 4 на 6 година.

СРЕДЊОШКОЛСКИ
ОМЛАДИНЦИ НА ГОДИШЊОЈ СМОТРИ

Не чекајући на доношење Државног просветног плана Министарство просвете и вера почело је практично спровођење његове основне замисли да се стручне школе имају нарочито фаворизирати. Тако су у току ове три године отворене следеће стручне школе: Административна академија у Београду, Средња техничка школа у Крагујевцу, Трговачка академија у Крагујевцу, III трговачка академија у Београду, Задружно-винарска школа у Сmederevskoj Palanci, Виноградско-воћарска школа у Арапићевцу, Сточарско-млекарска школа у Бољевцу. Сем тога отворени су абитуријентски течајеви у Јагодини, Турији, Ваљеву и Крагујевцу.

IV ОПШТИ КУЛТУРНИ ПЛАН

Поред рада на стварању Државног просветног плана у Министарству просвете и вера интензивно је рађено на изградњи нашег Општег културног плана, који иде за тим да изврши организацију нашег целокупног духовног, културног и научног рада. У току овога констатовано је да је многа питања од животне важности по српски народ уопште нису ни решавана. Зато пројекат Општег културног плана предвиђа рад српских поколења за дуже време и обухвата све секторе важне за национално-духовно, национално-биолошко, национално-економско и национално-техничко изградњивање нашег народа и наше земље. Овај рад има се изводити плански и без обзира на дневно-политичке и друге утицаје.

Основно начело Општег културног плана гласи: „наша национална култура има се изградити на темељима здравих народних традиција и довести у сагласност са нашом српском стварношћу.“

V РЕФОРМА ШКОЛА И ЊИХОВИХ ПРОГРАМА

Једна од првих школа која је реформисана био

је Београдски универзитет. Реформа је извршена са циљем да се овај највећа просветна установа оспособи за вршење свога основног задатка: изградњивање наше националне културе.

Основном и Општом уредбом о Универзитету заведене су многе новине.

Раније се националном образовању на Универзитету није поклањала скоро никаква пажња. То нам се горко осветило. Сада је предвиђено да се на свима факултетима морају образовати нарочити курсеви, које ће студенти обавезно слушати у циљу допуне свога националног васпитања и образовања.

У духу настава селекције заведен је пријемни испит за све оне који желе да се посвете универзитетским студијама. Заведена је контрола над радом студената и њиховом уредном полагању испита. Предвиђени су практични радови студената преко лета.

Оснива се Педагошки институт, кроз који ће морати проћи сви студенти филозофског факултета, као и они са других факултета који желе да се доцније посвете наставничком позиву.

Реорганизован Београдски универзитет отворен је јануара ове године и предузете су све мере да он отпочне са радом. Бомбардовање Београда је омело извођење ове тако важне и прешне замисли. Предузете су све мере да нормални рад на Универзитету отпочне у јесен.

Поред Уредбе о Универзитету израђена је и Уредба о гимназијама, која услед нередовних прилика још није поднета Министарском савету на озакоњење. У њој има такође значајних новина, за којима се давно осећала потреба.

VI РАД НА КУЛТУРНОМ ПОДИЗАЊУ НАШЕГ НАРОДА

Народном просвећивању поклоњена је велика пажња. При основним школама основани су отсеки за народно просвећивање. Нарочито је поведена бор-

ба против неписмености. За њено сузбијање донета је и нарочита Уредба.

За ове три године одржано је 948 аналфабетских течајева и на њима обучено писмености 24.373 омладинца. Одржано је 430 просветних течајева, 6.022 предавања, 109 посела и 669 других приредби. Поред школа за домаћице одржано је 18 сталних течајева, као и 77 покретних течајева за домаћице.

У циљу снабдевања народних књижница и аналфабетско-просветних течајева књигама разделено је: 20.000 пољопривредних књига, 15.500 разних других забавних и поучних књига, 444 албума слика, 4.500 буквара за аналфабете, 5.000 словарица за аналфабете и 110.000 разних брошуре васпитног и националног садржаја. Књигама је помогнуто 570 отсека за народно просвећивање.

У циљу снажења нашег уметничког живота Министарство просвете и вера организовало је више уметничких изложби, од којих је нарочито морави и материјални успех имала Изложба наших сликара у заробљеништву, која је приређена у пролеће прошле године.

Осим овога Министарство просвете и вера издајуће је значајно дело Двеста година српског сликарства, које је очигледан доказ стваралачког духа наше народе.

У циљу обнављања нашег књижевног живота Министарство је нарочиту пажњу посветило раду на прикупљању материјала и издавању Речника српског језика. Његова пова, огледна свеска, је пред објављивањем. Сем тога дало је иницијативу да се у филијале написе уведе Ћирилица. Донето је ново правило писмо упутство.

Нарочито је омладина потстичана на књижевно стварање. О таче свеочи успели књижевни конкурсе (Наставак на 9-тој страни)

ТРИ ГОДИНЕ ОРУЖАНЕ БОРБЕ ВЛАДЕ НАРОДНОГ СПАСА

Септембар месец 1941. год. затекао је Србију у врло тешком стању. Безвлашће се осећало на свима странама. Државни апарат је попустио, јер није имао оружану заштиту. На плодним њивама вредног српског сељака букале су крстине садевених сполова са златним житним класјем. У земљи је бешео комунистички устанак. Пушке су праштале на све стране, гинуле су народне вође, најбољи домаћини, цвет српског народа.

Било је потребно да се пре свега угуши комунистички устанак.

Ово је био изванредно тежак задатак с обзиром на тадашње прилике. Српски народ, ма да у огромној већини није имао никакве везе са комунизмом, обезоружан, није имао моћи да се одупре добро изворужаним комунистичким бандама.

У том тренутку, када је септембра 1941. год., генерал Милан Недић преузео управу земље и обновио Владу народног спаса, упутио је народу питање: „Хоћете ли да дочекате слободу живи или смртви“?

И десило се оно што заиста може личити на право чудо. Са неколико стотина добровољаца и четника генерал Недић успео је да изјсигуријима вођењем операција сузбије комунисте, васпостави мир и ред и тако спасе српски народ од потпуне пропasti, која му је претила.

Прави крупни, а можда и најважнији прилог да-ло је српско село у политичком погледу, схвативши прави апел претседника Владе за очување мира и реда у земљи.

Све до јесени прошле године комунистично-партизанска акција на подручју Србије била је готово немоћна. Тек тада почела је да оживљава и да узима озбиљнији вид. У лето долазила је до израџаја у паљењу општинских архива, ометању рада општинских управа, изљењу вршалица и стогова жита, одузимању храни и прибирању резерве, организовању убиствама својих противника, у пропаганди путем летака и написа. У јесен је почела да се манифестише у нападима на поједине жандармериске станице, на сабирачне објекте и друга важна привредна постројења.

Ова нова активност дошла је отуда, што су слабим снагама партизана домородача почела да пристижу појачања са стране.

Српски оружани одреди угушили су у самом почетку ову нову акцију и осујетили намераване подухвате већег обима.

Државни интереси налагали су да у оваквим прилицима команда свих оружаних одреда буде сконцентрисана у једној личности. Тако је дошло до укидања званишта шефа Српске државне безбедности, а команду над свима оружаним одредима преузео је лично председник Владе генерал Недић, истовремено и као ресорни Министар унутрашњих послова.

Како непосредни резултат ове мере дошло је систематско разбијање комунистичких снага, које су на свима странима доживљавале пораз за поразом, уз крваве губитке. Затим је неминовно следовало повлачење ослабљених комунистичких снага са српског тла.

Поновни настани на Србију од почетка 1944. год., који су извршени после прибирања снага и добијања појачања, увек су се ломили о мочан и јединствен српски национални бедем. Комунистичке банде у Србији могле су да постижу само тренутне и привидне успехе у колико им је полазило да руком да изазову и створе изненађења, али су то увек скупо плаћале.

Ради једне емисије на кратким таласима, у којој би било речи о њиховим подвизима и успесима, они су бацали у борбу и стављали на кошку велике снаге. После очигледног неуспеха и високог данка у крви живели су они месецима од те једне емисије, а даждима и терором одржавали су морал и дисциплину својих јединица.

Такве неуспехе претрпели су комунисти приликом напада на Ивањицу, при покушају прелаза из Срема у Мачву код Црнобарског Салаша, у најдужију из Санџака преко Ибра ка Копаонику и Јастребцу, у покушају да се пробију из Топличког базена и да заузму Јастребац и Копаоник, те да се преко Ибра долепају везе са остатима комунистичких банди у Санџаку, Црној Гори и Босни.

Изваридно важан географски и стратегиски положај Србије као језгра Балкана и њено привредно богатство стално привлаче комунисте и они увек показују јасно тенденцију да њоме овладају, знајући унапред да им је без Србије немогуће помишљати, а камо ли оставити неки успех на Балкану. Имати Србију у својим рукама значи држати њују овог дела Европе, значи бити у стратешкој надмоћности. С друге стране пак Србија, као богата житница, дала би изворе снабдевања огладијелим комунистичким хордама.

Знају то добро комунисти и зато тако често и нештедимо покушавају да се дочекају овог значајног простора, али то зна и српски народ, који је увек добро увидео њихове „ослободилачке намере“, јер је још 1941. год. осетио све благодети комунистичког обећаног „раја на земљи“. То је српски народ скупо платио крвљу и имовином својом.

Влада народног спаса, која је од почетка радила по свом најбољем знању и уменју, успела је да сачува српски народ уједињен и неприступачан

НА ПИСАЦО
Пом. Мин. унутрашњих послова
ДУШАН ПОПОВИЋ

комунистичкој идеологији. Благодарећи томе имамо данас у Србији јединствен национални Фронт противу носилаца безверја, крвавих нереда, неморала, диктатуре олоша и његовог паразитског живота, једном речју противу политичког и моралног хаоса.

Данас више не икада српски народ је потврдио да је Влада народног спаса била на добром путу и да је својим држављем и радом погодила жељу народа. Јер, народ се нашао на прекретници: с једне стране били су вера, нација, етика и морал, понос, историја и традиција, а с друге стране безверје, руља, разврат морални и материјални, понижење човека, робовање мањини, која не признаје никакве светиње — ни нацију, ни историју, ни традицију.

На тој прекретници народ је имао да бира. Српски народ није се двоумио. Пошао је за оним што је његово, изабрао је оно што је Србину свето и што је српско, а одбројио је с одвратношћу оно што је туђе. Народ је нагонски осетио да оно право значи његов живот, а да би га друго одвело у сигурну смрт, његово потпуно уништење и пропаст.

Зато је данас у Србији све будно, све је на ногама и мушки се чува и јуначки брани од заразе туге.

Приликом ове трогодишњице заслужују пуно признање српски оружани одреди, под чијом се заштитом обавља цео стваралачки рад на обнови Србије. Овим нашим јунацима, у чијим грудима куца српско срце, припада велика захвалност за њихове пожртвоване рад.

Многи млади животи њихових палих другова узидани су у темеље нове Србије, одакле ће чинством српске љубави и братске солидарности веома зрачити покољењима, опомињући их да стечеју чувају, јер је плаћено скупоченим жртвама најбоље деце српског народа.

Малобрђне чете, али богате светосавским духом и даље ће бити над судбином своје браће, чувајући их од небратске руке која ради противу интереса земље и народа. Оне ће одржати ред и поредак тако потребан Србији и српском народу, јер знају да уз њих и са њима свако право српско срце куца и да ће се, ако буде потребно, њихови редови удвостручити, јер Србија мора живети.

Судбоносни дани

Судбина српског народа никада није била лака, јер кроз његову земљу води главни пут Исток—Запад. Сем тога, наша земља налази се у средини Балканског полуострва, услед чега је вечно имала спорове са својим суседима.

Ова вечита борба за одбрану свога тла, која се често претварала у борбу за голи опстанак, очеличила је српски народ, у њему усадила неугасиву жељу за независношћу и слободом, речју развила у њему државотворни смишо, који му ни пријатељи ни непријатељи никада нису оспоравали, нити могли оспорити.

Али баш то доводило је српски народ често на изицу пропasti. Јер српски народ је бројно мали народ. Он је такав био и остао. Остао је такав баш због тога, што је у борбама подносио огромне жртве у крви, које су каткада претиле да га потпуно униште и исчреће.

И данашњи светски сукоб великих претставља један од тих критичних тренутака у животу српског народа. То је Влада народног спаса одмах било јасно, зато је она свим силама прегла да спасава српски народ, често под невероватно тешким околностима. Имало је тренутака када је изгледало да спасава српски народ и против његове воље. Спавала га је, јер је у томе лежао главни смисао њеног постојања.

Као свој врховни задатак, Влада народног спаса сматрала је чување српских живота, на које је са свих страна настрано. Сасвим исправно, она је сматрала да нам не вреди земља велика као читав свет, ако у њој не буде Срба. Ако пак Срби остану у животу, они не сећи изградити онолику и онакву државу, каква им припада.

Зато је врховно начело политike Владе народног спаса било: ред, рад и мир. Само то је могло спасити српски народ од његовог потпуног истребљења. Објективни суд историје признаје да је у овој политици било и мудрост, и такта, и родољубља.

Људи окупљени око генерала Недића примили су на своја плећа крст свога народа, не водећи рачуна о томе да ли им то неко данас признаје или не. Они су жртвовали себе, да би српски народ живео. Да те њихове жртве није било, питање је какав би српски народ изгледао данас после ове три гратне године.

Уколико се рат ближи своме крају, утолико опасности и искушења по српски народ постaju већи. Зато Влада народног спаса у овим судбоносним данима позива све националисте у један јединствен српски национални фронт. Не да кога нападају, већ да сложно бране свету земљу Србинову, из коју су несрби и одреди навалили са свих страна.

У интересу је српског народа да је и у своме послуша.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ТИТО НАРЕЂУЈЕ

Сада су почеле да се појављују последице Черчиловог пута у Рим и његовог састанка са Титом.

Нико није могао мислити да ће се премијер велике и моћне Британије толико писко спустити да иде на

**„На социјалној правди
мора да почива и др-
жава и цео живот
српског народа.“**

Родољубљу генерала Недића рано је једино његово правдољубље. Они су дубоко и неискорењиво усађени у његовом бићу, они чине може бити суштину његове националне политike, са тим осећањем правдољубља он улази у решавање свију питања у погледу уређења земље, организовања државе, стварања новога друштва после пропасти ранијег поретка заснованог на искоришћавању слабијих и на неправдама. Ниједан од ранијих српских државника није била јасније изражена ова тежња за правдом и правичношћу, за чистотом и поштовањем као код генерала Недића, који је сва свој век провео у војсци, где се искључиво служи само Отаџбини и којој су подједнако драги сви њени синови. Тако генерал Недић између многобројних својих изјава својој чарстој вољи да нову Србију изгради на поштењу и социјалној правди, примајући преставнике Груже и Лепенице он је јасно и одлучно истакао то начело:

„НА СОЦИЈАЛНОЈ ПРАВДИ МОРА ДА ПОЧИВА ДРЖАВА И СЕЛО И ЦЕО ЖИВОТ СРПСКОГ НАРОДА.“

Зато је он своју националну политику поставио на сељачким темељима, јер то захтева и социјална правда и благостање и напредак целе нације.

ноге вођи бандита, Јосипу Брозу Титу и да од њега прима нарећења и да их по повратку у Лондон извршује и испуњава. Шубашић у томе игра улогу сасвим подређену и има за задатак да само формално спроводи што су Черчил и Тито одлучили.

Тако је по нарећењу Черчиле и Тита, Шубашић морао да преда злата Народне банке Титу на расположавање. Тако један странац и један Несрбин расположавају углавном имовином српског народа, која је с муком стечена, не питајући српски народ о томе ништа.

С друге стране Енглеска још једном испољава своје непријатељство према српском народу, жељећи да његову улогу што више ограничи. Тито је објавио да ће образовати балканску Федерацију по жељи Москве, у којој ће наравно Србија бити измешана са много народа, неких вештачки створених, тако да ће њен утицај бити ограничен и сведен на минимум.

Опет без питања српског народа с ким он жељи убудуће да сарађује и да живи, њему се по вољи и милости Черчиле и Тита одређује да буде члан балканске Федерације.

Најзад по жељи Стјалина и Тита Черчил је наредио Шубашићу да издејствује код Краља Петра указ којим се ставља ван слаге ранији указ од 10. јуна 1942. године, којим је Драга Михајловић био постављен за главног команданта југословенске војске у отаџбини.

Све то најбоље показује колико Лондон игнорише и мало води рачуна о тежњама и жељама српског народа, али Черчил вара се, као мисли да може расположати по своме ћефу са српским народом, и како му буду нарећивали Стјалин и Тито. Српски народ данас изађе него икада раније трпејући туторе и умеће и знаће сам да одлучује о својој судбини. Он је

ВЛАДА НАРОДНОГ СПАСА ПОВРАТИЛА ЈЕ ВЕРУ У ПРАВОСУЊЕ

Када је пре три године Влада народног спаса ступила на управу земље, држава и народ налазили су се, после несребрно изгуђеног рата, који је прохујао преко наше земље, остављајући за собом тешке трагове пустоште и разарања, у изванредно тешким приликама. Сами темељи народног опстанка били су уздрмани, а као императив наметало се поновно организовање државног и народног живота на новим основама у складу са измененим приликама.

Један од првих задатака Владе народног спаса био је стварање предуслова за нормално и правилно функционисање судских власти и правосуђа. Ради коначног срећивања прилика у земљи и заштите правног поретка требало је вратити ауторитет судској власти, а народу повратити веру у правосуђе.

Тешкоће које је при том требало савладати биле су многобројне. Услед смањења државне територије наметала се потреба реорганизације правосудних установа како би се омогућило њихово несметано функционисање. Већи број судских зграда био је порушен, друге реквириране за војне потребе, списи и књиге а делимично и инвентар изгорели или уништени.

У циљу прилагођавања судске организације новствореним приликама извршено је накнадно разграничење судских подручја у пограничним местима, установљени су нови апелациони судови у Нишу и Петровграду и нови Управни суд у Нишу, проширења је територијална надлежност Управног суда у Београду и на подручју Баната, а проширењем подручја Касационог суда у Београду на целу државну територију, створен је један Касациони суд за целу земљу.

Уредбом о уређењу Министарства правде од 22 маја 1942 године извршена је реорганизација овог министарства. Једна од главних карактеристика ове Уредбе јесте установљење посебног одељења Судског инспектората, којему је циљ да прикупља податке о стању послова код судова и државних тужиштва и о недостатима и сметњама у њиховом раду, да те податке систематски сређује и на основу ових установљене сметње хитно уклања.

Ове директиве Уредбе већ су скоро у потпуности проведене у дело.

Резултати оваквог рада најбоље се огледају у статистичким подацима о броју свршених и заосталих предмета у току 1942 и 1943 године. Тако су, и поред свих сметњи, судови и државна тужиштва коначно довршили и то: у 1942 години 720.000 предмета, а у 1943 години 528.799 предмета, док је у овим надлежствима било заостатака и то: 1) на крају 1941 године 437.281 предмет; 2) на крају 1942 године 371.288 предмета; 3) на крају 1943 године 322.563 предмета.

Ове цифре несумњиво показују да се заостаци, који највећим делом потичу из времена пре рата, непрекидно смањују. У ствари, када се има у виду да многи предмети нису завршени само због сметњи опште природе, може се тврдити да застоја више нема.

Међу осталим пословима Министарства правде од највећег је значаја и заслужује да се нарочито помене рад на законодавном пољу. Овај рад састојао се у припремању и доношењу потребних прописа из свих области које зидиру у делокруг Министарства правде а чије су доношење налагале новстворене прилике и потребе земље и становништва.

У току последње три године Министарство правде, поред сарадње на најртвима уредба других ресора, спровело је у области своје надлежности 97 уредба, а поред тога спремило за озаконење још 6 уредба. Поред доношења организационих прописа и прописа о судском пословању у циљу што бољег функционисања правосуђа, законодавна делатност имала је највећим делом за предмет доношење потребних материјалних прописа из области приватног и јавног права, који су имали за циљ да становништву Србије олакшају текаж положај у који је било доведено услед рата и њиме изазваних прилика, као и да регулишу многобројна правна питања која су се током времена појавила. Због ограниченошти простора немогуће је да се поред сумарног броја спроведених уредба укаже на позитивне одлике и резултате сваке од њих појединачно, па ћемо изложити укратко значај саме најважнијих међу њима: Изменама и допунама Уредбе о ограничењу права поробдавца на отказивање најма (закупа) станови и пословних просторија, затим Уредбом о ликвидацији учињених отказа најма (закупа) станови и пословних просторија, као и новом Уредбом о ограничењу права закуподавца на отказивање закупа станови и пословних просторија и њеним изменама и допунама од 6 августа 1943 године, и најзад Уредбом о посебним мерема за отклањање оскудица станови у Београду и Нишу решавано је на постепен начин и у духу социјалне правде питање обезбеђења станови грађском становништву, које се питање после рата појавило у нарочито оштрој облику због оскудице станови у градовима услед рушења многобројних зграда и прилика великог броја избеглица.

Уредбом о одлагању плаћања киона, које дугују лица која се налазе у изузетним приликама и њеним допунивим изменама и допунама одложено је плаћање киона грађевинским лицима која су на тужности у жандармерији за време док се на тој дуж-

ИЗВЕШТАЈ
Министра правде
БОГОЉУБА КУЈУНЦИЋА

носит налазе као и заробљеничким породицама које нису у стању да плаћају кирију, те су на овај начин поменута лица забринута са становом. С друге стране, Уредбом о одлагању извршења и њеним доцнијим изменама и допунама одложена су сва приватноправна извршења против лица која се налазе на дужности у жандармерији или у заробљеништву до престанка поменуте дужности односно до његоговог повратка из заробљеништва.

Уредбама о изменама и допунама Уредбе о одлагању плаћања приватноправних обавеза омогућено је подношење захтева за одлагање плаћања од стране дужника и по истеку првобитно предвиђеног рока, који је последњом наведеном Уредбом продужен до 30. јуна 1945 године, а поред тога право на коришћење привилегијом из Уредбе признато је и онима која су доведени у немогућност плаћања услед нереда у земљи и догађаја у вези са тим нередима.

Изменама и допунама Уредбе о пријављивању, утврђивању и процени ратне штете пружена је могућност лицима која због унутрашњих нереда нису могла поднести пријаву у прописаном року, да ову поднесу у накнадном року, а с друге стране појам ратне штете проширен и на штету причину унутрашњим нередима и догађајима у вези с њима и омогућено накнадно пријављивање и овакве штете.

Уредбом о уређењу односа по меницима с обзиром на стање створено ратом и изванредним приликама у земљи регулисана су питања од највећег значаја по економске и кредитне прилике у земљи.

Уредбом о прекиду судског поступка у грађанским парничама по тужбама за поништај правних послова о отуђењу земљишта противно § 471 тач. 4) рађанског судског поступка за Краљевину Србију избегнуте су неправде и онемогућене злоупотребе добронармерног законодавнице, које су се почеле спроводити због несразмерног скока цене земљишта.

Изменама и допунама Закона о сужбијању злоупотреба у службеној дужности Уредбама прописана је казна губитка службе и за најлажка дела из чл. 1 и 3 поменутог Закона, а поред тога знатно су поштрене казне за кривична дела побројана у појенутим члановима тога Закона и уз то предвиђена су извесна отступања од општих одредаба Кривичног законика у циљу што ефикаснијег сужбијања злоупотребе у службеној дужности и уклањања из јавне службе оних службеника који су се огрешили 'о своју службену дужност.

КОАЛИЦИЈА НЕПРИЈАТЕЉА ЕВРОПЕ

Од пре неког времена се у међународним дискусијама ратних и послератних проблема врло често спомиње реч „трети светски рат“. Први пут је овај израз употребљен у Сједињеним америчким државама. Овај израз је почeo да се употребљава у доба када још велике сile нису отпочеле на бојним пољима велике битке које треба да одлуче о исходу другог светског рата.

Пажљивом посматрачу политичких проблема до сада је једно јасно: у случају, на који противници Европе са сигурношћу очекују победе над Европом, крај овога рата неће решити ниједан од ових питања која су се пред велим светом постављала на почетку овога рата. Напротив, савез између англо-саксонских земаља и Совјета поставио је већ сада један низ нових питања која су нерешљива.

Како Сједињене америчке државе тако и Совјетска Русија поставиле су у овоме рату себи за циљ да узму у своје руке целу земаљску куглу.

Индивидуалистичка привреда Сједињених америчких држава за решење великих светских питања и освајања света ставила је у службу своју разрађену машинерију великих трустова, који раде само у корист приватног капитала, што значи да експанзија Сједињених америчких држава узима форме приватног капиталистичког интереса. Највећи до данас познати пројекат је освајање Арабије. Месопотамије и Ирана, тј. стављање ових држава под туторство да би се користили њихови извори петролеума.

Енглеској су Сједињене америчке државе предвиделе место млађег партнера, који, како је то не-давно лепо већено, треба да на себе преузме улогу истурећег упоришта према Европи.

Сваком новом етапом новога рата Москва све јасније показује своје империјалистичке планове: Сирији и Источним морем она хоће неограничено да влада. Исто тако она мора да има утицај на Скандинавски полуострво, а нарочито Норвешком, затим над Данским острвима и каланцима Северног мора као „осигуручачем“ преко којег увек може да уђе у Атлантски океан.

То исто важи и за турске мореузе источне и јужне обале Средоземног мора и његове излазе ка Индском и Атлантском океану. Интереси Москве се

Уредбом о одлагању односно прекиду извршила казне лишења слободе у циљу помагања планске пољопривреде омогућено је одлагање односно прекид казне лишења слободе осуђеним лицима ако би такво одлагање односно прекид били корисни за постизање циљева планске пољопривреде.

Доношењем Уредбе о испитивању порекла имовине јавних службеника, чланица политичких тела и других лица као и о одузимању њихове имовине стечене недопуштеним начином остварен је један од најважнијих захтева нашег политичког и јавног живота и створени су потребни предуслови за судбинаје корупције и исправку непрвилности у вршењу службене или друге јавне дужности, чиме је испуњена једна од основних претпоставки за морално оздрављење земље.

Уредбом о поништају неправноснажних пријудних јавних продаја непокретности извршених пре 6 априла 1941 године и изузетном одлагању дражбеног поступка за принудну продају непокретности пружена је могућност дужницима чије су непокретности продаје путем принудне јавне продаје пре 6 априла 1941 године да исплатом свих тражбина на ради којих је дозвољено извршење дођу поново у посед својих непокретности.

Уредбом о одржавању једнообразности суђења код Касационог суда у Београду створена је законска могућност за Касациони суд у Београду да за цело своје подручје одржава једнообразност у суђењу по прописима Закона о уређењу редовних судова како кад су у питању прописи јединственог законодавства.

Од нарочитог је значаја Уредба о власништву на деловима зграда. Овом Уредбом извршена је једна значајна реформа у нашем законодавству тиме што је уведена установа својине на деловима зграда (етажа својина).

Од уредаба које садржи организационе прописе, поред већ поменуте Уредбе о уређењу Министарства правде, треба нарочито споменути: Уредбу о утврђивању броја и врста службеничких места, распореду службеника на појединачна систематизована места и разврставању дневничара у Министарству правде и подручним му установама са доцијим изменама и допунама, Уредбу о установљењу и пословљању законодавног савета при Министарству правде и Уредбу о уређењу Судског инспектората.

На основу овог излагања може се констатовати да су напори и настојања Владе народног спаса који су имали за циљ обезбеђење реда и мира у земљи и стварање могућности за несметан развој социјалног живота, у чему правилно функционисање судова и правосуђа има свој нарочити удео, дозвели до задовољавајућих резултата. Нарочита заједница за то припада судијама и судским службеницима који су, и поред свих тешкоћа а често пута и са опасношћу по живот, савесно вршили своју дужност.

Протежу и на Египат, Арабију и Персиски залив. Совјетски генерални конзулат у Јерусалиму као и Совјетски дипломатски агент у Мекију последње етапе планске офанзиве Москве, која је у прављена како против Велике Британије тако и против Сједињених америчких држава.

Агитација Москве у Индији, где је услед тешког стања широких народних маса врло повољно земљиште за борбене циљеве, има изразито анти-енглески карактер. Комунистички учитељи у Кини нашли су врло много следбеника. Из Јужне Америке врло често новинарске агенције јављају о пронувцијаментима и револуцијама, у којима врло великог удела имају комунисти.

Као што се види, и најновији преглед показује да се оба империјалистичка центра, Вашингтон и Москва, на сваком кораку сукобљавају и раде један против другог. Страшна је и помисао, да се после ових неизрецих тешкоћа под којима паде сви народи земљине кугле целокупно човечество мора опет да се павији на мисао да нове генерације треба поново да доживе оно што ми данас доживљавамо и да можда дају и још веће жртве.

Дубоко укорењено неповећење између Вашингтона и Москве, односно Лондона данас се више него никада јасно може осетити.

Стога није никако случај, да се данас више не-го икада у светској штампи говори о третем светском рату. Какав би био исход тога рата не може се предвидети. Победа данашње коалиције, којој се противници већ унапред радују, била би почетак третег светског рата.

Већ данас, када још немачка војна сила вије рекла своју последњу реч, подаљајуће се мисао о сукобу између Сједињених америчких држава и Совјетске Русије, што показује колико су добојке супротности међу члановима коалиције.

Министарства пољопривреде обезбедило је исхрану српског народа

У пољопривредном погледу Србија се после овог рата нашла у тешком положају. Она је морала сама произвести све на своме тлу и у својој штампи кеко би себе обезбедила исхрану и друге потребе ради свог опстанка. Задатак је био у толико тежи да се осећаја оскудица у људској и сточној радији снази у смену и пољопривредним справама, што резерве у храни није више било, што је пољопривредних стручњака у служби пољопривреде било мало, што су пољопривредне установе ратом биле запуштене, опустошене и без потребног особља, што су у земљи владали немири изазвани страном пропагандом, који су још више погоршали тешко становље српског народа.

Под таквим околностима Министарство пољопривреде и исхране, по образовању Владе народног спаса, имало је да отпочне свој рад на организовању пољопривредне производње, да би се обезбедила српском народу исхрана и друге потребе, а тиме и његов опстанак.

Прави успех Министарства јесте пољопривредна теренска служба. Требало је да дође овај рат, да би се и од стране одговорне владе увиђено да спас српског народа лежи у пољопривреди, којом се бави 80% народа, а да се напредак у пољопривреди може постићи једино добрим пољопривредном теренском службом и планском производњом. Благодарећи таквом схватању Српске владе приступа се раду и томе гућава се реорганизација теренске службе.

Организованој ове службе дат је пољопривредни потребан кадар стручњака за спровођење планске пољопривредне производње. Пољопривредни теренски стручњаци схватали су положај Србије и српског народа, те су свој задатак и поред многих тешкоћа обављали са много љубави, одујући се на тој начин своме народу.

За успех пољопривредне теренске службе и планске пољопривредне производње неопходно је потребна и сарадња пољопривредних установа. И поред прилика у којима се Србија налази може се слободно тврдити да је већина пољопривредних установа способљена за рад, те га с успехом спроводи.

ПЛАНСКА ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА

Највећи успех Министарства пољопривреде и исхране је планска пољопривредна производња.

У фебруару 1942 год. Претседник Владе генерал Милан Недић донео је прву Наредбу и План о планској пољопривредној производњи у Србији у 1942 год. На основу ове Наредбе и Плана морала се обратити свака стопа слободне обрадиве земље и засејати одређеним усевима на одређеним површинама. Пољопривредна теренска служба, пољопривредна организација, школа, цркве, власти, штампа, радио, конференције, предавања и други сретстви пронађене пронашли су тај назив по целој земљи.

На позив дигло се село и град, дигао се грађанин и сељак да заједничким радом, вољом и жртвама обезбеде себи хлеб и опстанак. Обраћена је и засејана свака стопа српске оранице. Свима усевима и културама пружена је сва потребна нега. Глад је отклонена. И поред суша задовољење су добивеним приносом најужњије потребе исхране.

Наредба и План у другој години планске пољопривредне производње издевени су под много повољнијим условима, а цела земља осетила је благотворне поделице успеха. Према садашњем стању усева може се рећи да ће и ове године бити произведено довољно људске и сточне хране, тако да ће и у наредној години српском народу бити обезбеђена исхрана и друге потребе.

Успех узевши, планска пољопривредна производња успела је у свим овим годинама. Српски земљорадник није пошао за злонамерном пропагандом која га је одврела од рада, већ је са много разумевања прихватио све одредбе Наредбе и Плана о планској пољопривредној производњи и послушао упуте и савете пољопривредних органа и власти у погледу њиховог извршења.

Уз сарадњу Министарства, дотадашња фабрика оружја "Вистад" у Ваљеву претворена је у фабрику пољопривредних спрava и машина и укључена у планску пољопривредну производњу. Тиме се много допринело снабдевању пољопривредника пољопривредним справама и машинама у самој земљи.

Поред тешајева и осталих сретстава, успеху извођења планске пољопривредне производње много је доприносила и пропаганда која се вршила путем пла- кате, брошура, објављивањем пољопривредних чланака, вести и предавања преко домаће штампе и радио Београда.

У планску пољопривредну производњу укључени су Савез српских земљорадничких задруга, Српско пољопривредно друштво, Привилегована аграрна банка, пољопривредне коморе и све пољопривредне закладе. Ове установе са вољом и разумевањем сарађују и помажу спровођење планске пољопривредне производње.

Прави и основни принцип планске пољопривредне производње је обавезна обрада свих ораницака остварен је са 100%, јер је ових година било пофрано и засејано све што се могло уврште обрадити, што није био случај и пре рата, а тиме је српском народу обезбеђена исхрана и опстанак. Други принцип је обавезно засејавање одређених култура на прописаним површинама са малим изузетком је такође успео. Да је само једна четвртина ораница у Србији мање обрађена и засејана, настала би глад. До овога није до-

шло захваљујући само планској пољопривредној производњи.

Успех планске пољопривредне производње мора се најзад истаки и у томе, што су се пристапи и већине уверили у виталност, равното и право на живот српског народа. Овакав зад и успех пружају доказ да и за време мира мора бити планске производње у пољопривреди ако се жели економску јачање и привредни и културни напредак Србије, јер је пољопривреда њена основа богатства и народног благостања.

ИЗВЕШТАЈ Министра пољопривреде Инж. РАДОСЛАВА ВЕСЕЛИНОВИЋА

СТОЧАРСТВО

У циљу стимулатора унапређења сточарства у Србији израђен је План о распостирању појединих врста, раса и сајева домаће стоке. На основу овог Плана ради се на образовању одгајивачких резона, односно центара у којима ће се производити праворазредни расплодни материјал.

Нарочита пажња посвећена је исхране стоке. Правиле су потребне мере да се преко стручних организација сточари уpute у боље начине исхране стоке, да се погоди производња сточне хране и др.

Рад на унапређењу народног сточарства спроведен је преко теренског стручног особља и државних сточарских установа, које се налазе у појединим крајевима земље. Већина ових сточарских установа претпеле су за време рата и доцнијих нереда 1941 год. врло тешке штете, јер је много годинама одабираних приплодних материјела поклано и одведен.

Министарство је, чим су то прилике дозволиле, правиле потребне кораке да се учињене штете у границама могућности поправе. У том погледу постигнута су задовољавајући успеси. Поред раније постојећих сточарских установа основане су и неке нове.

Да би се наше живинарство заштитило од даљег опадања и да би се попретило бројно и квалитетивно, Министарство је 1942 год. основало Државну живинарску станицу код Умке.

За напредно пчеларење у сваком крају наше земље постоје сви природни услови. Пошто је ред на подизању пчеларства најефикаснији преко пчеларских организација, то је Министарство цео рад управило овим правцем.

Зечарству, као ситној грани народне привреде, поклана се у последње време пуна пажња. Основана је Државна зечарска станица, а почетни приплодни материјал набављен је већином у Немачкој.

За време овога рата производња свијених чаура у Србији уступљена је концесијом на 15 година друштву Југосток-свила. Основано је 5 државних надзорништава свиљарства, којима је остало као главна дужност да се брину око подизања и унапређења друштва, битног основа на успешно одгајавање свиље- но бубе.

Делокруг Ветеринарског одељења Министарства обухвата руковођење, односно надзор над сузбијањем сточних зараза и инвазионих болести, старање о сточној хигијени и обавештавању народа, продукцију ветеринарских цепива и лекова, пружање помоћи код оболења и лечења стоке, контролу о хигијени животних намирница анималног порекла, као и надзор над производом стоке.

Посебним наређењем стављено је ветеринарима у дужност одржавање популарних предавања из њихове струке.

У другој половини 1941 год. Државни завод за производњу ветеринарских цепива и лекова пресељен је из Земуна у Београд, где је наставио свој рад на производњи.

Министарство је у почетку 1942 год. донео Уредбу о кланицама, којом су сва питања о њима као хигијенским установама пречишћена.

ЗАДРУГАРСТВО

Српско задругарство имало је важну улогу у земљи за економско, културно и морално подизање нашег народа. Нарочито се у томе истицало наше земљорадничко задругарство које је најмногобројније и као такво један од најважнијих чинилаца у повећању производње и привредном јачању нашег земљорадника.

Претседник Српске владе генерал Недић истакао је мишљање, да српски народ има основу у Народном задругарству, које је вековима показивало најбоље особине и задовољавало народне привредне и моралне потребе. У том смислу Министарски савет донео је Уредбу о основама српског задругарства, а расписана је анкета за потпуно реорганизацију задругарства.

Поред постојећих задружних организација имамо у Србији и удружења пољопривредника и стручњака са задатком просећивања сељака и његовог јачања обезбеђења у раду и привреди. Међу овима нарочито се својим радом истиче Српско пољопривредно друштво со својим многобројним пољопривредним подружинама. Министарство се залагало за помагање друштва у остварењу његових задатака.

ПОЉОПРИВРЕДНЕ КОМОРЕ

Нарочитом уредбом основане су у Србији три пољопривредне коморе са седиштима у Крагујевцу, Нишу и Ваљеву. Рад координације њиховог рада основан је Земаљски савез пољопривредних комора у Београду, као централни орган.

Једна од најзначајнијих аграрно-социјалних мера Министарства пољопривреде и исхране је увођење обавезног осигурања, за сада само усева и плодова од града на цеој државној територији.

У циљу општег унапређења пољопривреде приступило се практичном усавршавању инжењера агрономије и специјализацији инжењера агрономије, српских ученика средњих, ниже и специјалних пољопривредних школа. Сеоска омладина, у циљу усавршавања, упућивана је на пољопривредна газдинства и у задруге.

Предузимане су мере на обнови, уређењу и обновљавању за рад пољопривредних школа и пољопривредних установа, на унапређењу села и сељака путем тешајева, курсева, предавања и др., на културном подизању села путем књига.

ПРИВИЛЕГОВАНА АГРАРНА БАНКА

Настављајући своју политику последњих година Банка је нарочито водила рачуна да се кредитираје врши у што већој мери преко задруга. Тако је у току ове године одобрено Главној земљорадничкој набавачкој задрузи у Београду 70 милиона динара. Поред задругарства кредитиране су и друге за пољопривреду важне установе.

Банка је била нарочито активна у финансирању планске пољопривреде. Рад спровођења овог задатка одобрен је Министарству пољопривреде и исхране кредит од 50 милиона динара.

По објму кредитирања може се слободно рећи да Привилегована аграрна банка долази на једно од првих места у српској пољопривреди. Укупан износ кредита по текућим рачунима износи до данас 457,1 милиона динара. Многи од ових кредита већ су у међувремену исплаћени или смањени, тако да је на дан 31 марта 1944 год. остало у важности одобрених кредита у износу 240,4 милиона динара.

ИСХРАНА

Резултат постигнут у области исхране у току трогодишњег реда указују на чињеницу, да је Министарство пољопривреде и исхране у својој привредној политици успело радикалним реформама и сходним организационим мерама да потпуно афинира систем директорског снабдевања и да на тај начин отклони потребе, који су редовна појава тешких ратних прилика.

Овај проблем, како у погледу законодавном, тако и у погледу образовања потребног апарата, поуздано је решен, па је стадијум поремећаја који карајејерије послератно доба замењен стадијумом стабилизације, пошто су се установе којима је поверили задаци прикупљања и расподеле пољопривредних производа по својој организационој структури показале способнима да ову деликатну функцију правилно и успешне изврше.

Као инструмент подесни за организацију и планско спровођење мера на терену организоване су централе за регулисање промета житарицама, сточном храном, махунастим плодовима, стоком и сточним производима, затим воћем, вином и ракијом. (Житарска, Воћарска и Сточарска централа).

Прикупљање и расподела намирница врши се у Београду преко Дирекције за снабдевање становништва — Дириса, а на осталој територији преко окружних и среских рафтерната за исхрану образованих у већим местима и општинских одбора обраћених у мањим местима.

Доношењем уредаба о Житарској, Сточарској и Воћарској централама, са накнадним изменама и допунама, дата је солидна основа за њихово правилно функционисање у духу начела директорске привреде. У спровођењу постављених задатака централе су настојале да удоводе како обавезама према окупаторској власти, тако и обавезама снабдевања становништва, руководећи се принципом да се у области житарица обезбеди исхрана непроизвођачког становништ

„СРПСКИ НАРОД СЕ ПРИБРАО И ОРГАНИЗОВАО ЈЕ СВОЈ ЖИВОТ И РАД.“

Три године живота и рада под окупацијом, под страхотема грађанског рата и — најзад — под ужасима ваздушног бомбардовања, показују ипак невероватну слику животне снаге и жилаве отпорности српског народу. Далеко од тога да буде згажен и уништен, српски народ се умео прибрati, организовати свој живот и рад, и постићи видне резултате како на политичком, тако и на културном и привредном пољу.

На привредном пољу су се нарочито тешке наприлике и недаћа имале да савлађују. Велика разарења животних намирница и производних добара, фабрика и радионице, рудника, путева, железница и тд. као и грабеж и прикривање великих залиха робе, учинили су планску привреду и у области производње и у области расподеле средстава за живот хитно потребном.

Међутим, није било из раније ништа припремљено у том смислу. Пре овог рата, у доба слободне индивидуалистичке привреде, сматрало се да су диригована привреда и рационализација потрошња противни појму личне слободе и демократије, па се, према тадашњим назорима, и код нас сваки покушај увођења планског рада у наш привредни живот одбијао и сузбијао.

Зато нам је било веома тешко увести планску привреду наједном, усрд највећег хаоса, и насупрот скроз негативном ставу нашег народа према диригованој привреди.

Задатак је био тешак колико технички толико и психолошки. И под тим најтежим околностима прихватила се Српска влада народног спаса да у Србији организује рад и рад, и заштити их тако да се у миру изврши прибирање и поновно организовање свих наших продуктивних снага.

Ови напори Српске владе несумњиво су одговарали правим, најјачим и најинтимнијим жељама српског народа јер је програм рада, рада и мира прихватио од свих здравих слојева српског народа.

И идући овим путем, српски народ је, као што рекосмо, показао невероватне успехе и дао доказе своје неисцрпне животне снаге и способности. Много-бројна меродавна следочанство тврде, да је Србија данас, и поред свих тешкоћа, ипак најсрећенија земља на Балкану, нарочито у привредном погледу.

Историја ће несумњиво истаћи ове доказе виталности српског народа. А Српска влада народног спаса такође може спокојно да чека суд историје о свом раду и својим успесима за време ове три године.

Управљање народном привредом подељено је данас у Србији у два ресора: у Министарство пољопривреде и исхране, и Министарство народне привреде.

У надлежност Министарства народне привреде потпадају послови некадањих Министарстава шума и рудника и Трговине и индустрије, као и послови Дирекције за спољну трговину.

Кревање поједињих грана наше народне привреде из подручја Министарства народне привреде, приказујем овде у главним линијама.

I. РУДАРСТВО

Србија је, поуздано, богата рудним благом. Поред многообројних металних руда и копова у Србији има свих врста угља, а нарочито изванредно много лигнита. Велика налазишта поменутих руда, угља и копова обезбеђују велику улогу рударства у будућности Србије.

И пре овог рата, рудници метала развијали су се у нашем простору повољно. Наши пак рудници угља трпели су много од пољашивања рудника из других крајева бивše државе, и политичке цене коју је водило тадање Министарство саобраћаја. Под том политичком ценом, коју су могли да поднесу велики и издавана разрађени поменути рудници, доведени су јаши млади, тек отворени рудници на ивицу пропasti.

У таквом смо стању затекли већину угљених рудника на нашем простору после слома технички непримељиве и неповезане извозних путевима са главним саобраћајним линијама, а финансиски исцрпене и непримељене за велике полетне радове.

При том, маса рударских радника страног порекла отишла је са наших рудника, а ми смо остали да се дозијамо са радницима који су већином били сељаци, а у рудницама су радили само узгред, сезонски ради допуњавања свога оскудног дохотка. Тако је остало углавном све до сад, и то је основна невоља наших угљених рудника: ми немамо довољно сталних професионалних радника, којима је рад у рудницама једини извор опстанка, те су стално привезани уз руднике, — него таворимо са једном флотантном масом радника који напуштају руднике чим дође време пољским радовима на њиховом имењу, или их високе наднице, услед велике оскудице пољопривредних радника, одмамљују на њиве и ливаде.

И друге тешкоће стално притискују наше руднике угља: тешкоће уредног и довољног прибављања јамског дрвета, карбида, алата и радних машина, мотора за дизалице и пумпе, мазива, извозних уређаја (шина, локомотива и т. д.), камиона или бар кола са коњском и воловском запрегом за превоз угља до најближе утоварне станице и т. д.

Мора се, онда дивити несаломљивости енергије и неустрашивости наших власника рудника, њихових инженера и верних рударских радника, који су при свим овим ужасним тешкоћама и неприликама ипак успевали да — бар у интервалима — дигну главе и даду продукцији угља бар минималну сталност, са повременим успоном.

Са своје стране, Министарство народне привреде чинило је све што је било могуће да се наше рударство оснажи и помаже у савлађивању свих тешкоћа

ИЗВЕШТАЈ

Министра народне привреде
Др. МИЛОРАДА НЕДЕЉКОВИЋА

рада. Ради привлачења радника на руднике, поведено је систематско старање о животу радника на рудницима, у погледу побољшања услова становања, исхране, обуће и одеће.

За спрему што већег броја нових генерација рударских радника отварају се стручни тромесечни курсеви на свима већим рудницима, поред повећања броја ћака у рударској школи у Књажевцу. Једна група од 30 младих наших рудара послата је у Немачку, где су провели шест месеци у великом модерно уређеним рудницима, и поред практичног рада имали системат-

Нови радници

„ВЕРНИ СИНОВИ МАЈКЕ СРБИЈЕ“

Генерал Недић у своме правдољубљу одио је пуно признање српском радништву због његовог непријатељског става према большевизму и због његовог конструктивног рада на обнови Србије. Он увек истиче да у редовима израда српског народа, који су се под петокраком звездом борили противу Србије није било српских раденика и раденица, иако је црвена Москва све чинила да их увуче у своју мрежу.

Али српски радници остали су само Срби, „ВЕРНИ СИНОВИ МАЈКЕ СРБИЈЕ“. И њих није било на фронту где се пали, руши и убија. Напротив, они су својим даноноћним радом поправљали и подизали оно што је уништавао бољшевички рушилачки бес.

Скици вођена предавања, те су се вратили знатно оспособљени за више функције у нашем рударству.

II. ШУМАРСТВО

Накада чувана са свога богатства шумом, (преко 50% укупне површине), Србија је данас доспела у ред шумом најсировашнијих земаља Европе (испод 18%). Укупна „шумска површина“ је знатно већа, али од та „шумске површине“ стварно је под шумом још свега нешто преко 1 милион хектара, рачунајући ту и младе недорасле шуме, као и запуштене шикаре. Огромно сатирање и пустошење наших шума последње три године, нагло смањује површине наших још преосталих већина и драгоценних шума.

Од укупне шумске површине долази на државне шумске површине 21.8%, на самоуправна тела 27.6%. Цркве и установе 2%, приватна лица 48.5%. Високих шума има око 45%, и то су већином државне шуме; средњих има око 8%, миских 29%, шикаре и сејсви безвредних, деградираних шума има читавих 18%, — и то су већином сејске и општинске шуме. Због оваквог стања наших шума, укупна маса дрвета у њима цени се на 120 милиона кубних метара, тј. 10⁹ m³ по хектару, а то је свега половина онога што се сматра у науци и у светској практици као нормално.

Услед оваквог бедног састава наших шума слаб је и годишњи прираштај дрвне масе свих наших шума: он износи нешто преко 2.5 милиона кубика годишње (уместо 4.3 милиона, колико би према просторности наших шума требало да буде).

Потрошња дрвета износи сада у Србији преко 6.5 милиона кубних метара, дакле више но даје што је прираштај наших шума. (У ову легалну потрошњу нису урачуната страховита пустошења наших шума бесправном горосечом и т. д.). Значи да ми сечемо и трошимо два и по пута толико дрвета колико нам прираста у нашим шумама. Услед тога, ми ћемо у мирно доба бити приморани да увозимо огромне количине дрвета у Србију.

С обзиром на то, колику огромну улогу игра дрво у привредном и културном животу човечанства (дрво је потребно за гориво, за грађу при зидњу кућа и за самосталне дрвене зграде, за подове и кровове, за мостове, за безбројне израђевине и конструкције, за железничке прагове, за ограде, за подупирање рудничких ходника под земљом; из дрвне це-

лупозе праве се хартија, вештачка ткива (вuna, памук, свила), сирћетне и друге киселине, многи сирупи и други производи за индустријску и санитетску употребу. Од дрвета се прави дрвни угљ, генераторско дрво и т. д. и т. д.

А поврх свега тога значај шума лежи у регулисању атмосферског кружења воде и распореду воденог талога, заштити брдских ладина од спирања земље и заштита држава од бујица, поплава и наноса. Шуме дају својој околини довољно питке воде, свеж ваздух и здравље. Оне поред тога омогућују испашом и мајливим газдинствима да држе нешто стоке.

Из свих ових разлога ми долазимо до закључка, да сатирање наших шума значи за нас страшовиту опасност у привредном, аграрном и здравственом погледу, и да нам се према томе намећу задатци чувања шума и обнављања шума.

Чување шума од бесправне горосече и немилосрдног сатирања данас је потпуно немогуће. Остаје нам, да обавештавањем народа о значају шума, и поучавањима о штедњу дрвета за гориво, као и прелазом на ложење лигнитом, смањимо потрошњу дрвета.

У том циљу основан је децембра 1942. Завод за топлотну привреду, који је развио врло живу акцију преко штампе, путем изложба и предавања, курсева и кружних путовања, да поучи најшире слојеве народа о правилијем ложењу, о подешавању ложишта и осталих делова у пећима и штедњацима да се са што мање горива постигне што већи калорични ефекат.

Што се тиче обнављања шума, Министарство народне привреде учинило је највеће напоре да приbere и среди све податке који су потребни да се у овом правцу приђе темељно на посао, напуштајући ранија дилетантске параде по овом предмету. После исцрпних студија, донета је 17. XII. 1943. Уредба о пошумљавању голети, мелиорацији запуштених и обнови употребљаваних шума. Уредба се простира на пошумљавање голети у државним шумама, у шумама под најочитим јавним надзором (општинским, сеоским, црквеним, манастирским, фондовским и заштитним).

Несумњиво да је извршење овог грандиозног програма зависно од реда и мира у земљи, и стога веома резарвисано за буђа будућа времена.

Управљање шумама и сечом дрвета води Одељење за шумарство. Оно врши свој задатак делом непосредно преко Дирекција шума (има их три, са седиштима у Београду, Чачку и Нишу) и Отсека за Банат, уколико се тиче државних шумама, а делом преко окружних, односно српских начелстава, уколико се тиче самоуправних и приватних шумама.

Поред Одељења за шумарство, при Министарству је образована и Централа за дрво, која Одељењу помаже како при распореду сече дрвета за огрев и техничке потребе, тако и при планском додељивању дрвета војсци, железницама, рудницима, индустрији и занатима, јавним установама и грађанству Србије.

Изваршење плана „производње“ (сече) дрвета за све потребе на територији Србије изводи Министарство (Одељење за шумарство заједно са Централом за дрво), под контролом окупационих власти, делом у сопственој режији (у државним шумама), делом преко приватних велико-производача (предузећа за сечу дрвета) која раде у државним и у већим приватним и самоуправним шумама, делом преко приватних власника (мањих) шума, који добијају одређене производне задатке, т. ј. налоге колико дрвета морају у својим забранима посећи и предати.

III. ИНДУСТРИЈА И ЗАНАТСТВО

И поред свих тешкоћа и неприлика, оскудице у сировинама, радној снази и оруђима рада, погонских средстава, тешкоћама саобраћаја, недостатку оръјанизованог кредита, слабој јавној безбедности, кругото комерцијалној контроли и многим другим неповољним околностима, наша народна привреда се и у области индустрије и занатства прибира, одржава у животу, па чак и видно креће напред, дајући понекде запаљујуће резултате.

Индустрија Србије диктише живахним темпом. Значи да ратне прилике, отежавањем увоза са стране, дејствују скоро као заштитне царине у мирно време, па се иза те заштите ограде развија домаћа индустрија за подмирење потреба домаће потрошачке публике.

Исто као у области индустрије видимо врло живахно крећење и у области нашег занатства. Ту је обнављање старијих и оснивање нових радњија било 1941—1943 још многобројније, јер је за отварање једне занатске радње нису толико везане за проблем транспорта као индустријска предузећа, лакше долазе до сировина на прераду.

Међутим, 31. августа 1943. објављена је у „Листу уредбу за окупиранију српску територију“ Уредба Војног заповедника за Југ

Србији преко сто хиљада лица директно, а то ће речи 7—8% наших привредно запослених лица.

Буђење подузетног духа и иницијативе за радом у области индустрије, заната и домаће радиности види се и по великом броју стручних течајева које Државни завод за унапређење индустрије и занатства при Министарству народне привреде непрекидно одржава, и све се више проширује, делом иницијативом самог Министарства, а делом под импулсом самих кандидата за посекивање ових курсева. У току 1941—1944 одржани су ови течајеви: за грађевинаре зидарско-тесачке струке, основни припремни течаји цртања за занатлије свих струка, течајеви за помоћничке кандидате, течајеви за електролучно и аутогено заваривање, течај за спремање свиларских индустријских раденица, кројачки занатски течајеви за израду женског одела, течајеви домаће радиности за израду и преправку одела и рубља, обућарски течајеви, рударски течајеви, течај за ермирано-бетонске конструкције, молеро-фарбарски течај, течај за преузије моторних возила на употребу домаћих чарских горива, течај за мајсторске кандидате, и корпарско плетарски течај.

У Одељење за индустрију и занате функционишу са великим успехом Управа за заштиту индустријске својине, Комитет за нормализацију, и Средишња управа за мере.

Ради спровођења планске привреде у области разноделог предмета потрошње као и производних сировина и оруђа рада, Одељење за индустрију и занате приступило је још 1941 оснивању привредних Централа. У том циљу Одељење је израдило Уредбе о оснивању и раду 1) Централе за гвожђе и метале, 2) Централе за косу, 3) Централе за текстил и 4) Централе за хемијске производе. Одељење је потом сарађивало са Централама на извршењу њихових задатака, и доприноси да се мере економисања и дириговања што правилније и успешније спроводе. — Одељење је сарађивало и у сектору исхране и пољопривредне индустрије са Житарском централом и Централом за шећер, меласу, пиво, шипритус, квасац и глицерин, као и са Сточарском централом, исто као и са Централом за дрво и угља.

У изради плана о планској пољопривредној производњи, Одељење је сарађивало са Министарством пољопривреде и исхране, нарочито у погледу унапређења производње индустријских биљака, воћа и поврћа за прераду, као и обезбеђења средстава за заштиту биља од биљних штеточина, вештачког ћубрива, плавог камена, сретстава за запрашивање и др.

Одељење је даље сарађивало са Министарством грађевина на плану електрификације Србије, а у сарадњи са Министарством просвете на изради новог просветног плана, нарочито у погледу стручних школа.

И многе друге послове, по свима гранама наше индустрије и заната, врши Одељење планско и са највећим брижљивошћу.

Комесаријат за цене и наднице установљен је „Уредбом о организацији Комесаријата за цене и наднице“ која је донесена у Савету Комесара српских Министарстава 20. јуна 1941 године.

„Србија ће вечно живети kad има такве синове“

Борбу противу борбеног комунистичког националног грађанства потсећа нас на ранији случај једне мање вароши у северној Польској, који морамо саопштити да би се разумеле борбене методе у истребљавању европљана без обзира на друштвени положај или на степен културе појединца. Случај који најављује аутентичан је, јер нам га је испричао један очевидац, који за мало и сам није постао њихова жртва.

То је било у 1939. години у моменту када је немачка оружана сила разбила пољску војску и заузела Варшаву. Пољска врховна команда наредила је тада остацима својих армија, да напусте немачко бојиште и крену против борбеног националног грађанства, који су се увукли са севера заузимајући пољску територију без борбе. Један пољски генералштабни официр, аутор овог саопштења, добио је и сам наређење да се са својим пуком крене у сусрет борбеног националног грађанства, и то у северној Польској, где је био прикупљен да ту остане до оздрављења, када је могао опет да се врати у своју јединицу.

Варошица је животарила својим обичним животом седам дана, док се овај пољски официр опорављао од болести, али осмог дана у рано утро од једног појавија се је црвена трупа на главном улазном друму пред самим градом. Забринути и изненадени грађани посакривали су се по својим кућама и нису смели изаћи на улицу. Пољски официр из свога стана посматрао је црвени град. Напојед су ишли стотину црвених коњаника, а позади њих пет тенкова и нико више. Кад су се приближили на педесет корака пред првим варошким кућама зауставили су се на дому, а са четири изводијила су се три коњаника и схватила у прву кућу на периферији града.

У тој кући чекали су црвени артиљерији, чланови месног комунистичког комитета из те вароши. Они су ту пропашили свега четвртогата, а затим су појахали коње и цела група коњаника и тенкова окренула је на левокруг и одлазила натраг у касу. Грађани су били не мало изненадени и заплашени овом појавом црвеноармејца на уласку у њихов град.

Тај дан је прошао мирно, али ноћ је била страшна. У току ноћи у највећој тишини одвођени су највишенији људи из вароши од стране наоружаних пољских комуниста и били су ликвидирани у општинској кући. Многи њима били су највишенији људи из тога места, онда се цркве отварају, нека школе прораде, нека судови суде, али извршилаца нема, јер — сви су поубијани. То су борбене методе. То је њихов систем истребљења јуће Пољака, данас и сутра других народности, који им дођу под руку, а они пилатски иеру руке називајући се „ослободиоцима“.

Испричали смо, као што смо рекли, овај догађај због неких наших луци који продужују да се заваривају блефовима и камуфлажом комуниста и да замиљају сасвим другачије долазак црвених армија. Међутим, ово верне слике како поступају борбене методе у случају када дошло до онога, што они сада поижљију. И ово се служи истим методама и проглашије се за општи народни демократски покрет, да би преварно Собе, па ће после приступити уништењу и истребљењу Соба као што је и раније отворено радио. Ми смо учинили своју дужност обавештавајући благовремено шта их чека, опомињујући све грађане да не подлежу борбене методе.

Збуњено грађанство кренуло је у маси на од-

јегови задатци састоје се у:

а) одређивању цене за све производе пољопривреде, индустрије, занатства и трговине; услуге и наднице;

б) надзору над извршењем прописа о ценама.

Законску основу за утврђивање цене даје Уредба о ценама од 9. јула 1941. године а за надзор и кажњавање преступника против прописа овога Уредбе, Уредба о кривичном поступку по кривичним делима из Уредбе о ценама од 25. августа 1941. године.

У погледу утврђивања цене, Комесаријат делује потпуно самостално консултујући, за појединачне врсте цене, заинтересоване министерства, централе за економисање робе, државне и привредне установе.

IV. УНУТРАШЊА ТРГОВИНА, БАНКАРСТВО И ОСИГУРАЊЕ

Пошто су у циљу вршења правилне дистрибуције добра основне посебне централе привредне установе (привредне централе) Министарство народне привреде је после рата настојало, да од послова унутрашње-трговинске природе најпре обради послове око реорганизације управе у вези с применом законодавства о радњама.

У сразмерно кратко време донето је 7 разних уредаба о реорганизацији привредних комора и принудних удружења о постављању њихових управа, и о њиховом делокругу.

По доношењу Уредбе о административној подели земље и у вези с оживљавањем привредне делатности у земљи, спроведена је одмах и организација привредних реферата код свих окружних начелстава. Истовремено с тим организационим пословима приступило се решавању оних хитних питања из поменуте области, која су поратне прилике избациле на површину.

Ванредне прилике у којима се налазимо истакле су и у области банкарства знатан број нових проблема, а већ постојећи — питање уређења нашег банкарства — учиниле неодложним. У низу Уредаба које су у ту сврху донете, њих двадесетак на броју, спроведују нареочиту пажњу Уредба о регулисању послова банака и штедионица, Уредба о ликвидацији кредитних установа, Уредба о изменама и допунама закона о акционарским друштвима и Уредба о привредним саветницима. Овим и осталим уредбама знатно се је до-принело срећивању и нормализовању привредних прилика у земљи, последица чега је било такође и повећана делатност акционарских друштава, изражена,

како у повећању капитала постојећих друштава (54 друштва повећала су капитал за 290.350.000. — динара), тако и у броју нових оснивања (74 друштва са капиталом од 329.250.000. — динара).

У циљу организовања нашег банкарства, Уредбом о регулисању послова банака и штедионица основана је при Министарству народне привреде самостална установа — Дирекција за надзор над банкама. Одмах по своме оснивању, она је томе своме задатку и приступила, са наглашеним смртом, да се ликвидацијом нездравих и препоручиваним спајањима здравих кре-дитних установа, изврши неопходна рационализација у нашем банкарству и тиме створе бољи услови за његов даљи развој.

У осигуравајућој привреди имале су да се савлађују организацијске и чисто пословне тешкоће проузроковане, с једне стране, распарчавањем пословног подручја осигуравајућих предузећа и, с друге стране, поремећајима у неплати премија. Уредба о одлагању плаћања осигуравајућим предузећима и Уредба о пре-ношењу портфела осигуравања, које су донете крајем 1941. године углавном су отклониле обе ове сметње.

V. СПОЉНА ТРГОВИНА

У данашњим околностима наша спољна трговина је потпуно диригована и вођена по обзирима ратне планске привреде целокупне Европе. Данашња надлежност и посао Одељења за спољну трговину почива на Уредби о спољној трговини од 18. јуна 1941. г., коју је издвојио Војни заповедник у Србији као и на Уредби за спровођење Уредбе о спољној трговини од 27. јуна исте године, коју је донео Савет комесара. Поменутим прописима поверила је надлежност у погледу контроле спољне трговине Одељењу за спољну трговину и предвиђено је, да се сви увоз као и извоз има обављати на основу дозвола које издаје ово Одељење. Поред тога, предвиђен је и Одбор за спољну трговину који у ствари решава по молбама за увоз односно извоз, Увозне односно извозне дозволе садрже у исто време и тако звано давнишко одобрење за плаћање односно обавезу за унос противредности извезене robe.

Све одлуке Одбора достављају се Шефу војне управе при Војном заповеднику за Југоисток.

Како у нашем увозу, тако и у извозу, за време ове три године право место заузима Немачка, а затим, у много мањој мери, остала суседне државе.

И поред свих тешкоћа ратне привреде и ратног саобраћаја, наша се извозна трговина интензивно развијала.

КАКО БОЉШЕВИЦИ „ОСЛОБАЂАЈУ“ НАРОДЕ

Трагедија Варшаве и њеног националног грађанства потсећа нас на ранији случај једне мање вароши у северној Польској, који морамо саопштити да би се разумеле борбене методе у истребљавању европљана без обзира на друштвени положај или на степен културе појединца. Случај који најављује аутентичан је, јер нам га је испричао један очевидац, који за мало и сам није постао њихова жртва.

По полне у 4 часа на истом друму појавиле су се борбене методе, читава дивизија, која је свечано ушла у варош дочекана од стране Месног комунистичког комитета и заплашеног грађанства, које још није знало за судбину својих побијених домаћина прошлије ноћи, ни за масовно стрељање мушког становништва у варошкој оближњој шуми. У исто време појавиле су се по свим угловима улица у граду и јавним местима огромне плакате писане на пољском језику од стране борбене методе најинтересантније и због чега ми овај случај и саопштавамо. У плакатима се претстављају црвена армија као ослободилачка војска, која је из „љубави“ према пољском народу дошла да га ослободи капиталистичког робовања. Саветује се Пољацима да се врате своме редовном имању, јер им слободу рада гарантују борбене методе.

Сад додази оно што је најинтересантније и због чега ми овај случај и саопштавамо. У плакатима се претстављају црвена армија као ослободилачка војска, која је из „љубави“ према пољском народу дошла да га ослободи капиталистичког робовања. Саветује се Пољацима да се врате своме редовном имању, јер им слободу рада гарантују борбене методе.

Између осталог, у прогласу се позивају сви свештеници да у црквама продуже редовно богослужење, чиновници да се врате канцеларије и да савесно врше своју дужност, нарочито се позивају судије да продуже свој рад по постојећим пољским законима, а учитељи и професори да продуже наставу на пољском језику.

Ето то је борбене методе. У том пољском месту одиста ниједна рука борбеног комуниста из цркве није била окрвављена, али сви они који су сматрани противницима борбеног комуниста, побијени су у року од 48 сати. Пошто су их борбеног комуниста ликвидирани помоћи својих присталица из тога места, онда нека се цркве отварају, нека школе прораде, нека судови суде, али извршилаца нема, јер — сви су поубијани. То су борбене методе. То је њихов систем истребљења јуће Пољака, данас и сутра других народности, који им дођу под руку, а они пилатски иеру руке називајући се „ослободиоцима“.

Испричали смо, као што смо рекли, овај догађај због неких наших луци који продужују да се заваривају блефовима и камуфлажом комуниста и да замиљају сасвим другачије долазак црвених армија. Међут

„ПОТРЕБНО јЕ БИЛО МНОГО ЕНЕРГИЈЕ ДА СЕ ОБНОВИ И ОДРЖИ САОБРАЋАЈ“

Да би се упоредо са обновом земље већноста вила саобраћајна служба, израђена је Уредба о организацији Министарства саобраћаја. Уредба о систематизацији службеника и Уредба о назначавању и допунама Закона о државном саобраћајном особљу у по- гледу питања права на породичну пензију.

Тешке ратне последице погодиле су знатно же- лезнички саобраћај и ставиле железничку управу пред тешке задатке у техничком, административном, персоналном и комерцијалном пословању.

Неподесно положило је железничка мрежа, недовољна спрема возног парка и слабо технички опремљене пруге с једне стране, а с друге стране увек не- опходна потреба за еластичним и брзим саобраћајем захтевале су извођење нових грађења и дограђивања, обнављање порушених објекта, отварање нових станица и украсница, као и проширење постојећих станица.

Још веће су се потешкоће појавиле због ратног стапа инвентара и материјала погребног за вршење службе, који је за време рата био упропашћен и уништен, а доцније акцијом илегалних елемената рушен, спаљиван и одношен.

За савлађивање свих тих тешкоћа треба- то је много енергије и истрајности, пожртво- ваности и љубави особља, које је дано од се- бе максимум.

„СРПСКА ОМЛАДИНА ИДЕ НАЦИОНАЛНИМ ПУТЕМ.“

(Наставак са 3-те стране)

Српског народа, као и награде најбољих матурских задатака по теми У раду и стварању лежи сми- сај живота, који су отшампани у засебну књигу. Исто тако награђени су и ученички радови по теми Заједница српског народа не може бити комунистичка, који ће ових дана изићи из штампе.

Музички живот потпомаган је на тај начин што је Министарство дало иницијативу за низ концерата. На његову иницијативу створени су хорови и београдски симфониски оркестар. Иницијативом и помоћи Министарства основана је приватна музичка школа „Маринковић“ у Крагујевцу.

Рађено је такође у обнови наше Народне библиотеке која је у току овога рата потпуно изгорела. Досада је прикупљено преко 150.000 књига. Ради спремања стручног особља у Београду су одржани библиотечки течајеви.

Поред стараја о постојећим музејима Министарство просвете и вера предузело је акцију за оснивање музеја по свима окружним местима. Ради спремања музејског подмлатка, одржани су музејски течајеви.

Да би се наша старија културни и историски споменици сачували од пропасти донета је нарочита Уредба у том смислу и основан је Централни завод за чување старија.

Како за Државну штампарију, једину нашу просветно-привредну установу још увек важи Закон из 1862. године, то је у Министарству просвете и вера израђен пројекат нове Уредбе о уређењу Државне штампарије и поднет Министарском савету на оз- коњење.

Просветни гласник обновио је своје излажење почетком 1942. године и он је данас једини наш часопис, око кога су окупљени наши најелитнији културни радници.

VII РАД НА ПОДРУЧЈУ ТЕЛЕСНОГ ВАСПИТАЊА

Како телесно васпитање мора да буде саставни део општег народног васпитања, то су послови цеглашњег Министарства физичког васпитања народа пренети у надлежност Министарства просвете и вера.

Одмах је донета Уредба о државној контроли спортивских организација. На основу ње основан је Државни спорчки одбор, који има за задатак да координира рад приватне иницијативе и Државе на под- ручју телесног васпитања.

Значајан догађај за наш спортист представља такође Уредба о спорском фонду, по којој сва српска која доноси спорту имају да буду употребљена за његово усавршавање и унапређење, као и пласмски изградњу спорчких објеката. Донета је Уредба о спорским теренима, која ће омогућити пласмско развијање спорта у целој земљи.

Овим је у кратким потезима изнет трогодишњи рад Министарства просвете и вера. Да су прилике биле нормалније, можда би се могло и више урадити. Једино је међутим несумњиво:

српска омладина је данас сигурно и чврсто вођена. Она је упућена националним путем, што једини може донети срећнију будућност и њој, и народу, и држави.

На крају морамо споменути још један значајан догађај. Сматрајући за своју свету дужност чување народних светиња Министарство просвете и вера дalo је иницијативу да се мошти наших светитеља: Кнеза Лазара, Цара Уроша и Деспота Стевана Штиљановића сачувају будућим покољењима.

ИЗВЕШТАЈ Министра саобраћаја, ЂУРЕ ДОКИЋА

ОПШТА СЛУЖБА

Организација административне службе прилагођена је времену и духу нових наредбаба. Успешно је организован посао око издавања бесплатних карата и упутница за сеобу избеглица који су отправљани као до границе тако и из Београда у унутрашњост Србије. Са нарочитим успехом организован је посао око издавања вантарифских повластица.

Иследничка и дисциплинска служба обављана је и ако под врло тешким околностима. Уредно су исплаћиване личне пензије, радничке пензије и радничке ренте. Социјално-хуманитарна служба вршила се без застоја. Болница државног саобраћајног особља ради је без прекида, као и железничке амбуланте. Санитетска служба вошена је са успехом. Епидемија међу особљем није била.

Служба прехране особља, иако ново уведена, с обзиром на ратне прилике дала је добре резултате, а спроведена је преко Набављачких задруга државног саобраћајног особља.

САОБРАЋАЈНА СЛУЖБА

И поред тешких прилика за саобраћај све пруге су биле у саобраћају, изузев привремених обустава на јаче оштећених деловима, тако да је саобраћај редовно задовољавао и војне потребе и потребе спрске обнове у правцу развијања привредног живота. Може се сматрати да је изванредно постигнут експлоатациони ефекат на железничкој мрежи српског простора и да је то велики успех јелезнице у трогодишњем раду на српској обнови.

Железничка мрежа српског подручја износи 2.485,5 експлоатационих км., а на њој је у току трогодишњег периода саобраћаја 321.099 возова и извршено је укупно 28.249.014 возних км. од чега долази у корист привредног саобраћаја 16.998.870 км.

ГРАЂЕВИНСКА СЛУЖБА

Од првог дана рата имала је грађевинска служба тежак задатак да обнови и оспособи за саобраћај порушене и оштећене мостове. Тај задатак је она је с успехом испунила, а и данас га врши, иако под врло тешким условима.

Сви су објекти привремено одмак успостављени, а онда се приступило дефинитивној оплакци. До сада је потпуно оправљено или поново изграђено 77 разних мостова, а у разу су још 23 моста. За дефинитивну оправку челичних мостова поручено је до сада око 1.680 тона челика.

Услед велиоког снега 1942. год. појавила су се много клизња терена на пругама. Одмах су преузети радови на опрекама, чији је обим врло велики и до сада је утрошено око 132 милиона дин.

Изграђени су многобројни пројекти за мостове, зграде и друга постројења. Ради повећања пропусне моћи пруга израђени су нови колосеци и продужени постојећи у 54 станице. Телеграфска и телефонска мрежа државних јелезница, која у Србији није била довољно развијена, проширила је и обновљена.

СИГНАЛНО-СИГУРНОСНА СЛУЖБА

Извршена је инсталација модерних електро-дјамичних постројења у већем броју станица. Непоуздана и неподесна штитни сигнални замењени су у 16 станица главних пруга. Исто тако вршена је обнова многобројних оштећених и упразнjenih уређаја. Механички сигналници и предсигнални осигурује 16 нових станица и 7 нових одјавника.

Израђене су нове путничке зграде у 5 станица, а проширене у 10. Магазини су изграђени у 3 станице, односно у 4. машинске куће у 4 и стапбене зграде у 1. Оправљено је много оштећених зграда и полигону много мањих зграда за сајкбене потребе.

За све ове радове одређен је кредит од 1 милијарди 547.350.000 дин.

МАШИНСКА СЛУЖБА

Реорганизована су подручја вуче, проширене ло- жионице и ложионичка постројења, убрзано снабде- вање локомотиве.

Одложано је више конференција у иностранству ради полете возног парка.

Спаксе радионице примиле су оплаке балионице у Сарајеву. Благолапећи повећаји пролуктурно-стки радионице оправљају још бугарске и грчке локо- мотиве. Путничка и теретна кола оправљају се теко- ће са успехом.

За службу вуче и друге потребе јелезница тро- ши се сала око 50.000 тона угља месечно.

Увећане су нове електричне инсталације освет- љења у већем броју станица.

КОМЕРЦИЈАЛНА СЛУЖБА

По преузимању експлоатације јелног дела бив- ших Југословенских државних јелезница било је по- требно да се целокупна служба прилагоди новостро- веним пропливима и границима. Путаје је трајало орга- низовање службе према иностранству.

Основан је званични путнички биро „Саболт“ у циљу унапређења путничког саобраћаја. Извршена

је организација транспортне службе са свима сусед-nim железничким управама. Одржане су многобројне конференције у земљи и у иностранству ради регу- лисања транспортне и тарифске службе.

Уређена је гранична служба на прелазним ста- ницама. Међународна колска служба регулисана је на многобројним конференцијама. Уређен је коридорни саобраћај са Румунијом, Бугарском и Хрватском. Уређено је отпраљавање избеглица и њихове сеобе, превоз војних лица, жандармерије, добровољаца и њихових пошиљака, као и пошиљака Црвеног крста. Регулисана је превоз радника са Југословије за Немач-ку. Тарифе су реформисане према новом стању.

ЕКОНОМСКА СЛУЖБА

Да би се тешкоће око снабдевања могле лакше савладати за избеглице које се врше за железничке по- требе издејствована је специјална уредба којом је убрзан и упрошћен административни поступак.

У лабораторијуму су вршена квалитетна испи- тивања разлог материјала. На рушевинама бивше штампарије Министарства војске и морнарице уређена је нова штампарија Дирекције државних јелезни-ца са годишњим капацитетом од 14 вагона хартије.

ФИНАНСИСКА СЛУЖБА

Финансиска служба вршила је контролу над из- вршењем буџета и ванбуџетских расхода и израђи- вала предлоге буџета. Евентуални дефицит покривало је Министарство финансија из општих државних при- хода, док је ванбуџетске радове новчало снабдевало путем закључивања зајмова. Али је и поред посто- јења тешких прилика Дирекција државних јелезни-ца своје редовне расходе покривала претежно својим приходима.

УПРАВА ЗА ГРАЂЕЊЕ ЖЕЛЕЗНИЦА

На започетим пругама, које су остале на територији Србије, извршени су најнеопходнији радови у циљу заштите и осигурања већ извршених објеката и радова.

Што се тиче трасирања пруга образована је Сек-ција за израду пројекта београдског железничког чврса и секција за трасирање пруге узаног колосека Обреновац—Шабац.

УПРАВА РЕЧНОГ САОБРАЋАЈА

И ако са ограниченим сретствима и ограниче-ним делокругом рада, Управа речног саобраћаја при- ступила је радовима на изградњи и одржавању при- станишта, пристапљању постројења и зграда.

О одржавању пловног пута стара се посебна багерска секција, која води и радове пловних ди- залиса.

Прикупљени су и сређени документи за технич-ку контролу пловних објеката. Поред свих тешкоћа, све јединице у којима је искључиво наше особље функционишу на задовољавајућим начином, нарочито у погледу убирања таксе од пловиле.

Одржаван је близак контакт са националним броларским предузетницима и настојало се са успехом да им се омогући вршење путничког и робног про- мета.

Познато је да снага Британске Империје лежи у њеној традиционалној монархији, која претставља везу између метрополе и њених поседа разних обли-ка. Та првостепено конзервативна слага кроз деде-није даје националном животу Енглеске известан у- равнотежен и умерен развој

РАД НА СРЕЂИВАЊУ ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА

Одмах по образовању комесарске управе, крајем месеца априла 1941. године, Министарство финансија почело је свој рад без своје зграде, без својих рачунских књига и докумената, и без новца. Понлике су биле тешкоти. Привредни живот био је разорен. Једнога равнотежа уништена. Унутрашњи привредни промет и међународна размена добара сасвим су били ослабили. Основни задатак српске управе у то време био је успоставити услове реда и реда у земљи.

Упоредо са овим требало је да се нађе целинско решење за датом изазване нарочите проблеме: забрињавање избеглица, породица заробљеника, сувишног броја државних и самоправних службеника. Под таквим околностима проблем финансирања показао се сложенији и теки него иначе: поред редовних потреба, појавиле су се многе нове, изванредне потребе, док су средства за њихово подмирење постала оскуднија. Био је потребан велики напор и смиљен рад да се под таквим приликама јавне финансије упуте правцем срећивања.

РАЗВОЈ БУЏЕТСКЕ И ВАНБУЏЕТСКЕ СИТУАЦИЈЕ

Делатност Министарства финансија на срећивању јавних финансија запоседије Србије за проекто време развијала се, у главном, у три правца:

- 1) обезбедити потребна средства за буџетске и ванбуџетске расходе;
- 2) обезбедити средства за финансирање јавних радова;
- 3) прилагодити финансијску управу новим задањима.

Финансијска ситуација запоседију подручја Србије за посљедње три године и неколико месеци, са буџетско-техничког гледишта, развијала се врло повољно, док је са финансијско-политичког гледишта, задавала озбиљне бриге. Разне мере које су у току овог времена предузимане ради решења нашег финансијског проблема тежила су успостављању реда у државном буџету и финансиској управи земље, као и изналажењу ванредних средстава за подмирење изванредних потреба. Све те мере строго су водиле рачуна о томе: (1) да само неопходне потребе буду задовољене, и (2) да редовне потребе буду подмирење из редовних средстава, а изванредне потребе (у вези са изванредним ратним приликама и запоседијем подручја Србије од стране немачке војне снаге) буду подмирење изванредним средствима. Као што ће се ниже видети, у овим настојањима постигнут је чин успех: разумна штедња у државном буџету спроведена је до крајних граница могућности, док су редовни остварени приходи подмирили све редовне расходе и дали вишак у корист подмирења изванредних потреба.

ПЕРИОД МАЈ—ЈУНИ 1941

У времену од 1. маја до 1. јула 1941. финансирају се без буџета. Буџет Краљевине Југославије био је благовремено донет и одобрен, али до његовог извршења, услед избијања рата, није ни дошло. По њему се ни после рата није могло радити, и то из више разлога. Пре свега, буџет је био рађен за другу државну заједницу, различиту од запоседије Србије. Затим, привредне и социјалне прилике потпуно су се измениле. Зато је било потребно да се изради нов буџет.

У међувремену, док се радио нов буџет, чињеници су само неодложни и нужни издаци у ограничном објекту. Материјални расходи једини су вршени ради подмирења канцеларијских потреба и оправке државних зграда, а лични на само делимично исплату припадају стручњику, на пензије и инвалидске потпопе. Сви ти расходи сматрани су као привремени. Њихова ликвидација извршена је по посебним прописима предвиђеним у Финансијској Уредби из буџета за период јули—децембар 1941. године.

Према завршном рачуну за овај период, редовни расходи извршени су у укупном износу од 506 милиона 240.117,75 динара, а редовни приходи остварени су у износу од динара 562.262.196,28, што значи да је овај период показао вишак редовних прихода над редовним расходима у износу од динара 56 милиона 022.078,53. Овај вишак прихода пренет је у корист Обртног капитала по коме су вршени ванредни расходи у износу од динара 33.105.214,92, тако да се предији вишак прихода смањује на динара 23 милиона 580.390,98. У току овог периода неке ванредне потребе подмирење су на терет кредита код Српске народне банке у износу од динара 145.000.000.

Овакав резултат постигнут је углавном благадарећи разним мерама које је предuzeо Савет комесара ради регулисања привладности државних службеника и пензионера, тј. ради смањења личних расхода.

ПЕРИОД ЈУЛИ—ДЕЦЕМБАР 1941 ГОДИНЕ

Прави корак на срећивању наших финансија представља доношење шестомесечног буџета за време од 1. јула до 31. децембра 1941. У овоме буџету расходи и приходи били су предвиђени у једнаком износу од 2.315.153.400.— динара. Предвиђања расхода и процена прихода за овај период вршени су углавном произвољно. Овај буџет представља први почетак, он се не наслажа ни на један претходни буџет, предвиђања у њему нису могла бити ни приближно тачна. Али значај овога буџета лежи у томе, што он прет-

ставља, уствари, припрему за израду буџета за 1942. годину.

У овом буџету били су осигурани само најужнији кредити за подмирење неодложних потреба. Из њега су били брисани сви непотребни и непродуктивни издаши хонорари, додаци и томе слично.

Према завршном рачуну за овај период, редовни приходи остварени су у износу од динара 1. милијарда 50.297.108,99, а редовни расходи извршени су у износу од 1.126.218.115,99 динара, што значи да је постигнут вишак прихода од динара 380.078.993. Овај резултат постигнут је, с једне стране, стезањем расхода, а с друге стране, остварењем прихода самосталних државних установа (Управе државних монопола) преко процене.

ИЗВЕШТАЈ Министра финансија ДУШАНА ЂОРЂЕВИЋА

1942 ГОДИНА

Буџет за 1942. годину, у коме су расходи и приходи предвиђени и проценjeni са 5 милијарди динара, у свему показује програм, који је Влада народног спаса себи поставила. У буџету су били обезбеђени, пре свега, расходи за правилно функционисање државне администрације, затим за одржавање реда и мира у земљи и, најзад, за решење хитног и важног проблема социјалног старања.

Од укупних расхода на расходе државне администрације било је предвиђено укупно 3.405.829.700 динара, или 68,12%. Расходи самосталних државних установа били су утврђени на 1.594.170.300 динара, или 31,88%. У овом буџету била је извршена важна измена у начину буџетирања самосталних државних установа Министарства финансија. Овим је пружена већа еластичност наведеним државним привредним предузећима и омогућено њихово брзо прилагођавање тржишним приликама.

Укупни приходи били су проценjeni у истом износу као и расходи 5.000.000.000.— динара. Приходи опште државне управе требало је да даду 2. милијарде 246.322.455.— динара или 44,92%, док су се приходи самосталних државних установа имали остварити у износу од 2.753.677.555.— динара или 55,08%. Приликом процене ових прихода узета је била у обзир претстојећа пореска реформа.

Још у току примене буџета за период јули—децембар 1941. године, показало се да је потребно извршити опсежну пореску реформу у циљу повећања редовних прихода. Приликом израде буџета за 1942. годину, када је требало обезбедити нова средства за покриће неодложних нових расхода, потреба пореске реформе постала је неизбежна. Са припремом и извођењем ове реформе почело се, према томе, још пре крај 1941. а наставило се у току 1942. године. Ова реформа обухватила је следеће мере:

1) повећање катастарског чистог прихода као основице за разрез земљарине за 100%; 2) увођење посебног допадатка кућарине у вези са наредбом бр. 14 коју је прописао Комесар за цене и наднине; 3) увођење пореза на незаслужене курсне добитке; 4) увођење пореза на ратну добит, које је имало за циљ да опореже вишак прихода које су извесни порески обвезници остварili u toku 1939, 1940 i 1941 godine,благодарећи ратним приликама; 5) установљење државног ратног приреза; 6) повишење стопе допунског пореза код обавезника друштвенног пореза, стопе минималног пореза код течевине и друштвеног пореза, и стопе службничког пореза на повратне приходе, као и на приходе од случаја до случаја; 7) измене и допуне тарифе скупног пореза; 8) повећање таксених тарифа по Закону о таксама и Закону о судским таксама, али ово повећање није дало очекivani rezultat због ограничења односно забране преноса некретнина, као и због тога што се као основица за израчунавање препосне таксе узимала вредност непокретног имања пре 6. априла 1941.; 9) повећање трошаринских стопа по Закону о државној трошарини. Повишења је трошаринска стопа код пива од 10 на 20 динара по хектолитарском степену екстракта, код обичног вина од 200.— на 400.— динара од 100 литара, код финог вина од 500 на 800.— динара, код шампанија од 15.— на 30 динара по литру, код шиприта од 24.— на 30 динара по хектолитарском степену алкохола. Трошарина на шећер повећана је од 950.— на 1.500.— динара од 100 кг., с тим да се трошарина за кристалин шећер повећа од 300.— на 1.400.— динара, а на шећер неупотребљив за људски ужитак од 500.— на 800.— динара; 10) повећање парискес ажије у два маха, прво од 1.400 на 1.500% и потом од 1.500 на 1.700%.

У току 1942. повећање су, исто тако, продажне цене дуванских прерађених и цигар-папира, и повишења је монополска такса на петролеум. Заведен је и ратни допадак на со. Извошено је, сем тога, повећање железничке и поштанске тарифе.

Истовремено са повећањем прихода путем повећања постојећих пореских, трошаринских, таксених и царинских терета, железничке и поштанске тарифе, цена монополских артикала, и изналажењем нових пореских извора, — настало се и на поправци наплате службе. Захваљујући предузетим мерама наплата пореза обављала се у свима крајевима земље уредно, а одзив пореских обавезника и поред ратних прилика, био је задовољавајући.

После немира у 1941. години, када је у извесним срећавима прикупљање пореских прихода било угрожено, није било већих потреса у приходној служби. Уколико су 1941. године порески елaborати негде били уништени, извршена је њихова реконструкција, заостала дажбина су наплаћена.

Према завршном рачуну за буџетску 1942. годину буџетски приходи остварени су у износу од 5.565.033.201,75 динара, а буџетски расходи извршени су у износу од динара 3.673.769.849,49. То значи да је постигнут вишак прихода над расходима у износу од динара 1.891.293.352,26. Овај вишак прихода књижен је у корист Обртног капитала, и он је послужио за покриће расхода који су у току године вршени на терет Обртног капитала. Ратни Обртни капитал показује вишак прихода у износу од 48.378.604,31 динара.

Кадо што се види, Српска управа је уз извођење опсежне пореске реформе успела да створи потребна средства за покриће неопходних расхода државне управе, како по буџету тако и ван буџета.

Што се тиче плаћања ванредних расхода, они су и у овој години морали бити покрivenи на терет ванредних средстава.

1943 ГОДИНА

У буџету за 1943. годину, у коме су расходи и приходи били предвиђени у износу од 8.480.000.000.— динара, наставља се исти програм успостављања услова реда и рада, и социјалног старања. Према буџету за 1942. годину, буџет за 1943. годину показује знатно повишење расхода, прво стога што обухвата ванредне расходе који су вршени у току 1942. и друго стога што су материјални расходи повећани услед скока цене.

Од укупних расхода на расходе државне администрације дозадило је 5.480.265.700.— динара. Редовни расходи износили су динара 4.406.323.100.—, нередовни расходи 960.206.900.— динара, а инвестициони расходи 113.535.700.— динара.

Предрачун расхода самосталних државних установа износио је 2.999.734.300.— динара. Од тога је дозадило на редовне расходе 2.946.496.800.— динара, на нередовне расходе динара 7.821.000.—, и на инвестиционе расходе 47.416.500.— динара.

Приходи државне администрације били су проценjeni у динара 4.269.368.757.—, а приходи самосталних државних установа у динара 4.210.631.243.—.

У току 1943. године наставило се са извођењем пореске реформе, али не толико да обезбеђење потребних средстава за покриће буџетских расхода, (пошто су они већ били обезбеђени), већ да обезбеђење средстава за покриће изванредних расхода. У ту сврху уведен је од 1. априла 1943. ратни допадак на шећер, вино и монополске артикле. Поред тога, уведен је специјални ратни допадак на земљарину.

Завршни рачун за 1943. годину је при завршетку. Према привременим подацима, у току 1943. године расходи државне администрације извршени су у износу од динара 5.587.283.182,43, или за 101,9% од предвиђених. Приходи државне администрације остварени су у износу од динара 5.217.180.465,82, или за 122,8% од проценjenih. Вишак прихода над расходима самосталних државних установа (тј. код Управе државних монопола, пошто код осталих државних самосталних установа још нису изведени коначни обрачуни) износи динара 2.198.894.247,99. Према овоме, привремени буџетски субфинансијски крајем 1943. године износио би око динара 1.828.791.531,38.

1944 ГОДИНА

По буџету за 1944. годину расходи су предвиђени у укупном износу од динара 9.680.000.000.—, а приходи су проценjeni у истом износу. У поређењу са државним буџетом за 1943. годину,

»Данас је служба у Министарству пошта, телеграфа и телефона нормализована«

Три године је прошло од слома Југославије од овог катастрофалног рата, у који је био увучен без своје воље наш народ и увесрећена наша земља. Три године се навршава крајем августа т. г. од како је Српска Влада народног спаса генерала Недића преузела власт од комесара, који су по распаду бивше Југославије и по овлашћењу окупаторских власти покушали да којекако среде несрећне прилике настале у Србији после слома.

За ове три године пак влада генерала Недића, под његовим вођством и неуморним залагањем ствара се пре свега да одржи ред, да обезбеди рад и мир у напађеној земљи. Овај тешак задатак владе генерала Недића је примила на себе да га реши и овај је, упркос тешкоћа, које су искрсавале у току ове три године — данас се то може рећи — углавном повољно решила.

На овом тешком послу око подизања унесрећење земље претседник владе генерал Милан Недић нашао је на свесрдну сарадњу најпре његових другова у влади, а затим и на појмијање тешке ситуације од стране готово свих чиновника, као и целог народа. Одмах по доласку на власт, влада генерала Недића прегла је на посао организујући најпре административну службу која и заводећи систематизацију места и положаја чиновника, а пре свега одржавајући ред.

Тако је и рад на организацији поштанско-телефонско-телефонске службе отпочео стварно у Министарству пошта, телеграфа и телефона доласком владе народног спаса генерала Недића крајем августа 1941. Нова Уредба о организацији Министарства пошта, телеграфа и телефона израђена је првих месецима 1942 године.

Правилници, које је предвиђала ова уредба били су готови још у току 1942 године, тако да је за релативно кратко време целокупна п.т.т. служба могла правилно да функционише и да се поштанска, телеграфска и телефонска саобраћај заведе и стално поправља и проширује. Данас се може рећи да је та сложена служба углавном нормализована и сталним настојањима Министарства употребљавана и прошириvana.

По формирању данашње Србије осетио се жив покрет исељавања п.т.т. службеника несрећа с једне стране и придојањак п.т.т. службеника српске народности из других покрајина бивше Југославије. Према подацима Министарства, на територији Србије било

је око 4.500 службеника. Од овог броја се иселило око 1.100 службеника, док је преузето избеглих п.т.т. службеника око 1.150. Са овако реорганизованом персоналном службом рад у Министарству и подручним установама изведен је из оног хаотичног стања, у коме се налазио у току месеца после 6 априла 1941. г. и сви послови почели су се обављати нормално.

Затим је у јулу 1942 Министарство донело Уредбу о систематизацији службеничких места, којом је

ИЗВЕШТАЈ Министра пошта, телеграфа и телефона ЈОСИФА КОСТИЋА

тачно предвиђен одређен број службеника за сваку п.т.т. установу — у циљу њеног нормалног обављања службе. По тој уредби предвиђен је укупан број од 5.143 службеничких места. На дан 1. јула т. г. било је 149 п.т.т. службеника у заробљеништву.

ПОШТАНСКА СЛУЖБА

Одмах по успостављању поштanskog саобраћаја, који је после 6 априла 1941 био прекинут услед ратних догађаја, наступиле су већ у мају 1941 на територији данашње Србије тешкоће изазване саботажама илегалних елемената нарочито у окружима: шабачком, краљевачком и ужицком.

Тек по доласку владе народног спаса генерала Милана Недића могао се поштanski саобраћај из дана у дан побољшавати. У овој години тај је саобраћај потпуно дорастао свом задатку.

Пренос поште врши се железницом, бродовима и сувоземним путевима, и то: железницом на укупно 5.204 km, дневно, сувоземним путевима на 258 линија од чега аутомобилима 824 km, дневно, колима 3.360 km, дневно, колима 444 km, дневно и пешачки 568 km, дневно. Остали превоз врши се бродовима речне пловидбе воденим путевима у два правца.

Међународни саобраћај са Немачком, Протекторатом и Генералним губернатором обавља се једапут дневно. Са осталим државама поштансki саобраћај није успостављен. Поштанска служба у ширем доставном подручју организована је углавном преко општинских пошта, а преко тога у 72 реона са 65 сеоских поштоноша.

Највећу пажњу посвећује Министарство још од почетка пријему и отпрему заробљеничких пакета: ово је преузело организацију пријема и отпрему тих пакета од Српског црвеног крста. Поште у Србији отпремају у току месеца за Немачку 90.000 заробљеничких и преко 3.000 радничких пакета. Осим тога оне примају из Немачке пакете које наши ратни заробљеници шаљу својим породицама, а тај број износи годишње 20.000.

За франкирање поштанских пошиљака издат је потребан број емисија редовних франко и порто марака. Поред ових Министарство је издало и известан број доброворних и пригодних емисија. Доброворне марке имале су за циљ да се вишком вредности помогне онима којима је због ратних прилика та помоћ била неопходна. Од јуна 1941 па до данас издано је 8 доброворних или пригодних емисија: за избеглице и обнову Сmedereva, за заробљенике I издање, поводом антимасонске изложбе, за заробљенике II издање, за сиромашне, за ратне инвалиде, поводом стогодишњице српске штампе и за пострадале од англоамеричког терористичког бомбардовања Ниша.

Размена телеграма у међународном телеграфском саобраћају обавља се између Србије, Немачке, Протектората и Генералног губернатора, затим са Луксембургом, Елзасом и Лотрингијом, и то само у појединачним случајевима. У унутрашњем саобраћају повећао се осетно број лица и установа којима је одобрено трајно коришћење телеграфске службе.

Што се тиче телефонске службе, сталним настојањем око проширења месне мреже, повећањем месних и увођењем међумесних телефонских разговора, постепено у све већем обиму, олакшан је и омогућен повољан развој привреде у нашој земљи још опште.

Рад на срећивању јавних финансија

(Наставак са 10-те стране)

јавних расхода. Предрачун расхода самосталних државних установа износи 3.115.238.000 — динара, или 32,18% од укупних државних расхода.

Предрачун прихода државне администрације износи 5.151.732.000 — динара, или 53,22% од свих државних прихода, а предрачун прихода самосталних државних установа износи укупно 4.528.268.000 — динара или 46,78% од свих државних прихода.

У току извршења овог буџета донета је више одлука од значаја за већење расхода и убирање прихода. Припадност државних службеника и других државних платежника под данашњим животним условима нису довољне.

Зато је Влада, у немогућности да то питање потпуно и сходно реши, а у намери да колико-толико побољша положај државних платежника, до ове године у неколико маха дала државним платежницима једнократну помоћ у висини редовних припадноста, а у јулу 1942 увела је привремени додатак на службу за активне државне службенике. Да би се положај државних платежника унеколико још олакшао, почетком ове године донета је поново одлука о једнократној помоći.

У сврху убирања бОльих прихода предузете су у току последњих неколико месеци следеће мере: 1) повећане су продајне цене соли, жижице и цигар-папиру; 2) пуштене су у слободну продају по најнижим ценама нове цигарете под називом „Тимок“; 3) повећана је државна трошарина на квасац и шећер; 4) повећана је продајна цена дуванских прерађених цигар-папира; 5) прописана је најмања законску вредност некретнина за одмеру такса.

Најзад, треба нарочито истаћи одлуку Министарског савета од 22. априла 1944 године. Овом одлуком овлашћен је Министар финансија да за време трајања изузетних прилика може, изузетно од постојећих законских прописа, доносити одлуке, решења и упутства са законском снагом у погледу вршења расходне и приходне службе. Ово овлашћење омогућио је Министру финансија да брзо и ефикасно реши финансијска питања која му садашње изузетне прилике били паметнуле.

Према привременим подацима за период од 1. јануара до 30. априла 1944, расходи су извештили у износу од динара 2.155.901.085,11 или за 98,5% од пред-

виђених расхода за то време, а приходи су остварени у износу од 2.560.148.712,64 динара или за 171,1 проценат од процењених прихода. То значи да је за ово време остварен буџетски суфицит у износу од динара 404.247.627,53.

ФИНАНСИРАЊЕ ЈАВНИХ РАДОВА

У земљи привредно недовољно развијеној, и у то под тешким последицама рата, као што је наша, извођење јавних радова је неопходно. Српска влада је нарочито упутила своју делатност у том правцу. Тако је још 1941 године донета одлука о извођењу најбитнијих јавних радова. У ту врху био је обезбеђен ванредни кредит од 1 милијарде динара код Српске народне банке на подлоги бонова Главне државне банке.

Међутим, већ почетком 1942 године осетила се потреба за извођењем много обимнијих радова, а нарочито за обновом, грађењем и одржавањем државних и недржавних путева и мостова, државних жељезница, пристаништа и речних токова, затим за радовима на мелиорацији и асанацији земљишта и регулацији река, на обнови и довођењу јавних грађевина, воећењу бујица и тако даље. У ту сврху донета је Уредба о извођењу јавних радова, којом се кредит за јавне радове почетком 1942 године повишио на 2,2 милијарде динара, а затим у септембру исте године овај се кредит подиже на 3 милијарде динара. Кредит за јавне радове повећавају се и у току 1943 и 1944 године. Из ових кредита исплаћено је од месеца августа 1941 па до краја јуна 1944 на име извођења радова укупно 4.933.584.027,16 динара.

Средства потребна за финансирање ових радова прибављена су делимично на подлоги бонова Главне државне благајне код Српске народне банке, а делом путем нових дугорочних дужничких зајмова. У том циљу приступљено је у марту 1943 емисији 41% обавезнича државног зајма за финансирање јавних радова у висини од 1 милијарде динара, који је зајам до краја јуна 1943. године у целости уписан.

Поред емисије горњега зајма у јуну 1943 отворен је упис новог 41% дужничког зајма од 2 милијарде динара. Понес овога зајма употребљава се за обнову народне привреде и друге неопходне државне потребе.

РЕОРГАНИЗАЦИЈА ФИНАНСИЈСКЕ УПРАВЕ

Нове политике у којима се по постепенку ратним претпоставкама финансијска управа нашла, као и

нови задаци, којима има да одговори, наметали су да се изврши и реорганизација финансијске управе. Уредбом о организацији финансијске управе укинуте су неке непотребне установе, а установе са сродним задацима су боље груписане или спојене. Подручје под Заповедништвом Србије подељено је на пет финансијских дирекција са финансијским инспекторатом у Косовској Митровици.

Затим се приступило утврђивању службеничких места, и овај посао, који захтева много рада, свршен је тако, што је вишак особља редуциран, а у служби је задржано само оно особље које је по својим стручним и моралним особинама требало да остане. Поред тога, предузете су и мере за стручно оспособљавање концептних и пореских чиновника. Тако је прописан обавезни практички рад чиновничких приправника код пореских управа и царинарница. Поред тога донети су и правила о специјалним течајевима за стручно образовање концептних и пореских чиновника.

Реформе у организацији Министарства финансија донеле су и устављање Управе државног премера, заместо ранијег Одељења катастра и државних добара. Управа државног премера има шири задатак но што га је имало Одељење катастра.

Предње излагање о раду Министарства финансија за последње три године показује многострукост напора које је оно имало да учини да би одговорило својим задацима.

Министарство финансија је спровело у живот ново устројство финансијске управе и изградило приходну службу. Оно је предузело низ мера обезбеђења што већег приноса од постојећих извора прихода и завело нове.

На тај начин само било је могућно да се редовним приходима покривају не само расходи предвиђени у буџету, већ се од недавно покривају делимично и расходи проузроковани стањем окупације у земљи.

Министарство финансија у настојању да повећа своје приходе водило је рачуна не само о томе да постигне што већи принос, већ и о томе да расподела терета буде што правичнија. оптерећујући највише оне, које је рат најмање погодио и који су у данашњој ситуацији окономски најјачи.

„МОРА ЈЕДНОМ ДА СЕ СХВАТИ САВ ВЕЛИЧАНСТВЕН ЗНАЧАЈ РАДА И РАДНИКА“

Питање рада и радника, социјалног стања и народног здравља што је све обухватало у своме докругу Министарство социјалне политике и народног здравља, са стањем које је створено ратом и посебним приликама на подручју Србије, постало је један од главних проблема коме се је посветила Влада народног спаса.

На том пољу поред свију тешкоћа развијено је доста иницијативе која, уколико простор дозвољава да се овим путем прикаже, упућује на следеће:

I ПИТАЊЕ РАДА И РАДНИКА

Проблем рада био је предмет посебног стања поред осталога и из разлога што се том проблему, који значи садржину живота, такоречи пре рата ниједна установа није посвећивала. О раду се уопште није говорило, већ се рад везивао за социјално слабије и сводио само на социјалну политику. Дакле, ниједна установа није постојала која је поставила као циљ рад те је поред осталога и услед тога од стране Српске владе народног спаса предузето потребно, да рад заузме своје почасно место које му припада.

При овоме основне директиве, као императив за свакога, истакнуте су у следећем:

Мора једном да се сквати сваки величанствени значај рада и радника. Мора да се реч радник учини почасном титулом, почасним насловом за сваког Србина. Мора једном да се зна само за једну стапешку част за све сталеже. Она стоји и пада са верним испуњавањем дужности у сваком сталежу. Лично поштовање које неко ужива, које неком припада не зависи од тога шта неко ради него од тога како врши своју дужност.

И негујући значај рада и радника у томе сислу Влада народног спаса 1941 године доноси Уредбу о оснивању Националне службе рада за обнову Србије. Са тиме се ствара прва установа службе части српске омладине своме народу који се посвећују питању рада, да омладину управи правилном скватању значаја рада, а поред тога и у циљу неговања беском-промисне српске националне свести, српске националне солидарности и социјалне правде.

Истовремено, а у стадију тежњи да се одрже сви основи за унапређење рада и радника образована је Српска јединица рада, која поред својих величанствених задатака одржава хармоније између послованима и послодавцима испуњавају своје благотворној дејству да значај солидног рада и радника што пре избиде на почасно место.

Најзад, прилике које су настале после рата у основи су измениле читаво стање у односу на рад. Кроз читаве деценије било је стално на дневном реду питање „права на рад“ као што је било хиљадама незапослених. Током рата и данас тај основни момент је потпуно изменjen. У место права на рад данас се налазије дужност рада. У место изналажења посла настапило се је изналажење радне снаге а у вези са тим контрола упослења, планска расподела радне снаге, обавезна служба рада, као и онемогућење беспосличења. У том циљу као и у циљу срећења свих односа који су у виза са питањем рада основана је Државна управа рада која има за задатак да плански српски рад што пре дође до пуног изражаваја а солидан српски радник као круна стварања што пре стекне право на почаст и поштовање.

Устројством поменутих установа и организацијом самога Министарства које је од назива Министарства социјалне политике добило свој прави царин, Министарство рада, социјалног стања и народног здравља, постављена је солидна основа да рад као садржина живота дође до пуног свог изражаваја.

СОЦИЈАЛНО СТАРЉЕ

Основни моменти који су изменењени како је напред изложено, а наиме, да се место права на рад појавила дужност рада, изменila је и основе у по-гледу социјалног стања. Систем милостиње која је дељена здравим и способним за рад морао је да отпадне, јер је у истини грех способном за рад дејити милостињу, онда када је дужност свакога да ради. Али баш зато што је данас рад постао дужност и национална обавеза, сваки онај који савесно испуњава своју дужност мора да буде обезбеђен у својим правима. Минимум за егзистенцију, хигијенска и техничка заштита радника а нарочито олакшање у снабдевању исхраном и одећом била је стална брига у овим тешким данима.

РАДНИЧКО ОСИГУРАЊЕ

При овоме ниједног момента није се губило из вида да потреба да радничко осигурање пође путем како би радник осетио да је то осигурање њега ради. Осигурање раднога света по свима гранама обезбеђено је и оно се и ако под врло тешким условима по свима гранама спроводи на принципу да радничко осигурање има првенствено да служи радницима.

У вези са овим извршене су знатне измене и вођење осигурања прилагођено приликама.

Тако услед насталих ратних догађаја 1941 г. укаzala се потреба да се за спровођење осигурања радника на подручју Војног заповедника у Србији основије заједнички већа осигурања радника. Ово је и упаковано. Основан је Главни уред за осигурање радника у Београду, који је отпочeo са радом 1. августа 1941 г.

Просечан број осигураних чланова порастао је

у мају 1943 г. са 78.499 чланова. Просечно обезбеђено на једнице износила је до конца 1941 г. 39.99 дин., а у првом тромесецу ове године износи 89.06 дин.

Уз ово а обзиром на скупоћу, да би се обезбедио минимум за егзистенцију донета је посебна Уредба о додатку на скупоћу од 10.— дин. на радни час.

При овоме потпорни фонд радничког осигурања није занемаривао своје обавезе да сиромашним неспособним радницима обезбеди прихват и помоћ.

ИЗВЕШТАЈ

Министра рада, социјалне политичке и народног здравља ТАСЕ ДИНИЋА

Нарочиту пажњу пак Министарство је посветило да радничко осигурање притече у помоћ рентнцима поготово којима је по раним прописима предвиђена мизерна пензија. Тако је донета Уредба о додатку на скупоћу рентнцима током 1942 г. а пред појавом је још једна Уредба која би имала да обезбеди бар један минимум за егзистенцију неспособним радницима ренташима као и њиховим породицама.

У току рата указала се такође потреба, да се за масе наших радника који одлазе на рад у Немачку посебно уреди питање социјалног осигурања, а то у првом реду из разлога, што на рад у Немачку одлазе мањом самохраниоци породица, док њихове жene и деца остају у земљи. Уредбом о уређењу међусобних односа у погледу социјалног осигурања, загарантован је нашим радницима у Немачкој и њиховим породицама у случају оболења или несрете при послу, право на бесплатно лечење, лекове, помоћне спрave за лечење, хранарину, болничко лечење итд. на исти начин, као да се ради о нашим сопственим осигураницима. Осим тога стичу право на бесплатно лечење и остале потпоре и породични чланови наших пољопривредних радника у Немачкој, који по нашим домаћим прописима такво право не би имали, пошто код нас још није спроведено обавезно осигурање пољопривредних радника.

Осигурање радника и изнештеника у пословима

ЗАШТИТА ИНВАЛИДА

Инвалидско питање претстављало је и још увек претставља значајан делокруг рада из области социјалног стања. То је један прворазредни државни, национални и социјални проблем. Ратним инвалидима, као и породицама у рату погинулих ратника, поред народног признања, мора се од стране државе указати и потреба заслужена материјална и социјална заштита. Стога је Српска влада одмах предузела потребне мере како би ратни инвалиди и њихове породице што пре и брже долазили до својих права. У том циљу донете су потребне измене и допуне закона о одредбама.

Ради исплате инвалиднине и додатака инвалидима и њиховим породицама Српска влада одобравала је прилично велике кредитне предузећима у границама могућности да се инвалиди помогну и у погледу ортопедских потреба.

ЗДРАВСТВЕНО-ХИГИЈЕНСКА СЛУЖБА

Ако се узме у обзир врло велики проценат умирања у нашем народу, ако се не пренебрегне још и велико страдање српског народа, па следствено и општи циљ пред којим данас сваки Србин мора да стоји, да се што више српских глава сачува, исувише је јасно да је добро обезбеђење здравствено-хигијенске службе у данашњим данима од врло величког и нарочитог значаја по опстанак српског народа. При овоме борба против епидемија мора остати главна брига, која се има допунити нарочитим мерама у погледу борбе против туберкулозе, као и предузимања потребних мера за заштиту порођаја и новорођенчади.

Одмах после рата приступило се хитно раду око организовања санитетских установа у Београду и у унутрашњости.

Како је констатован недостатак стручног персонала, извршено је попуњавање од службеника који су се налазили на лицу места. Због недостатка лекара по селима и мањим местима спроведена је у живот Уредба о обавезному раду лекара, као и Уредба о сједињавању санитетске службе и предузењу у државне руке свих окружних болница и деџијских дома.

Нарочитим уредебама, одредбама и мерама појачана је пажња на сузбијању туберкулозе, полних болести, тифуса и осталих епидемија.

Основан је сопствени Завод за производњу ле-

НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА РАДА НА ДЕФИЛЕУ 22. ЈУНА 1943

код немачких власти и установа у Србији уређено је посебном наредбом Министра.

Пензионо осигурање службеника одвијало се у 1941 г. под тешкоћама које је проузроковао рат и његове последице. Али је, захваљујући административној самосталности и неповезаности са раније постојећим заводима за пензионо осигурање службеника, могло убрзо да настави са својим нормалним послованијем. Нарочитом Уредбом Министарског савета заштићени су интереси оних осигураника, који су услед заробљавања, интернације или таоштва спречени да продуше са плаћањем чланског улога што би у противном повукло застаривање њихових чланских права.

ЈАВНА ПОМОЋ

Прилике које су настале услед рата и других недаља као што је познато стварале су сваким данима све већи број невољника којима је морало да се притече у помоћ. Ово Министарство и ако исувише ограничено у претствима ни једнога момента није занемарило ту свету дужност у тешким данима недаља и многи је невољник у овоме Министарству нашао прихват.

који израђује серуме, вакцине и друге хемотерапеутске и биолошке лекове. Производња постиже чак и известан вишак, који се извози у иностранство, нарочито у суседне земље.

Особита пажња посвећена је сузбијању маларије и с тим у вези асанационим радовима.

По болничкој служби предузете су хитне мере да се рад по очуваним болницама настави и да се болнице које су остале без инвентара и инструментарјума истим снабдеју. Исто тако предузете су хитне мере да се оштетене болничке зграде доведу у ред, а у многим местима узимају са јавне зграде, па чак и приватне куће, само да би се оспособиле болнице да служе свом задатку.

Министарство је предузело целокупно особље бившег војног, санитета, управљање болницама и надзор над њима. Лекари, као и остало војно-санитетско особље налази се распоређено на различим службама државног, самоуправног и аутономног санитета, узимајући нарочитог учешћа у теренском раду.

ЗАШТИТА ПОРОДИЦА, МАТЕРА И ДЕЦЕ

Одмах после рата наступила је прека потреба да се спроведе акција око зборништва сиромашне и

(Наставак на 14-ој страни)

ГОДИНЕ РАДА И СТВАРАЊА

На крају треће године вођења српског народа кроз најтеже доба његове историје показало се да је национална политика, коју је генерал Недић спроводио за ово време, исправна у свима тачкама свога програма, јер су јој догађаји дали за право. Она је пресвега одговорила у потпуности главном циљу, који је себи поставила:

ОПСТАНАК И ЖИВОТ СРПСКОГ НАРОДА СУ САЧУВАНИ, БИОЛОШКИ И НАЦИОНАЛНИ КОНТИНУИТЕТ ОБЕЗБЕЂЕНИ СУ.

С друге стране она је исто тако постигла свој други главни циљ: духовно уједињење српског народа, да буде једна душа и једно тело у часу када се буде решавала његова судбина.

Примењујући законе српске националне политике, која је синтеза свију чајбољих тежњи српског народа, генерал Недић је успео да постигне тако значајне и важне резултате у свима областима националног живота. Његова политика не проистиче из кабинетских теорија нити је производ личне ћуди, већ она пушта своје корене дубоко у саму српску историју.

И зато што одговара духу српског народа и што је у складу са потребама и условима његовог живота, она је могла за ово релативно кратко време да покаже такву градилачку снагу и да да изванредно позитивне и трајне резултате.

Провиђење је хтело да генерал Недић снагом своје љубави за српски народ и својом видовитошћу жаркога српског родољуба пронађе законе српског националног живота. У себи он је нашао снагу и вољу, у својој вери истрајност да их смело и доследно спроводи за спас и добро српског народа и Српства.

Иако смо били стално под ударом рата ипак ове три године Недићеве Србије остаће забележене у историји српског народа као године рада и стварања, више можда него никада раније, јер је много било изгубљено и упропашћено и требало је подизати и обнављати не часећи час.

Извршene су значајне и дубоке реформе готово у свима областима националног живота и свуда су постигнути изванредни или задовољавајући резултати, што се види и из извештаја о трогодишњем раду свију министарства владе Народног спаса.

У првом реду треба истаћи реформу и реорганизацију државне администрације, која је прилагођена новим потребама данашњег живота и народном духу. Новом поделом на округе и давањем великих компетенција окружним начелницима, који су постали домаћини у своме округу, учињена је једна веома крупна административна реформа, која је оспособила округ да одигра своју важну улогу у административном животу земље. Извршено је растерећење централне власти и дате су велике могућности делања и рада локалној управи и самоуправним властима.

У другим гранама националног живота извршene су такове реформе које значе дубоки преокрет у методама рада и у духу стварања. Оне ће остати као коначне тековине без обзира на политику и на режим који буде постојао. Зар се не може у будућем замислити ранији хаос у пољопривреди и зар планска, диригована пољопривреда неће од сада увек бити примењивана? Постигнути резултати под данашњим ратним приликама такве су природе да је већ данас јасно свима да само помоћу планске пољопривреде моћи ће да се подигне и побољша пољопривредна производња, да ће само она омогућити економско и културно подизање села.

Целокупна економска политика државе први пут је прилагођена економској и социјалној структури земље и њен најбројнији и најпродуктивнији део становништва, српско сељаштво, први пут је дошло до свога изражаваја. Сви напори националне политике генерала Недића тежили су да ради економског значаја и духовне и културне вредности српског села, оно добије место које му припада у нашем доштву.

Преко тог нико више не може прећи

и село захваљујући државничкој мудрости и правдољубљу генерала Недића освојило је своје место у друштву, са којег више никаква сила не може га склонити.

Исто тако рад и стваралаштво појединих сталежа, њихово учешће у економском животу и у стварању културних вредности, узети су за мерило у вођењу бриге, коју држава посвећује појединим друштвеним редовима. Рад у радионицама и фабрикама добио је своје право и никада раније радници нису добили пуније признање за њихову националну свест и никада раније није се више водило рачуна да они и њихове породице буду што обезбеђенији. Исто тако и остали сталежи по заслуги добили су своје место и одређене су им дужности, које имају да испуњавају у корист једнине.

У погледу остварења социјалне правде тошљо се мудро и истрајно путем постепеног поретка. Он ће се коначно остварити у оквиру Српске сељачке задружне државе, коју је генерал Недић себи поставио као крајњи циљ и оставио у аманет новим поколењима, да до краја изведу његову замисао, уколико то њему не буде било могуће.

Генерал Недић је спојио дух старог српског задругарства, које је у прошлости било највећа снага Српства, који га је одржао и сачувао у току пет-вековног робовања са духом новог доба националне солидарности и правичности. Тиме је генерал Недић задовољио једну од најбитнијих потреба душе српског на-

сељачку задружну државу. Он тиме удара темеље новом српском поретку, правде и правичности.

Никада више самарићански дух српског народа, дух самопомоћи и солидарности у несрећи није се испољио више него за ове три године владе генерала Недића. То се није показивало у манифестацијама разних удружења и одбора, већ у непосредној и ефикасној помоћи онима, који су настрадали у ово тешко ратно време. Недићева Србија није само успела да сачува од глади српски народ у њеним границама, већ је обезбедила исхрану српског живља и изван њених граница. Она је на своја материнска недра прихватила и 100 хиљада српске деце без родитеља и трудила се да им буде добра мајка.

У том погледу генерал Недић, настављајући задужбинарску традицију српских великања, остварио је најплеменије дело социјалног старања, подижући код Крушевца »Недићев дечји дом«, где ће стотине и стотине српске сирочади наћи кров над главом и спремити се да буду корисни чланови једнине.

Али изнад свега треба подвучи бригу и старање генерала Недића за нашу браћу у заробљеништву и за њихове породице у земљи.

Од првог дана доласка на чело Србије он је уложио велике напоре да се што већи број заробљеника врати својим милим и драгим, а првенствено они који су изгубили здравље, па су тешко подносили живот у лагерима. Трудио се такође да врати својим домовима војнике, чије су руке биле потребне њиховим породицама ради исхране њихове деце.

Поред тога влада Народног спаса организовала је и слање пакета сиромашним заробљеницима. Породице заробљеника добијале су помоћ у разним облицима и трудило се да им се у сваком погледу изиђе у сусрет. Уопште генерал Недић лично и преко државних установа трудио се да учини све што је могуће да се олакша живот наших заробљеника у лагерима и њихових породицама у земљи.

Старање за заробљенике, за избеглице и за српску децу остаће као најсветлији моменти националног рада генерала Недића и они му обезбеђују једно од најлепших места међу племенитим родољубивим српским задужбинарима. Примером и речима генерал Недић је за ове три године учио српски народ да буде хуман, социјалан, родољубив и дружељубив, да би лакше преживели све недаће наших времена и да би остали достојни наших великих предака, који су се одликовали племеништву срца и самарићанством.

1 СЕПТЕМБАР 1941 ГОДИНЕ

„ГОВОРИ ВАМ ВАШ БРАТ АРМИСКИ ЂЕ-
НЕРАЛ МИЛАН Ђ. НЕДИЋ, ПРЕТСЕДНИК
СРПСКЕ ВЛАДЕ“

„Дошао сам на владу да спасавам српски народ, да се међусобно не истреби; да завлада ред и мир, рад и братство да сачекамо свршетак рата здружени под српским барјаком.“

САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА.

Шта ми можемо сада да учинимо?
Ништа
Само себи зло.

Ми смо зрно песка у узбурканом мору.
Данас се врше обрачуни изјвећих сила света.
Ту ми нити можемо помоћи, нити одмоћи.
Немој да се мешамо у туђе ствари, јер
ко се меша у туђе ствари извуче обично лебљији крај. Решио сам да народ поведем правим народним путем: да гледа своје интересе и да се сачува од истребљења.
Образовао сам владу Народног спаса,

рода, за чијим испуњењем он је тежио у току целе своје историје.

Српски народ не задовољава се само материјалним благостањем једнине или чланова једнине, већ жели да правда и једнакост владају и да жivot посвети једном, вишем духовном и културном идеалу.

То је једничка етика српског народа, који се определио за царство небеско, јер је способан да гине за правду. Кнез Лазар јесте симбол ове његове тежње за правдом и вишем животом, а његова узвишенна социјална филозофија дошла је до изражаваја у речима: »Правда држи земљу и градове«, или кад стара Јевросима, мајка Краљевића Марка, саветује свога сина: »Ни по бабу ни по стричевима...«

У задужној држави како је замишља генерал Недић дошао би до изражаваја веома тешка тежња за правдом, првичношћу и високо етичким животом, које носи у својој души српски народ.

То је његов социјализам, који не долази из књига и историја, нити се остварује путем најгрубљег насиља. Он је израз његове племените душевности, која у љубави и братству свију чланова једнине тражи остварење правде у друштву. Генерал Недић одређен од провиђења да води Србију, без икакве партисke или изборне рачуница припрема терен за

Довољни су само ови постигнути циљеви па да сваки прави српски родољуб, који слободно мисли својом српском главом, ода признање и захвалност генералу Недићу за његово дело, које је допустило да дочекамо у што већем броју крај рата, да бисмо могли, одговорити своме историском задатку. Они му дају право да заузме једно од најзаслужнијих места у нашој историји. Кад се утишају страсти, тек онда увиђеће се величина дела генерала Недића и признаће се да се њему имена захвалити, што место опустошене и десетковане Србије у грађанском рату, ми имамо данас после три године конструктивног рада сложну и јединствену Србију, која је најбоља залога за опстанак Србије и за њену нову величину.

Није потребно да дуже набрајамо заслуге генерала Недића и резултате његовога рада, који га већ данас постављају високо на пиједестал историје.

Због свега што је учинио за српски род у најтежим данима његове историје, због свију жетава што је лично поднео на олтар српске Отаџбине ради њеног спаса и њене величине, због напора који је чинио да се обнови јединство српског народа, ма како се догађаји развијали, он заслужује вечно признање од српског народа за неумрла дела, која је починио и која му дају пуно право да носи назив спасиоца и оца Србије.

М. М.

Повољни резултати у Министарству грађевина

Мада је Министарство грађевина у своме дело- кругу рада наилазило на многобројне тешкоће које најчешће ратне прилике, оно је ипак у току последње три године постигло врло добре резултате.

Редовно обезбеђење правилног функционисања саобраћаја на путној мрежи на подручју Србије, која је на многим важним саобраћајним линијама била оштећена рушењем појединачних већих и мањих објеката, делимично услед ратних операција, а делимично услед нередовних прилика насталих у земљи; тежња и захтеви меродавника да се народна привреда у разним правцима прилагоди приликама насталим ратом и његовим последицама; сузбијање незапослености великог броја избеглица који су се стекли на подручју Србије — сви ти моменти налагали су потребу да Министарство грађевина развије и спроведе многобројне и разноврсне радове како на одржавању постојеће путне мреже, тако и на њеном проширењу и употреби узимања.

Постизање овога задатка који је, услед напред наведених момената, добија сваким даном све шире размере и сталним порастом цена радне снаге и материјала захтева све већа материјална срећства, најчешће је потребу да се, услед ограничности буџетских срећстава, прибегне изналажењу јачих финансијских срећстава путем зајмова и ванредних кредита.

Тиме се укупан износ ванредних кредита за одржавање и унапређење путне мреже у периоду 1941—1944 попео на суму од 3.007.500.000 динара. На подручју Србије и Баната дужина мреже, без општичких путева, износи 7.818 km.

ХИДРОТЕХНИЧКИ РАДОВИ

И поред све нервозе, коју доноси рат, хидротехнички радови развијани су се у мирном и одређеном темпу. Сагласност оних наредбодавца и наредбопримача била је потпуна. За минуле три године на хидротехничком пољу ништа од предвиђеног није пропуштено. Учињено је све оно што се у садашњим приликама могло учинити, а то је у најмању руку билоовољно.

Доношењем Уредбе о извођењу јавних радова и одобрењем програма јавних радова створен је државни програм јавних радова, којим је јасно одређено шта има и шта се чешће да се изврши у првом реду.

Програмом је предвиђено извршење радова у року од 3—4 године. Тај би рок истичао крајем ове године. Он неће моћи да се оствари у потпуности, али неће бити ни много промашен. За пуно довршење радова по предвиђеном програму биће потребна још наредна грађевинска сезона.

За радове на снабдевању водом за пите насеља и канализацији градова предвиђен је кредит од 41.450.000 динара, а на ове радове до сада је утрошено 25.828.203 динара.

РАДОВИ НА ЗГРАДАМА

Доношењем Уредбе о извођењу јавних радова у пољу обнове Србије, унапређења јавне привреде и суврхијања незапослености и повећањем кредита за ове радове од једне на три милијарде омогућени су већи радови у архитектонско-машинској струци. Потошто је утврђен програм радова приступило се њиховом извођењу. Програмом за архитектонске радове било је углавном предвиђено довршење започетих зграда пре рата за којима се осећала велика потреба, затим обнова оштећених зграда за време рата и најзад подизање нових зграда.

Извршење ових радова било је од велике користи, јер је поред стручне радне снаге на истима био запослен и велики број неквалификованих радника, међу њима и избеглица, који су били на тај

„Мора једном да се схвати сваки величанствен значај рада и радника“

(Наставак са 12-те стране)

напуштене деце, те се хитно приступило оснивању дечијих дома, где су смештена сиромашна деца чији су родитељи погинули или нестали, као и деца чији су хранитељи у заробљеништву. Поред тога отворена су дечија опоравилишта на Авали и у Брусу, сезонско опоравилиште на Озрену, дечија обданишта у Београду, Карађорђев дом у Рачи Крагујевачкој, дечији дом у Неготину а материнско удружење у Београду уживало је пуне подршке.

У даљем настојању по грани службе заштите незбринуте деце у последње време приступило се је забрињавању сиромашне деце отвореном заштитом, преко дечијих насеобина по селима. Министарство помаже и приватну иницијативу око забрињавања деце, изјучујући Материнско удружење, Дом спрске мајке, Друштво за васпитање деце и др., а преко Српског првог крста, у заједници са Комесаријатом за избеглице, предузело је потребне кораке за оснивање трпеза за школску и нешколску децу. Услед бомбардовања предузете су и већ спроведене мере за исељавање дечијих дома из угрожених места.

Рад по свима гранама службе услед бомбардовања које је најчешће погодило установе овога Министарства саображен је приликама, тако да и поред свих тешких услова и служба рада и служба социјалног старања, као и здравствено-хигијенска служба, потпуно су обезбеђене.

начин збрињути. Осим тога, оправком оштећених државних зграда, у којима су смештена државна надлежности, омогућен је овима поновни успешан рад. Дори у овим зградама Дечје клинике, Инхалаторијума и других болничких зграда повећан је и онако недовољан број санитетских зграда и тиме је омогућен понијем већег броја болесника за лечење, па посма томе и побољшање здравствених прилика у земљи.

ИЗВЕШТАЈ Министра грађевина ОГЊАНА КУЗМАНОВ ЂА

ЕЛЕКТРО-МАШИНСКИ ПОСЛОВИ

На пољу електрификације земље Министарство је посветило нарочиту пажњу. Значај електрификације земље данас одређује њену економску вредност у свету, и уколико нека земља има више произведене електричне енергије, утолико је њен економски положај јачи. У нашој земљи, најчешће, електрификација није ишла у корак са њеним напретком и ми се у погледу њене примене налазимо међу последњима.

Тек 1942 године Српска влада одобрила је кредит од 5 милиона динара за студије и претходне разраде на електрификацији земље. Одмак по одобре-

њу ових материјалних срећстава приступило се изради генералног плана за електрификацију земље. Са радовима се отпочело децембра месеца 1942 године и до данас су израђени пројекти за главне земаљске државководе и то: Београд—Костолац; Београд—Вреоци; Костолац—Пожаревац—Свилајнац—Ћуприја—Сталан—Крушевач—Краљево—Рашка—Косовска Митровица; Веоци—Уб—Шабац.

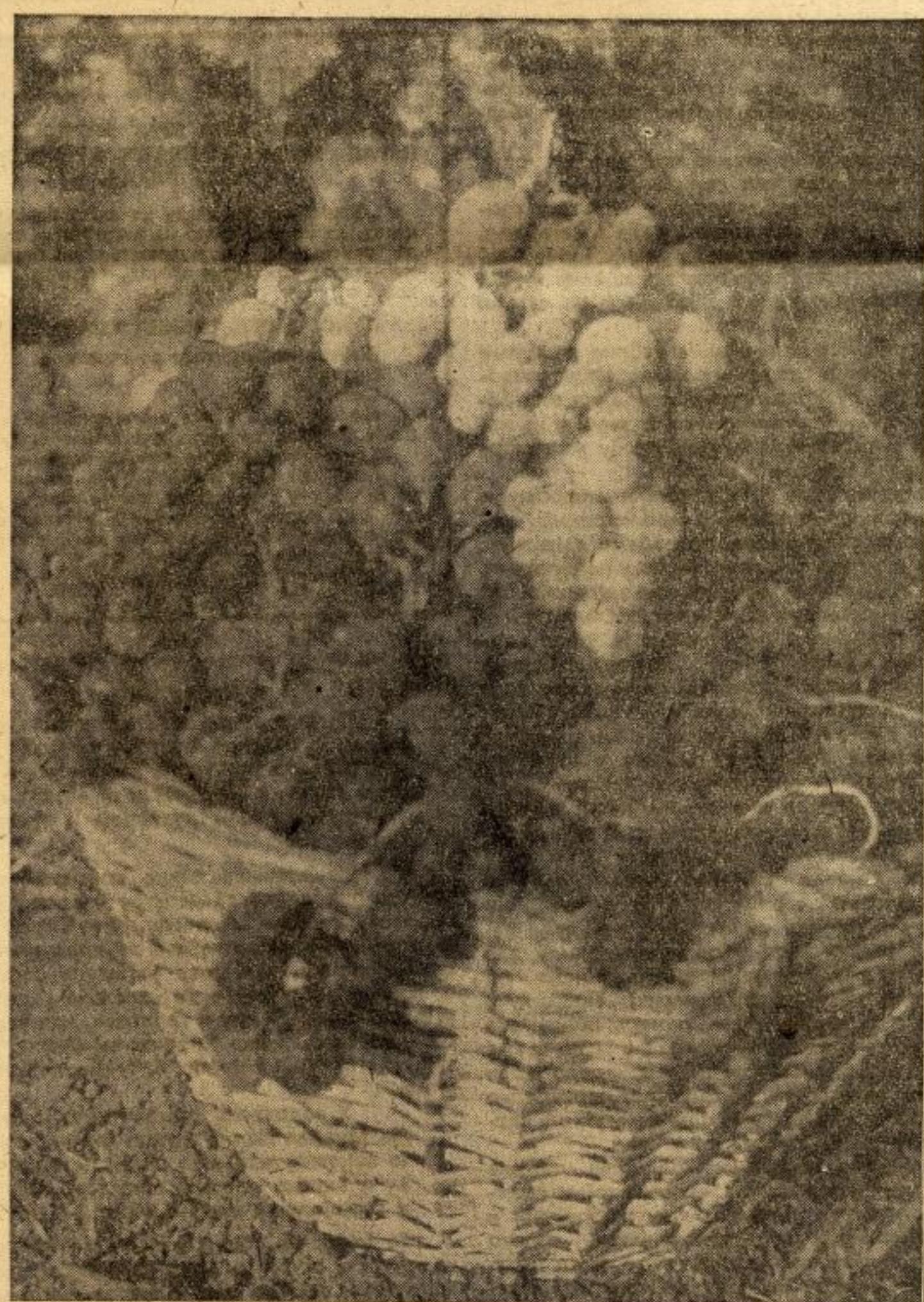
Укупна дужина ових земаљских главних државковода износи 800 km.

После тога приступило се пројектовању водова високог напона другог степена. До данас су израђени пројекти за електрификацију Мачве, свих села, насеља, варошица и пумпних станица. Као полазна тачка и центар одакле ће ићи снабдевање електричном енергијом Мачве већ је Шабац. Исто тако израђени су пројекти за мреже високог напона другог степена за електрификацију села и насеља у долини Велике Мораве почевши од Костолца па све до Ђуприје.

Ових дана образоване су две теренске секције за израду пројекта за електрификацију села у не-посредној близини Београда. Секције се већ налазе на терену и посао је у пуном току.

Савет за електрификацију земље израдио је Уредбу о снабдевању земље електричном енергијом. Овом Уредбом решена су многобројна корисна питања у тесној вези са рационалном производњом електричне енергије, као што је право електропродаје, техничко спајање електричних централа, оснивање електричних заједница за што лакшу електрификацију села, насеља и варошица, мере сигурности у погледу електричних инсталација и постројења, оснивање фонда за електрификацију земље.

Схватајући значај електрификације по привредни напредак земље, Министарски савет је одобрио начадни кредит за електрификацију земље од 5 милиона динара.

ПО ПАДИНАМА И КОСАМА СРПСКИХ БРДА И БРЕГОВА ДИЖУ СЕ ЧУВЕНИ СРПСКИ ВИНОГРАДИ СА СОЧНИМ И СЛАТКИМ ПЛОДОМ, ДАРОМ МАЈКЕ ЗЕМЉЕ И ОЦА СУНЦА

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАШ СТАВ

Данас је већ исувише очигледно постало да је трогодишиња добровољачка борба надрасла првобитно замишљене добровољачке задатке. Исто као што је од некад мале и војнички необучене четици младих људи настала организована и срећена војска од неколико пукова, сада већ и ван граница уже административне Србије образованих, тако је и од првотне замисли, да се кроз оружане добровољачке одреде послужи једино остварењу и одржавању реда у земљи, израсла једна свесна тежња — да се и наш народни живот темељно преобрази у смислу старих и позитивних животних основа. Тако је добровољаштво поред носиоца борбе на чисто војничком плану, постало и руководећа снага у борби за једно ново животно начело на духовном плану. А тиме је оно на себе преузело све карактеристике једног стварног и целосног животног покрета и понело на својим леђима највећи део одговорности за даљни живот и развој нашега народа.

Ту је унутрашња логика дугађаја учинила своје. У најинтимнијој суштини стварања лежи један поредак, који је неизмењив, макар каткада одмах и не био схваћен: да право и истинско стварање може изнини само на морално-идејним основама. Све што је ван тих основа покренуто, ма како се називало и ма чему тежило, неће у суштини имати никакав стваралачки карактер, биће само један неуспео покушај таквог, и то са већим или мањим временским значајем. И обратно, ма што се испочетка хтelo, ако се пошло из тих морално-идејних основа, и на њима истрајало, онда ће то хтење неопходно добити

пун обим стваралачког и истакнути се у животу, посредством свог унутрашњег стваралачког ритма, као целосан носилац позитивног и новог.

Ми нисмо присталице двоструког морала: грађанско и религиозног, или боље рећено, политичког и религиозног, и под морално-идејним основама не замишљамо такво стање које би нам омогућило да тактизирамо са основним животним истицама и вредностима. За нас су част, реч, обавезе, свест о одговорности, уговори и истина — темељи на којима се заснивамо и са којима падамо, али које не напуштајмо. Тај основни и неизменјиви став је управо срж онога што је учинило да је добровољаштво надрасло своје првобитно постављене задатке и што је с друге стране учинило да се против њега подигну сви они који моралне основе или уопште не признају или их признају искључиво у оном половичном грађанско-моралном смислу, који дозвољава најопакије извртање морала.

Од те три основе: моралне, аморалне и неморалне разрастају се касније све животне акције. И као што је јасно да оне већ због тога морају доћи у сукоб, тако је исто јасно да само морална основа може обезбедити позитиван успех. Ми сматрамо да је то основа на којој нема компромиса, али која, кад се једном потпуно и скрено прихвати, пружа обиље могућности за компромисе, савезе и споразуме на свим осталим животним плановима. У таквом случају ће и срећа коначно да приме оно што разум већ одавно налаже.

У току три године беспримерних напора и борби олекојих се не зна да ли су теже биле оне психичке или

физичке, у нама добровољцима исковала се вера, да кроз нас и наше дело бије ритам судбинског стварања. Сво наше биће пројето је стихијом тога осећања. Ма што чинили и ма где почињали — увек је наш рад био потчињен захтевима великог и трајног, судбинског стваралачког ритма. То наше осећање чини да се у нама отварају неисцрпне унутрашње снаге, оно нас је трајно пелзгало против очајања, ма које врсте, и дало нам, коначно, ону душевну смиреност, без које 'би сва наша дела застала већ на свом почетку. Али исто тако, ова нам је трогодишиња борба показала да само један пут може бити пут спасења нашега народа: пут најпунјијег унутрашњег загађања на пољу изградње властитих личности до облика највеће саможртвене радости. И далеко смо од тога да то присвојимо само за себе. Управо из супротног става него што је тај, настају у нашим срцима све наше највеће туге: ми видимо како би огроман број требао тако младих и свесних и одушевљених бића па да наше доба одигра у потпуности успешно своју историјску улогу, иако је, најжалост, данас мален и недовољан тај број.

Отуда наш став није никада и не може бити себичан, личан, егоистичан и секташки. Ми жудимо за срећом да можемо сву браћу загрлати у један пераскидљив загрљај. И да онда весели, срећни и задовољни, у победној песми куршуми и граната посведочимо своју безграницу љубав према Отаџбини. Тада ће и она бити срећна Синчје јој дани слободе и славе.

И. Милачић

ХЕРОЈСКИ ПОДВИГ

Генерала Недића

На плећа и савест генерала Недића пала је најтешка одговорност. Знамо сви да је био јунак, али ће само историја, и то, можда, врло близка моћи да изрече прави суд о његовом најновијем јунаштву. У цеој његовој сјајној војничкој и државничкој каријери свесно и одлучно преузимање положаја председника Српске владе у претешка времена биће, извесно, објашњено као најкрупнији херојски његов подвиг. И јунаци су сви они који данас с њиме пуна срца и чврсте вође сарађују, сви они који га на ма ком послу и месту без резерве помажу.

Р. ПАРЕЖАНИН

Начелник штаба црногорских добровољачких пукова, капетан Арсовић и шеф Васпитног отсека СДК. Ратко Парежанин, у разговору

МОЈА МОЛИТВА

Преблаге и тихе душе опевамо сваки кутак земље наше многонападене, страдалне и многонамучене...

Да Свевишињи дадне да мир, благост, срећа, весеље и радост овлада срцима нашим и душама нашим!

ПАКОСТИ ДА НЕ БУДЕ, ЗЛУРАДОСТИ ЈОШ МАЊЕ, МРЖЊЕ НАЈМАЊЕ! Да светли зраци сунчаних и блиставих спомова посеју своје плодоносне дарове по нашим њивама и баштама, вођњацима и виноградима.

Да звезде милоснице и радоснице откраве ледене окове што су се чврсто накалемили на наша срца, па смо сами себи туђинци и не познајемо се.

Да пејсма наша громка а блага, ситна а умилна, поплесе нас новим Христовским одушевљењем на нове путеве и на нови рад — рад спаса, воскрса и славе!

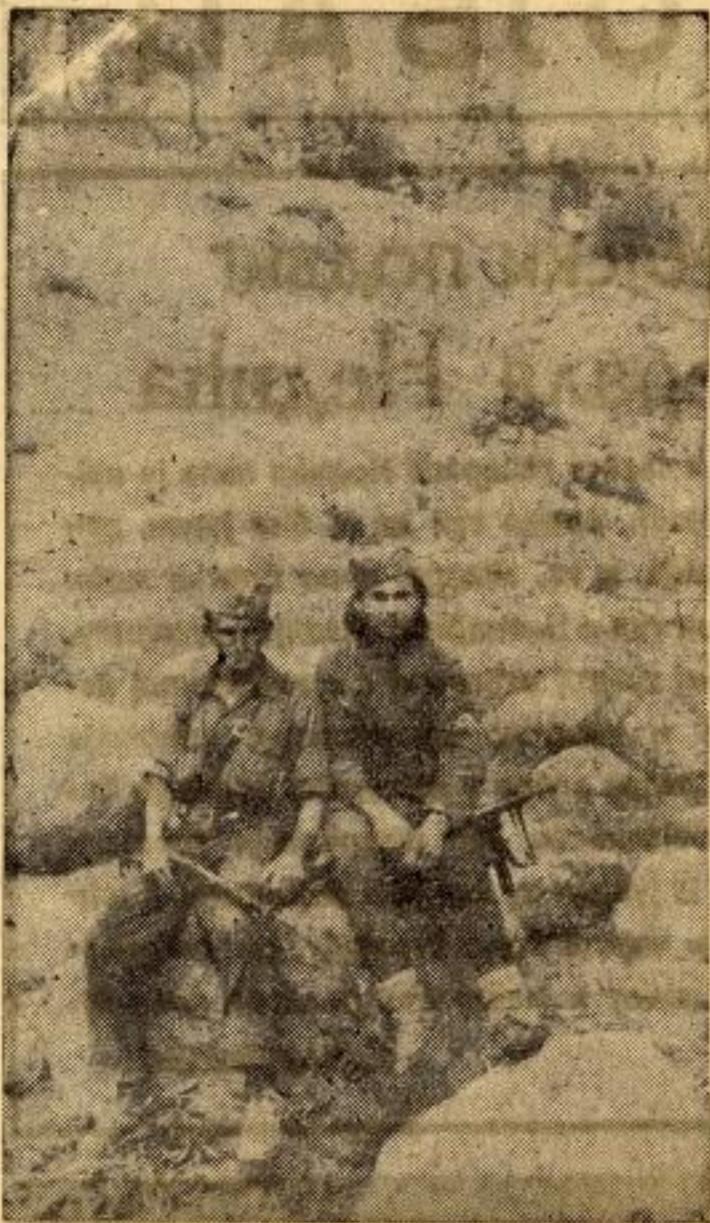
Зато, дигнимо главе, скрушену и скромну, сачувавши се од муља, брлога, мрака и поплаве!

Нека се наше срце младалачко и неувело спреми, да одморно притече мишице за нешто ново, велико, величанствено и огромно!...

ЖИВОРАД Д. ИЛИЋ,
добровољац

Српски добровољац, првоборац за нову Отаџбину — Велику Србију

СУСРЕТ ДВА
ШКОЛСКА ДРУ-
ГА НА ПОЛО-
ЖАЈУ

Пред нама се уздижу венци моћних, а у исто време и прекрасних планина. Ниже се кося за косом. Све једна виша од друге. Што рекао један наш одлични друг и борац: „Још само ово брдо па онда више нема равнице“ — тек вальда толико да утеши уморне.

Чета са којом идем треба да избије у неко село Баре. Човек би поверовао да се до села, око кога се, по имену судећи, налазе баре, не треба много пењати. Али овде у Јабланицама таква логика не вреди. Село Баре налази се на врху брда. Кроз њега пролази садања демаркационе линије.

Сусрели смо два брата. Један потпао под „Бугарску“ други под Србију, а кућа до куће. Питамо у шали коме је од њих двојице боље; да ли оном што живи у „Бугарској“ или оном што живи у Србији. Сложно одговарају да им је обојици добро.

— Ми смо си овде останали иза сатани, па нас заборавила и једна и друга влас. Ништо си нам не дава, а ич нам и не иска. Добро си нам је.

— А знате ли ко смо ми? — питамо их.

— Знамо, — вели они, — ви сте српска војска.

— А од куда знате? — настављамо.

— Е, видео сам вас у Лесковцу — тумачи онај што живи у Србији.

— То значи да ти ипак одлазиш у варош — констатујемо.

— Па идем си. Знаш, да си набавим сол, гас, што си треба за дома. Набавим си и за мог буџера што си живи у „Бугарску“. До у Врање си је коца.

* * *

Већ неколико дана водимо стално борбу и идемо напред. Пред вече, пре смираја сунца, ми смо сигурно на месту које нам је рано ујутро путем радија назначено. Сељаци нам говоре када су и куда прошли партизани. „Синоћ прођоше. — Јутрос сабајле.“

— И много их је прошло. — Воже рањенике. — Кажу да иду Недићевци и Љотићевци и да све пале и убијају, али ми знамо да то није истина. — Много лажу ови партизани. — Све нас брате опљачкаше. Пре два месеца није их било никако овде, али од пре два месеца а нагрнуше и све поробише. Не питају они хоће ли теби шта да остане; већ само дај. Ако не даш, хоће да убију“.

И стварно, толико материјално уринисан народ тешко је игде наћи. Партизани су те крајеве опустошили као екакавци. Овај народ овако не сме и не може да дочека зиму. Остао је без хране за људе и стоку. А у највише случајева и без запрежне стоке. Коња, сем похватаних од партизана, нисмо могли да наћемо ни за лек.

Већ неколико дана се налазимо на сталном трагу хаотичног партизанског повлачења. Ватре које су палили још диме или тињају. Црева закланих волова леже развучена по друму. Наилазимо на читаве делове закланих говеда које нису стигли да испеку. Сусрећемо остатке претурених и разбијених кола. Један стари сељак, четник још из то-личког устанка, ћорав на једно око, пет дана је бегао са пар-

тизанима и служио им као водић. Стигао је тај до албанске границе. Прича нам да партизани, кад не могу са стоком коју су за подвоз узели од сељака да иду даље у планину, кољу је и бацају украй друма. Једнога сељака који им је исто тако служио као водић убијен је јуче. Ко зна шта? Тог чичу који је дошао до нас нису дирали.

Главне групе које се налазе у повлачењу свега су на један дан испред нас. Већ се растурају у мање групе, завлаче се у Јаруге и тако настоје да сачувају главе.

Терен на коме се налазимо варочито је подесан за скривање мањих растурених групација. Безбройни планински венци испресечани су исто тако безбройним шумом прекривеним јаругама. Те јаруге спуштају се у дубину до хиљаду метара. Савесно претресање тога терена захтевало би огромну војску од неколико десетина хиљада људи. Међутим, наш циљ то није. Ми журимо се да добровољачка батаљона да забодемо нож у срце партизанског војностратегиског система; да им разбијемо и растуријемо главне снаге и центре снабдевања.

На супротној који се чини тако близу, а коју од нас сигурно дели 6–8 сати хода без борбе, запазили су наши осматрачи густе партизанске колоне у бекству.

— Тешки бацачи, напред! Тешки митраљез, напред! Даљина 2,5 километра — командује командант.

Оружје за час ступа у дејство. Гранате из бацача звуже кроз ваздух. Пратимо их погледом све док се не изгубе у плаветнилу чистог неба. Гледамо на часовник. Двадесет секунди је прошло. На супротној који опажамо кратере земље и дима. Тешко много доцније долази до нас звук детонације. Тешки митраљез шара добро видљиву и изложену површину. Партизанске колоне прште и бегају на све стране. А бацач само рије земљу и сеје смрт у партизанским редовима.

Партизани су у великој журби. Немају времена ни да покопају или понесу мртве, што иначе у свим приликама чине. Испружени, хладни, крај ватре која већ дрогорева леже мртви партизани, као опомена...

Г. П.

КУДА ИДУ ДОБРОВОЉЦИ

Куда иду добровољци? Каква је то снага која хиљаде младих српских синова покреће да напуштају своје топло огњиште, своје родитеље и своје блиске, миле и драге и да одлазе да своје младе животе остављају негде по високим планинама српским? То је питање које су хиљаде у нашој земљи поставиле себи и добровољцима.

Куда иду добровољци? Ово питање лебди данас пред целим српским народом. Ово питање поставили су себи многи голубади младићи пре него су се дефинитивно одлучили да пођу у добровољце. Ово питање постављали су својим синовима брижни родитељи, када су им се синови спремали да пођу у добровољце или када су кришом, без знања родитеља, отлазили на светај пут добровољаштва. Ово питање поставио је добровољцу његов ранији друг који није смео да се одлучи на борбу или није разумeo ову борбу. Ово питање поставили су многобрдни ситни људи уског хоризонта који све ствари посматрају из свога уског затвореног круга и кроз призму личних интереса, те не могу да схвate никакву борбу за више идеале и за опште народне ствари. Ово питање поставиле су безбројне стотине и хиљаде честитих и добронамерних Срба који траже тачан одговор и разјашњење.

Једна група људи одрођених и однарођених хтела је да прикаже добровољачки пут као пут иднародни — противнародни. Али снага духа која избија из добровољачких редова, храброст и пожртвовање коме нема равног, па најзад и велики број добровољаца сведоче данас целом српском народу шта је добровољаштво. Данас ће српски народ осећа да добровољци имају своју велику мисију и претстављају извор велике духовне снаге која ће се показати сутра можда више него данас, и зато данас ревносније него никада: „Куда иду добровољци?“

А одговор на то питање дају сами добровољци. Дају они тај одговор оружјем у руци борећи се против унутрашњег народног непријатеља и дајући своје животе у тој борби. Дају они тај одговор кроз дивне песме, из којих избија љубав према родној груди и према своме народу. Дају они тај одговор кроз хумани и просветни рад, као и онда када је њима помажу сељацима при пољском раду. И најзад дају они одговор народу своме кроз многа предавања која су широм земље одржана, а у којима се објашњава добровољачки пут и добровољачки циљ.

Јер, кад добровољци воде борбу са комунистима, то већ значи један став. То значи да добровољци неће комунизам, неће јеврејске комесаре, неће државу пролетера. Добровољци се боре да не дозволе да српски народ постане бесправно робље. Добровољци су антикомунисти. Добровољци су српски националисти. Кад добровољци створе редолубиву лирику, која по својој искрености и топлини надишује све што је до сада у нашем народу на том пољу створено, то не могу бити празне речи. То је љубав која из срца избија. То је љубав која их покреће. То је љубав за коју се гине. То значи да добровољци воде свој народ и да му само из те љубави служе. Кад добровољци зализе у сеља и помажу сељацима при обраћивању поља, или кад уче исписне писмености, или кад прихватају и помажу избеглице, кад својим приредбама и предавањима подижу дух народни и шире просвету, то значи да су добровољци носиоци једне социјалне мисли која треба да се оствари кроз рад и напоре, а не да остане само пракса фразеологија. Све то доказује да добровољци знају куда иду, знају шта хоће, зато су они и могли да запавају:

„Идемо зато своме циљу,
Јединству, срећи, рода свог!“
Зато чујте нас и разумите шта хоћемо:

Сличице са терена

Тако смо ишли...

МИОМИР М. БАКИЋ

КУЛТУРНА ДЕЛАТНОСТ

За ове три године под окупацијом и српска култура чинила је своје.

За културно развијање прилике су биле више него тешке, јер су се просветни радници тешко сналазили, још теже усредређивали на своју струку — културну делатност.

Па ипак, и поред свих ванредних околности, било је рада, било резултата и у науци и у филозофији и у књижевности, и то добрих.

ОРИГИНАЛНА ДЕЛАТНОСТ

Оригинална делатност, на научном пољу, иако на око сужена, за ове три године дала је прилоге, чија историска вредност отворије непобитна. Научни приложи што су их дали Петронијевић, Миланковић, Чайковић, Вл. Петковић, Драг. Костић, Свет. Ристић, Н. Поповић, Ф. Медић и толики други, било по часописима било по листовима, доказ су континуитета научног напора.

Изашло је и више оригиналних научних књига.

Главни научно-филозофски рад био је усредређен у часопису *Просветни Гласник*, који је с пуном парам наставио своју дугу и лепу просветну мисију. У њему се могу наћи много вељаних и нових прилога из такорећи свих научних грана, писаних јасно и пре-гледно, да су на корист и широким просветним радницима. Под редакцијом В. Јонића и Ф. Медића ово просветно гласило учинило је све што је могло да српска научна мисао не угине.

Исто тако и дневни листови доносили су културне прилоге, нарочито у својим божићним и ускршњим бројевима.

Како што су се читаоци и сами могли уверити *Српски народ* је културним проблемима посвећивао нарочиту пажњу, у сваком броју доносио што већи број оригиналних прилога, увек тежећи да српску научну мисао доведе у склад и са традицијом и са општим потребама.

За ове три године, оригиналног рада било је и у књижевности.

На првом месту треба забележити наставак рада *Српске књижевне задруге*. Под руковођством Св. Стефановића, а уз сарадњу других угледних књижевника, ова наша најстарија књижевна установа, издала је неколико вељаних писаца (Настасијевић, Ј. Спириновић) објавила антологију модерне српске приповетке и антологију модерне српске лирике.

У највећа издавачка предузећа за ове три године спада *Југоисток*.

Издајући било домаће било стране писце, ово предузеће је такорећи неуморно деловало и објављивало веће књиге из свих интелектуалних подручја.

Пре свега, *Југоисток* је издао низ научних дела, писаних јасно и пре-гледно, па је на тај начин интензивно популарисао научна дела у најширем слојевима. Објавио је дела и српских и страних научника.

Југоисток је нарочито много урадио на књижевном пољу. Штампао је низ српских класика (Невесић, Л. Лазаревић, Глишић, Ст. Поповић) затим у колекцији

Бисери издат је врло велики број најугледнијих страних аутора, па онда у серији *Позоришне библиотеке* опет велики број домаћих и страних писаца, а с нарочитом пажњом издавања је дечија библиотека, врло укусно опремљена и богато илустрована.

Како у погледу штива тако и у погледу технике *Југоисток* је своја издања одржао на достојној висини. Издање *Ипроз* такође је било активно и врло про-брано у писцима и опре-ми.

Са своје стране и *Српски народ*, као што је по-знато, приредио је конкурс за песме, приповетке, романе, на којима су се појавила неколико нових имена и таленти, потпуно у духу српске књижевне тра-диције. Из броја у броју, *Српски народ* је доносил бар по неколико прилога, било из класичне, било из савремене књижевности. Поред тога, у својој кри-тичкој рубрици увек је би-ло речи о српским писцима, о актуелним књижев-ним проблемима, у намери да се вредности истакну, литерарни спекуланти оне-могуће.

И сликарство и вајар-ство радило је лепо и скромно. Приређивање су-честе изложбе с врло ве-ликом бројем излагача, продаја уметничких дела била је као и пре рата, јер београђани воде уметност, имају израђени укус, купују ради успела уметничка-деља. Сви листови доносили су уметничке приказе од људи који су и пре рата већ били познати.

О позоришном животу, заједно са балетом, за ове три године, има се с похвалом рећи да је он и у Београду и по унутрашњо-стим, и по селима, наста-љен без застоја. И позори-шни писци и глумци и ре-дитељи својски су се зала-гали да и за време тешких дана што савесније послуже богињи Талији.

ПРЕВОДНА ДЕЛАТНОСТ

Преко целог дана и преко целе ноћи у селу ау-вршалица и тапкају кољи мукло по најскупоценijem своме путу, по зрелом класу разастртом око сто-жера.

Одлазим уморан око ноноћи.
Птице певају под мојим прозорима, на месецини.
Из кута собе, на чијем поду лежи светла трака злата, заноси ме мирис свежег хлеба.

То је душа жита.

СУША

Над пољем бескрајним трепери ужарени ваздух
Високо пламти сунде, никад веће.
Једна крава уморним ходом иде плиткој бари.
Узалудно дуго њуши испуцано прљаво дно са кога је вода одавно ишчезла.

Затим подигне главу и замишљено гледа у хо-ризонт.

Тихо, тихо мукне и нема снаге да се врати патаг.

СТАРА ЦРКВА

Дрвену снагу њену већ треће столеће изједа првоточина.

Поцрнела, сатрулела крова нагиње се све ви-ше земљи.

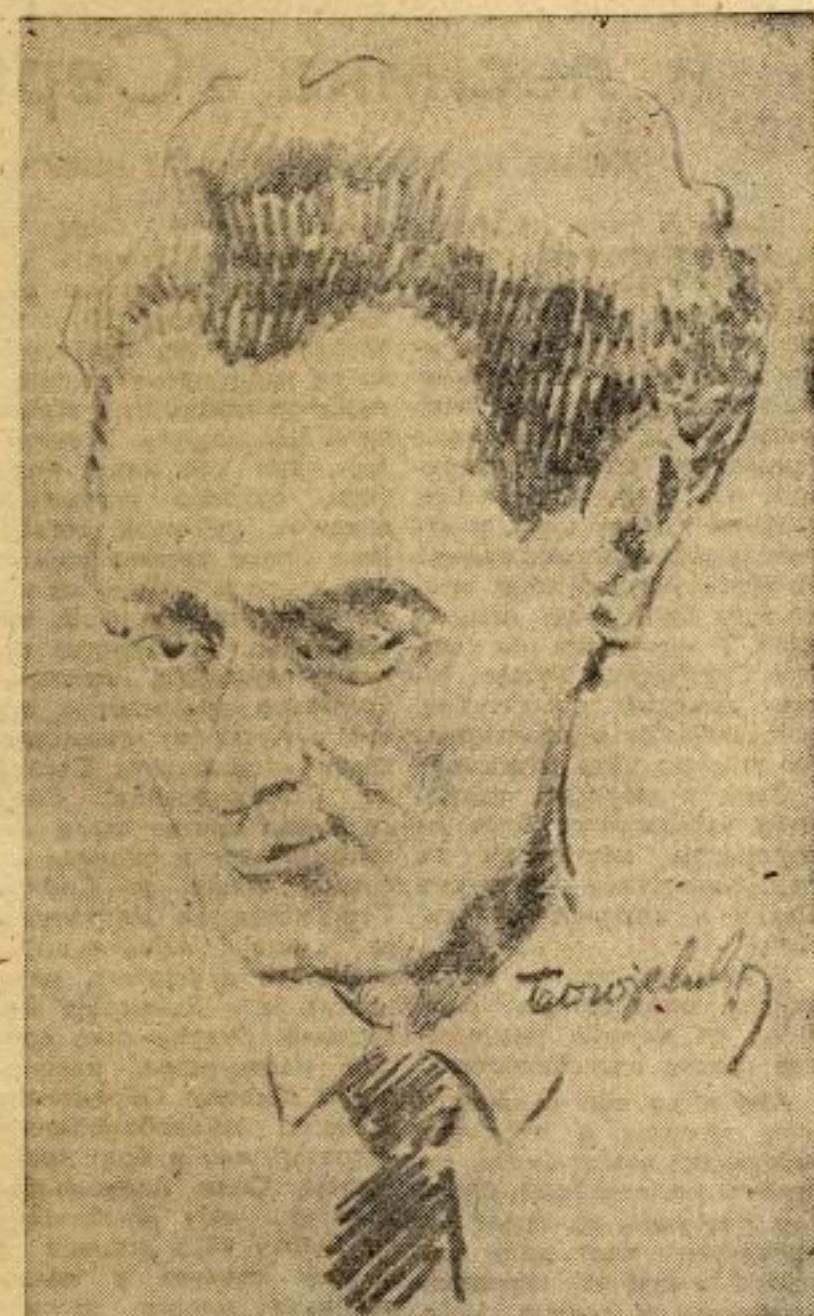
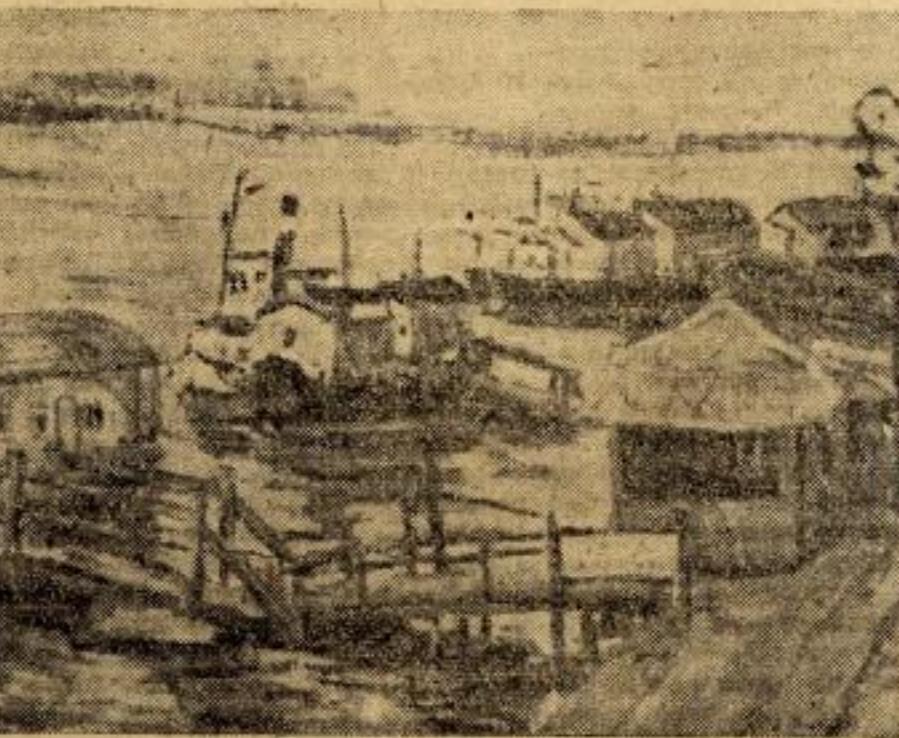
Камени олтар је већ одавно заборавио звуке прастарих молитава простог сељачког народа, а сле-ли мишеви, приљубљени уз брвна, чекају да се село утиша сном.

Тада излеђу нечујно у ноћ, а место њих, у по-срушлу цркву, прикрадају се сени негдашње пастиве.

Сени нагло застају прел пустим олтаром јер узалуд на њему траже Христа да пред његовим ра-нама падну на колена.

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

СВЕТОЛИК ЛУ-
КИЋ: САВСКО
ПРИСТАНИШТЕ

МОМЧИЛО НАСТАСИЈЕВИЋ

(Цртеж: С. Богојевић)

ПРИПОВЕТКЕ

МОМЧИЛА НАСТАСИЈЕВИЋА

Уласком у СКЗ, Момчи-
ло Настасијевић је најзад и коначно ушао и у ред српских класичних писаца.

На тај начин је у разво-
ју српске књижевности од-
ређено место писцу, чији
девори круже над свима
просторима уметничког
Балкана.

Приповетке Момчила Настасијевића су свет за се-
бе.

Пре свега, оне су писане
ванредним српским јези-
ком, каквим после Њего-
ша и Ст. М. Љубића код
нас уопште није писано.
Не само да су то биране
речи, не само да је свака
реченица негована и одне-
гована, већ је то језик
који, такорећи, звучи не-
ком космичком питомином
— из народа, али као са
неба сат.

Читаве студије могле бы се писати само о тој спољ-
ној, језичкој страни Мом-
чила Настасијевића, и није
чудо што је за његову
прозу речено да ће се
страници на њој учити срп-
ском језику:

„Зато незлобиви осва-
ју и на мој глас илично
попевају долином. И мот-
ика и бусен, и оштро-
реза коса травом, и се-
кира у гори моју песму
одаје.“

Са Момчилом Настасије-
вићем мајсторство српске
речи, најмарштво српског
језика, достигло је врхунац
лепоте словенског изражава-
ња уопште.

Приповетке Момчила Настасијевића свет су за себе и по свету који обавођа-
њују.

Настасијевићеви љунаци су простонародни људи, с душевним радњама и
духовним животом таквих
размера, да у запећак ба-
цају такозвану компликова-
ну психу модерног човека.
Нико од српских писаца с
толико стваралачког позна-
вања није уронио у митску
искон, у прапокретача људ-
ских забиљања, у тајanstva
вишег, судбинског поретка:
Нико с толико кротости,
благости, чедности није ис-
певao психоаналитичку пе-
сму српског човека, с душ-
ом као снег белом, као
снег разајаном, с душом
толико подобном за душ-
умне послове:

„Ко било да си, добро
нам дошао! Како те благо-
датни ветар доне, пра-
зник нам је живети: ре-
ци нам, не затаји, чиме
да те задовољимо, шта
на поклон да ти дамо?“

— Полакоте, браћо, Бог-
ом заема! Ја не знам до-
за давање, а тиме није
ли ми све поклоњено?“

Са Момчилом Настасије-
вићем, тим српским Досто-
јевским, српска књижевна
радња напушта поље уоби-
чайене лаке уметности и
постаје грађа за нову сло-
венску карактерологију.

И по изразу и по садр-
жини писац ванредног сро-

Бурни живот ратника и песника »Сербијанке«

ОДЛОМАК ИЗ БИОГРАФИЈЕ СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА САРАЈЛИЈЕ

Време у коме је живео, луку: бакство. Отац га радио и у коме се изграђивало Сима Милутиновић Сарајлија, несумњиво је највећији отац српске и немирнији али нека- историје. То је, у националном погледу, почетак века љању за гимназију у Срем-ослобођења и рађања нове ским Карловцима. У гимна- државе на старијим разоре- зији, као ћак петог раз- ним косовским тремељима, реда, односно »слушатеља« рађања у мору крви, у ко- лективним жртвовањима на пушци, нојку и коцу »по- колења за пјесму створе- нога«. У културном пак сми- слу Сарајлијино време је- сте цветања романтизма, најосећајнијег и највихорни- јег покрета духа људског.

Како се ванредно покла- пала усталасаност маса на европском континенту са разбуналостима културне размишљаје и стваралачког на- гона!

У оваквим општим и ло- калним околностима развијао се највећи романтичар српске књижевности.

Али и да ове околности нису пратиле, и коренито проживале живот Симин, он би био оно што јесте. Ство- рен необично, од првог до последњег свог дака изживео је свој век немирно, паћенички и славно. Нај- већи авантуриста српске књижевности, и то не у ап- страктном смислу, у сми- слу једног Милована Видаковића, који је био не- надмашни авантуриста са- мо у својој уобразили.

Пун крајности, цео му је живот једна неукротива динамика, један немир са знацима благослава, јер стишан, срећен, непокретан минуо би тек живот неза- пажено.

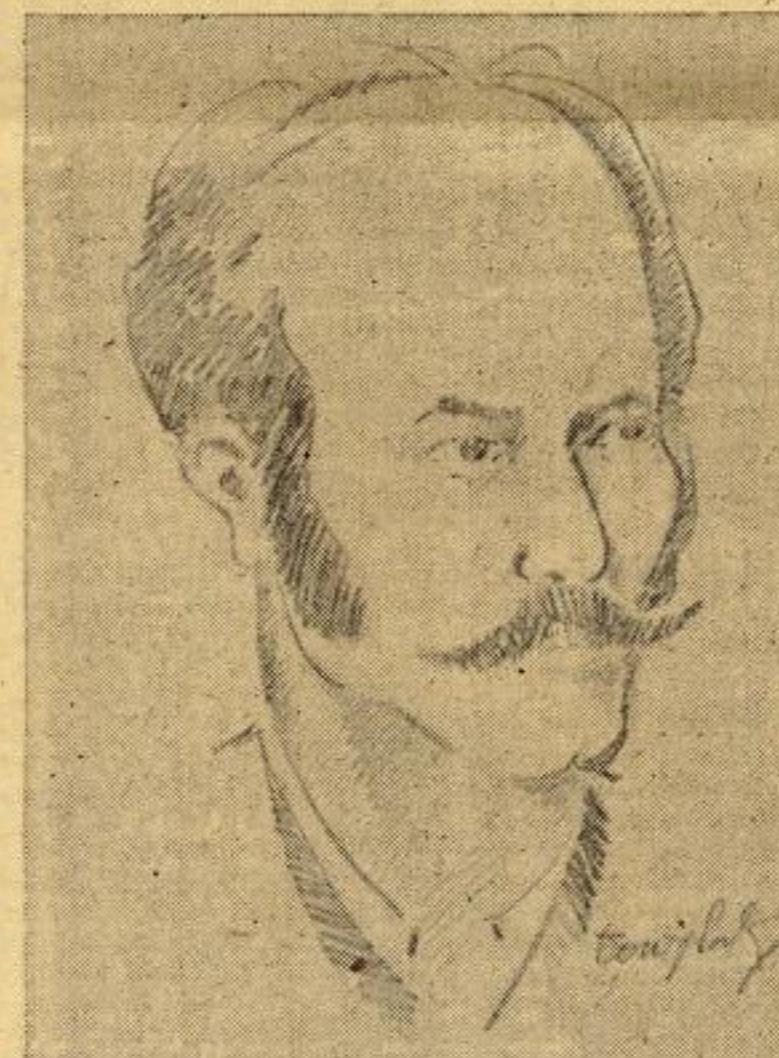
У среду великих бурних догађаја распламсавао се песник »Сербијанке«, један од најбољих наших стarih лирчара и писаца прве и- сторије српског ослобође- ња за које се и сам борио на фронтовима крви и ми- сли.

У основи, иако ратник, иако је волео театрално- сти, иако је опевao и кли- цао крв, оган, смрт, ипак је то била једна предобра душа, безлобни несебични сиромашак, чији су дани пуни насхватањних скоко- ва и корака или никако мировања, драмања или синтог задовољства.

* * *

Пореклом из ужиčkог краја а можда чак и испод Дурмитора, одакле су му родитељи побегли пред кугом у Босну, Сима Милутиновић је рођен у Сарајеву 1791 године од оца Милутина Симовића и мај- ке Анђелије, унука славног борца против Турака Баје Пивљанина. Када је имао тек две године, опет због куге, бежи с родитељима ка Србији, у Београд, који су тада држали Аустријанце. Тек 1799 дођу у Земун, али ту и остану са својим јединцем, јер су Турци поново повратили главни српски град.

Сад се и у Земуну, на- рочито међу децом, појави зафаза. Родитељи га забог тога шаљу у Београд да учи прве школе код јединог приватног учитеља. У то време још педагози сваке врсте најрадије су се служили у васпитању омладине омиљеним сред- ством — бatinom. Отпри- лике, владало је неко про- свећено бatinаштво, чиста убојна методика. Зато је Сима код прве лекције био добро изударан што га на- тера да донесе крајњу од- страну живота.

СИМА МИЛУТИНОВИЋ »САРАЈЛИЈА«

(Цртеж: С. Б.)

ном и чак полициски про- теран из града српске ми- трополије! Па ипак, доцни- је, после седам година, прогнаник и кажњеник се- певао је доцније Сима у ћаће се пријатно ове школе у песми »Основа карло- вачких школака«. У тој шко- ли, многи младићи »књиж- ни живот љубити започе- шек, свакако и сам песник, а сама радост тог је до вијека! уверава бивши ћак.

Опет код родитеља, у Земуну. Учи, за ово вре- ме, грчки, који је тада био трговачки језик, да би помо- гао оцу, негдашњем кожа- ру, у трговини. Дунавом вођа, долете у Београд и заточених српских велика- на, Сима пође у Беч да мо- паде град и направе пу- стоту њему. То је била о- света што је Београд, док су они гинули са својим Вељком, водио јалову и

МЕМЛИНГОВА НАЈЛЕПША МАДОНА

МЕМЛИНГ — ФЛАМАНСКИ РАФАЕЛ —

У доба петнаестог века че сликарши „истину живе- та“. Начин тог чувеног фламанска уметност је о- својила целу Француску. Проширила се на исток сопственог реализма и ме- преко Рајне а културне и индустриске везе ове бо- гате земље пренеле су је чак преко Алпа. То је она цветна периода фламанска када је њена уметност по- тиснула талијанску и из- које је нешто касније за- блисто лик великог Рем- бранта. Распевалу лепоту и начин стварања, пуну не- обуздане снаге, допунила је фламанска школа дуби- ном мисли и озбиљним схватљем живота. Својим богатством и свим могућ- стима погодни за то узди- гла је она своју уметност на један импозантни ниво, који је изазвао завист це- ле суседне Европе. Тали- јански дворови расадници оног плодног и толико по- знатог стваралаштва слали су своје питомце да од фламанских уметника нау-

интригантску »совјетску« политику.

У пожару и пустошењу овом највећем смрт и Фатима. Сима се доцније јадао како су је убиле »узбјеснише из- баће се пријатно ове школе у песми »Основа карло- вачких школака«. У тој шко- ли, многи младићи »књиж- ни живот љубити започе- шек, свакако и сам песник, а сама радост тог је до вијека! уверава бивши ћак.

Да би трагедија постигла свој врхунац, поред ота- чине Сима губи и љубљену Фатиму, дивну Туркињу, и целокупно имење својих родитеља. Земун, али родитеље ту не нађе. Они су били пошли даље, у Влашку. Онда пре- ко Панчева пође у Арад, где су већ тамновали у о- ковима извесне српске во- воде Правог устанка. Но- ве Правог устанка. Новим, потпором великог чаком, разбијени од српског добротвора Саве Текелије, а на преклињање

чија би имена била: Ван Ајк, Хуго Ван дер Хус, Роже Ван дер Вајен, Гер- хард Давид и Дирик Бауц засебно место заузима Мемлинг из Бриза, чије добра цветања обухватају период између 1468—1489 год. Савременици још наз- вали су га фламанским Рафаелом. Овај уметник један у групи од најобла- ренијих уједно је и нај- привлачнији сликар фла- манске школе. Његови де- ликови и необично лепи портрети у које је уносио сву чар своје ватрене лич- ности красе дворнице мно- гих европских музеја. Из- ванредан естетичар оживео је својом кичом кроз је- зик боја најтанизација осе- ћања своја, осећања која стоје високо изнад гомиле. У ово доба живот беше веома лак и релативно сло- бодан. У пределима обави- јеним прозрачном атмосфе- ром веселог и елегантног живота могао се стварати са нарочитим еланом.

Била је то логодња кли- ма за Мемлингову топлу нарав. Необично леп пор- трет „Мартин фон Невенх- фен“ одишао сав једним но- вим духом који је почeo поткопавати бића фла- манских уметника. То је оно интересантно доба када ре- лигија по Европи слави- је величанствени успех. И Мемлинг даје неколико врло примамљивих и прев- изнаних верских компози- ција. „Дарохранитница Св. Урсула“ је мало ремек лело.

Али нешто врло значај- но запажа се код њега. Његов идеал вије мадона — светица већ мадона — жена. Он хоће још нешто више Толико великих ма-јистора жртвовали су свој гени масовној производ- њи скрушенih светаца и срамежљивих мадона. Та- да беше у моди. Купља- су то захтевали а закон живота је и тада био при- лично суров.

Веселин Филиповић

ОМЛАДИНСКИ СТУПЦИ

Грандиозно дело првог српског историчара
Јована Рајића

Навршило се 150 година од како је изашло грандиозно историско дело нашег првог историографа Јована Рајића, великог родољуба и неуморног и покртвованог радника за добро свога народа, који је чео свој живот посветио истрајном раду како би се што више одужио своме роду и отаџству. Учинио је велике услуге своме народу, оставио многа дела. Најважније његово дело јесте његова историја, која је постала фундамент целокупног нашег историографског стваралаштва. Сада, у овим историским тренуцима које преживљавамо, треба да се са пажететом сматримо овог великог родољуба који је још пре 150 година написао целу историју свога народа.

ме су предњачили његови почињници, људи прости и необразовани, али од утицаја код старијих у Новом Саду и Карловцима. Умро је децембра 1801. године дубоко окањен од целога Српства.

Карикатура Рајићеве историје

Филозофија Рајићеве повести води порекло од његове филозофије живота. Његови погледи на свет су обожени бојом богословца историчара и врло су често поткрепљени наводима из библије. Он мисли да је цео систем овог света у узајамном савезу а да се одржава узејмом везом.

Увидевши овако уређење природе и чувши претњу речи Божије „убојасје“, да некако, или с леним рабом осудите или јако гвилни уд в тело общества свога покажете“, намерно је да покаже „крајњу усрдност“ и љубав к своме отаџству и то не речју и добним жељама него делом. И када је размишљао у чому би се своме отаџству показао услужан „внутрене некое ошутил в себи, тако реши, дановеније“, да би то учинио, укратко описавши старине и прикљученија рода свога, поискаши сведочанства у доста верних аутора. Још је више желео да напише повест рода свога, кад је видeo како је историја свију народа описана са славом а вједин точију народ сербски в забвенију и последњем презренијем осталог. Ревност му је и то умножило што су странци описивали повест српску црним бојама: „њихову (српску) храброст за зарвартство, врлину за злочин узимали, славу њихову и храбру дела ћутањем прекривали“. Српска повест треба по његовом мишљењу да има други зadatak te зато хоће да је пише.

Из излагања какав задатак вала да има писање српске историје јасно се види његови погледи на задатак ове науке. Он хоће поуку из прошlosti, образовање друштва српског, учење будућности из прошlosti. Свако је дело, велико, дужно да буде спојено с неком благом намером, те је и он крајњу намеру имао да описавши примере храбrosti, верnosti и труđoљubja, побуди читаоце да подржавање врline, да би се тако у његовом роду развила љубав и сагласje, да би се сваки читалац поучио благонрављу и часностима, те да би могао бити чесним човеком и добним хришћанином. Свака његова је не само национална култура учинила да му нису дозволили да употребљава све књиге и повеље које су му могли дати. Он проучи оне књиге што су му дали, учини изводе из њих и затим се опет врати у Карловце.

У то време је већ био у целом Српству цењен као један од најученијих људи. Још у доба младости Доситејев изношен је омлдини за пример. Модерна филозофија западноевропских мислилаца која је толико утицала на Доситеја и начинила га та које значајним чиниоцем наше умноте развића, није се дотакла духа Рајићевог. Он је остао доследан својим конзервативним схватањима и љубави према богословској науци и православљу.

1772. године (било му је тада 46 година) прими монашки чин у манастиру Коњиљу. Буде изабран за игумана, али иако је до смрти остао у манастиру, на пољу игумана оста врло кратко. Завидљива окolina почела је плести разне сплетке против њега. У то-

ситеја Обрадовића изникоше из слободоумног духа који се крајем XVIII века дотакну и нашег народа; изникоше из путовања и проучавања страног света, из читања и слушања слободоумних западноевропских филозофа.

Рајићево дело било је за оно време толико грандиозно да је вредело више од свих дела његових савременика. И после Рајића оно је остало извор из кога су се црпели податци још дуго времена.

Доцнији историчар Иларион Руварац у једној расправи каже: „Ово је дело (Рајићева историја) било основа сваколиког историописног деловања српских научника, архив ком су притицали кад им је требало дознати шта Константин Порфирогенит о Србима повестује, шта Бонфиније прича, како Мавро Орбини родословија господара српских изложе, шта ли архиепископ Данило кажује.“

Из овога се види шта је значио Рајић за доцнију генерацију наших историчара. Он је био први који је скривати значај историје за културно-политички живот једнога народа и који је ову књижевну границу поставио на сигурне темеље у нашој књижевности.

М. Ђорђевић

МЕМЛИНГ

— Фламански Рафаел —

(Наставак са 18-те стране) живота је и тада био прилично суров.

У делима Мемлинговим осећа се ватрена жудња за променама. Демо новог о-

бузима његову инспирацију и са лаким приказима из живота почиње он свогу у неку руку реформу коју убрзо следе многи са-

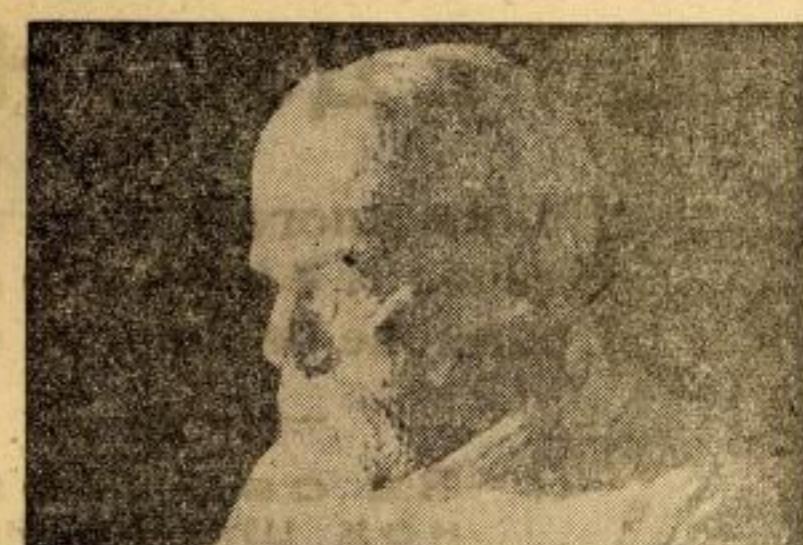
временици.

Али то још није доволјно. Он би желео да слика лепе жене са бујним раменима и блеставим осмеји- ма. Расплате брокате и меке тканине у чијим се дешавшим наборима може показати толико технике и скуптилности. Сликати злата и златниљав живот. Фигуре китора и далеке перспективе предела Изврнти се из влажних зидина манастирских и суморних дворова легендарног го- споде Винчти се међу народом, тамо где са физичким упражњењем драгује и истинска радост живота.

Није ли то све тврдна простирања генију који ће крочити на њу Ренесансу, који ће све ове по- кушаје и бојажљива хтења оваплотити у својој моћи и фасцинарајућу уметности. Мемлинг зна- чајан је лежи баш у овој предисторији истинског. Он није изразит као Владен ни реалан као Ваз Ајк али је приликом смео и љубак. Талијански илјади- зам и сопствена олдика стварног посматрања же- вите пронашли су у његовим делници јединствени израз.

То је баш оно због чега овај фламански Рафаел није оставио за собом само траг, већ је исти истинско дело неопењиво по својој вредности за поколења која су дошли.

Н. М.

Свако, ко би данас споменуо име Роберта Коха, би било сасвим јасно о коме се ради.

Године 1866. савшио је медецински факултет и добио титулу доктора један млад, пун амбиција медецинар: Роберт Кох.

У Волштјану, код Бомста, почео је са својим првим радовима и испитивањима на бактеријама. Тиме је често долазио у сукоб са својом женом Емом Францом, са којом је све своје патње и разочарења заједно сносио. Она му је увек пребацивала на његове кавеze са белим мишевима на којима је он вршио своје експерименте. Тим својим експериментима он је често заборављао на своје пацијенте, са којима се увек дуго задржавао, што му је доста времена одузимало од његовог много важнијег послова.

„А напољу те чекају пацијенти“, отпочињала је г-ђа Ема.

„Свеједно, они умиру и без менек, одговорио је леконски Кох.

Године 1876. путуја Кох у Бреславу да би своја додасдања открића на пољу бактерија доставио науци. Ту је добио и место сталног лекара, а и добио поред тога приватну праксу.

После свега овог долази заслужена награда; он је позван у Берлин у Министарство здравља, где је у свом лабораторијуму проводио у испитивањима 16–18 сати. Он је сада радио на новом пољу: борби против туберкулозе.

И опет иза безброяних патња, неуспешних покушаја, дође успех; године 1882. пронађе изазвача туберкулозе, такозвани Кохов бацил, што му је донело масу одликовања, ордена и почасних назива. Али Кох остале и даље само скромни истраживач који све то чини ценио, и коме је само стварање причињало највећу радост.

Појавила се колера у Египту! Та вест се муњевитом брзином раширила по Европи. Болест се прво појавила у Дијамету, а одатле се ширила по читавом Египту. У то су време Кох у Берлину и Пастер у Паризу поставили нову теорију о заразним болестима, а кодера је још у старијим временима позната као заразна болест.

Ново поље рада би открио за Роберта Коха, и он са својим асистентом Гафијем крене на југ. Исто тако и Французи су послали своја два лекара: П'ера Ру, најпознатијег ћака Пастеровог, пронизлазача серума против дифтерије, и Тулија. Не мислећи на безбройне опасности радији су Кох и његов асистент.

Исто тако су и две епидемије у Минхену и Хамбургу спречене Коховим у-

ЈОВАН РАЈИЋ

(Цртеж: М. М.)

Пре Рајића наша књижевност није имала прве добију за унију. Уплашени Рузвелтовим Рајићем бежи и наставља катастрофу наше државе прекинула је и нашу књижевност пре него што је у свом наглом развоју прону. Одатле, жељан највећи овако одлази пешке у Русију откуда се у то време народове. Зато смо, и поред тога, импортирали међу Србе, догађајима богате прошлости, имали веома мало историјских списка. Политички деспотовине, петсто- годишње ропство под Турцима и несигуран положај у Хабсбуршкој монархији спутавали су развој наше књижевности. Но чим су прилике постала сношљивије, када су културне вође бе зглоби највећију свога народа и када је народ могао бар за тренутак да остави борбу за свој опстанак и одржање националне индивидуалности, одмах се примећивао интензивнији рад на националној књижевности која је имала велики зракај у изграђивању нашег национализма.

Живот и рад Јована Рајића

Рајић је био већ у седамдесетим годинама када је изнешло његово дело. Родио се 11 новембра 1726. у Карловцима. Прве науке учио је у родном месту у школи Емануела Козачинског и других професора Руза који су у другој половини XVIII-ог века ширili просвету а с њом и руски утицај међу Србима у Војводини.

По природи даровит и способан Рајић се још као дете истакао те му се убрзо највећа мецената који га посла на школовање у катличку гимназију у Комораму. Запажајући његове способности наставници језуи- сплетке против њега. У то-

ПРИЛОВЕТКЕ
МОМЧИЛА
НАСТАСИЈЕВИЋА

(Наставак са 17-те стране)

ка, писац ванредног духа, писац нове осећајности, нове мисаоности, новог језика. — Момчило Настасијевић је име за чије ће се проучавање вазати лепи и благородни послови.

Ваљало је да је и СКЗ једном студијом у издању његових приповедака указала да више нема двојбености у погледу Настасијевићевог великог дара, велике вредности.

Писац који је изнад свих космополитизма — рационализма, романтизма, мистицизма — писац снаге и зрелина која буде само осећања вишега реда, Настасијевић остаје национална драгоценост какву је једино искони Рудник могао подарити Српству.

С Момчилом Настасијевићем српска проза добија је епопејску красоту сразмерну само словенским водећим духовима у лепоти и доброти.

Српска књижевна заједница Књига 310, коло XIV. Момчило Настасијевић: Приловетке. Београд 1944. год. стр. 183.

— 2.

БЕОГРАДСКА ОПШТИНСКА ШТЕДИОНИЦА

Прима улоге на штедњу
Отвара текуће рачуне
Врши све банкарске послове

За све улоге
код штедионице
гарантује

ОПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА

ПАЖЊА — БИЦИКЛИСТИМА — ПАЖЊА

„ИКА“

Сшручна механика! — Врши све, оиште и праваке
бцикли као и швајсовање, прављење нових
превозних бцикли, шандема и дам-
ских бцикли, лакирање по
вашем укусу, вул-
канизирање спољних и унутрашњих гума.

„ИКА“ ПРЕЦИЗНОСТ И СОЛИДНОСТ СУ
НАША ДЕВИЗА. АНО ПОСЕТИТЕ НАШУ ФИРМУ ЗА
ОПРАВНУ БИЦИНЛА ИМАЈЕТЕ ИСПРАВАН БИЦИНЛ.

„ИКА“

Сшручна механика- Гробљанска бр. 44
На позив телефона долазим.

„Page Neymar“ —

продажа, ПАЛАТА, ВИЛА
КУЋА и ПЛАЦЕВА.

Високо очувани реноме наше фирме већ је познат.
Краља Милана број 20. — Телефон 27-796.

МАЛИ ОГЛАСИ
СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу и заштитну легитимацију изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Јелисавета Нешин. 270 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од начелства среза Жичког у Краљеву изгубила сам. Оглашујам је за неважећу. Радмила Ђорђевић. 271 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1283 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радослав Јекић. 272 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Татчине срез Крагујевачких, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Добрала Динић. 273 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1 добивену из општине Белошевачке срез Крагујевачких, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радослав Банковић. 274 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Која Павловић. 275 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Елка Остапенко. 276 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из општине Вучковачке, срез Груженски, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Богољуб Богдановић. 286 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 58 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Маринко Аврамовић. 273 3—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату од претстојништва полиције у Ужице бр. 8, оглашавам неважећом. Драга Виторовић, дом. — Ужице. 279 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од начелника среза Ужичког за 1944 год. оглашавам за неважећу, пошто сам исту изгубио. Ачић Страхиња, Мачкат — Ужице. 278 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 5147 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живко Милетић. 285 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 2 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам, оглашујем је за неважећу. Борђе Вучинић. 275 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1142 добивену из претстојништва градске полиције у Крагујевцу, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Антоније Јовановић. 276 3—3

МОЈА ЖЕНА Вукосава Милошевић, са становом у Добрачиној ул. бр. 12 напустила је моју кућу и отишла незнано куд. Тражим од ње да се у року од 15 дана врати на продужење брачног живота, у противном повешљу бракоразводну парницу и од данас све дугове, које она учини нећу признати. Јанићије Милошевић, предузимач из Крагујевца. 287 1—3

КУПОНСКУ КЊИЖИЦУ издату од жалезн. задруге бр. 270, оглашавам неважећом, јер је изгубљена. Косић Милорад, приправ. надзорника пруге — Ужице. 280 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1944 год. издату од претстојништва полиције у Ужице, изгубљена је, оглашавам неважећом. Тоскић Олга, домаћица — Ужице. 281 1—1
МОЈА УНУЧАД: Наталија, стара 9 година и Радивоје Ђосић стар стали су са њиве на којој су растали суса њиве на којој су растали. Молим сваког ко ма шта зна о њима да јави Димитрију Ђосићу, земљораднику, село Буковача — Неготин. 277 1—1

ТРАЖИТЕ СВУДА ПОЗНАТЕ

Браун
Зашт. ЗНАК
боје за тканине у касицама
једноставно и успешно бојадисање
Готова боја са премна одмах за употребу.

БОЈЕ за ТКАНИНЕ

ПРОИЗВОДИ:

ВИЛХЕЛМ БРАУНС
БЕОГРАД

Ресавска 24 — Тел. 29-927

ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Незамерне су патње људи изазване болестима, епидемијама и ранама. Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за руку да болу успешније ставе на пут. Њена средства вису предвиђена само за мале свакидашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сву наркозе подвргавају тешким операцијама које противчу безбола. Лекови који поедићаче и утирују пут на подручју сузбијања бола посесе • Вауел-об крст.

ДЕТАК РЕГ. О ВР. 10874 од 14-ХВ-1948